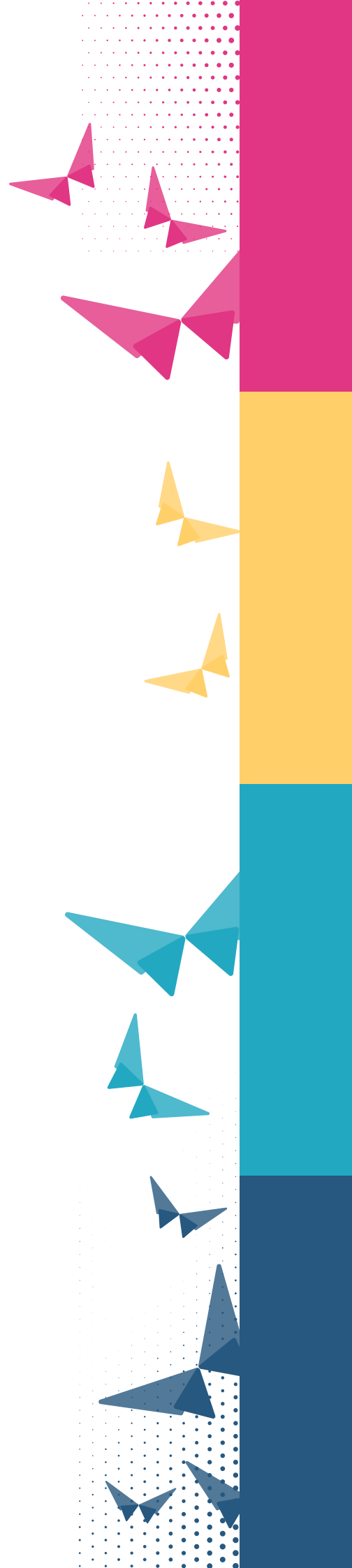

יוצאים עם נתונים

**שנתון יוצאות ויוצאי
החברה החרדית**

2023

עורכים: צביקה דויטש ומשה שנפלד

הפעלת מחלקת המחקר והוצאת השנתון לאור מתאפשרות הודות לתמיכת שותפותינו לדרך:

The Dayan
Foundation

קרן
רות ובוני

קרן חוסידימן
JUSIDMAN FOUNDATION

WEIL-BLOCH
FOUNDATION

THE DIANE & GUILFORD
GLAZER
FOUNDATION

עורכים

צביקה דויטש ומשה שנפלד

עריכת טקסט: קרן גליקליך | עיצוב גרפי: שירה אלק

לציטוט

צביקה דויטש ומשה שנפלד (עורכים), **יוצאים עם נתונים 2023**, ירושלים: יוצאים לשינוי, 2023.

כל הזכויות שמורות לעמותת 'יוצאים לשינוי'
רח' הרברט סמואל 2, ירושלים

אתר ✉ דוא"ל 🤝 לתמיכה 🌐

דברי פתיחה

אני גאה ונרגש להציג את שנתון **יוצאים עם נתונים 2023**, שיוצא לאור זו השנה השלישית ברציפות.

בימים אלו, שלהי שנת 2023, אי-אפשר שלא להתייחס לאירועי 7 באוקטובר והמלחמה הקשה שאנו מצויים בה. לצערי הרב, נוסף על המכה הקשה שניחתה על החברה הישראלית כולה, מלחמה זו היא גם אירוע מכונן בתוך תנועת היציאה, בין היתר כחלק מיחסייה עם החברה הישראלית הכללית.

מאות רבות של לוחמים ולוחמות יוצאי המגזר החרדי התייצבו ביום פקודה להגן על כולנו, ועד כה איבדה תנועת היציאה כ-20 מבניה ובנותיה - קצינים ולוחמים בצה"ל, אנשי כוחות המשטרה ונרצחים אזרחיים. נתונים אלה ממחישים בצורה כואבת וברורה כי היקפי תנועת היציאה - שאותם אנו מציגים כבר שנים, כפי שעולה גם משנתון זה - גדולים ומשמעותיים. הם מזכירים לנו שעל מובילי המדיניות להתעורר ולעשות צדק עם מיטב בניה ובנותיה של החברה הישראלית, שבוחרים לשלם מחיר כדי לקחת חלק בבנייתה ובחיוזקה.

חובת המדינה, נוסף על האינטרס הברור שלה, לדאוג ליוצאים גם בחייהם, ולא רק בנופלים.

השנתון שלפניכם מציג מידע חדש, עשיר ועדכני על תנועת היציאה, שעליו עמל בחודשים האחרונים צוות החוקרים של יוצאים לשינוי. השנתון מספק סקירה מלאה ומקיפה של שיטות זיהוי, מספרי היוצאים, מגמות, הבדלים ומכנים משותפים. הנתונים המוצגים בשנתון מספרים סיפור מורכב על יוצאות ויוצאי החברה החרדית, ומסייעים לנו להבין לעומק את החסמים, את האתגרים ואת הקשיים העומדים בדרכם מצד אחד, ומצד שני את הפוטנציאל הגדול הטמון בהם ואת ההישגים שקבוצה זו, על כוחותיה, שאיפותיה ועוצמתה, מביאה איתה לחברה הישראלית.

מהנתונים אנו למדים שתנועת היציאה הולכת וגדלה, והנתח של היוצאות והיוצאים שמשתייכים בחברה הישראלית גדול במידה ניכרת מחלקם היחסי באוכלוסייה, למרות ההתעלמות הקבועה מהם מצד חלק מקובעי המדיניות. אף כי לאחרונה נראה כי אחדים ממוסדות המדינה החלו להפנים במידת מה את הפוטנציאל הגלום ביוצאים וביוצאות, לצערי גם השנה אין מנוס מלחזור על האמירה שלי בדברי הפתיחה לשנתון 2022: לצד המאמצים, המענים והתקציבים שהמדינה מפנה לשילובה של האוכלוסייה החרדית, יש להפנות זרקור גם אל היוצאים - אוכלוסייה בעלת מטען חברתי-תרבותי יוצא דופן, יכולות ייחודיות וכוחות, שרוצה וגם צריכה לקבל את ההזדמנות הטובה ביותר להתאקלם באופן מיטבי בחברה הישראלית.

לסיום אני מבקש להודות לצוות שהצליח להביא לאוויר העולם את השנתון למרות האתגרים הרבים, המקצועיים והאישיים, שהיו בדרך: לחוקר הראשי צביקה דויטש, שעמל ימים ולילות על הנוסחאות והניסוחים; למשה שנפלד, שהקדיש זמן רב למחקר, לעריכה, לייעוץ ולליווי; לאורן תירוש על תרומתו הרבה למחקר; לקרן גליקליך, העורכת המופלאה, שבלעדיה השנתון לא היה רואה אור; לשני קפלן על כל הסיוע בדרך; ולשירה אלק על העיצוב המאיר עיניים.

ד"ר שמוליק הס
יו"ר יוצאים לשינוי

תוכן העניינים

10	מבוא
12	א. שיטות לזיהוי יוצאים ושיעורי יציאה
13	א-1 מבוא
14	א-2 השוואת שיטות לזיהוי יוצאים
14	א-2.1 זיהוי בסקר חברתי
14	א-2.2 זיהוי בסקר כוח אדם (סכ"א) (שיטת דש"ת)
14	א-2.3 שיטת רגב וגורדון
15	א-2.4 סיכום השיטות ומגבלותיהן
16	א-3 השוואת שיעורי היציאה לפי השיטות
16	א-3.1 שיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר חברתי וסקר כוח אדם
17	א-3.2 שיעורי היציאה אצל רגב וגורדון בהשוואה לסקר חברתי 2017-2018
19	א-4 מגמות בשיעורי היציאה לפי הסקר חברתי
21	א-מקורות
22	א-נספחים
22	א-1 הנספח גידול אוכלוסייה
24	ב. מאפייני היוצאים
25	ב-1 מבוא
25	ב-2 גיל היוצאים
26	ב-3 מידת הדתיות של היוצאים
29	ב-4 אזורי מגורים
31	ב-5 מצב משפחתי
32	ב-6 שירות בצה"ל

33	ב-7 השכלה גבוהה.....
36	ב-לוחות מאפייני היוצאים
36	לוח ב-1 קבוצות גיל - בחלוקה לפי מגדר
37	לוח ב-2 מחוז מגורים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל
38	לוח ב-3 סטטוס משפחתי - בחלוקה לפי מגדר בקרב בני 25-54
38	לוח ב-4 שירות צבאי - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל
39	לוח ב-5 התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-54
39	לוח ב-6 התפלגות התעודה הגבוהה ביותר לפי מקור - גברים בני 25-54
40	לוח ב-7 תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל
41	ב-מקורות.....
41	ב-נספחים
41	נספח ב-1 השלמת נתונים
43	ג. תעסוקה לגברים
44	ג-1 מבוא.....
45	ג-2 מדדי שילוב בכוח העבודה.....
45	ג-2.1 השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה.....
46	ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה)
48	ג-2.3 היקף המשרה.....
49	ג-3 תחומי עיסוק.....
49	ג-3.1 מקצועות המועסקים.....
51	ג-3.2 תעסוקה בהייטק.....
52	ג-4 תעסוקה של בעלי רקע חרדי בחלוקה לפי חרדיות בהווה.....
52	ג-4.1 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי.....
53	ג-4.2 מגמות תעסוקה בחלוקה לפי קבוצות גיל

55.....	ג-לוחות תעסוקה.....
55.....	לוח ג-1: השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה.....
56.....	לוח ג-2: שיעור התעסוקה לפי קבוצות גיל (ממוצע נע).....
57.....	לוח ג-3: שיעור האבטלה (מחפשי עבודה).....
58.....	לוח ג-4: היקפי משרה לפי קבוצות גיל.....
59.....	לוח ג-5: פירוט משלחי יד - 2022-2019.....
60.....	לוח ג-6: פירוט ענפי כלכלה של המועסקים - 2022-2019.....
60.....	לוח ג-7: שיעור המועסקים בתחום ההייטק לפי קבוצות גיל - 2022-2019.....
61.....	ג-מקורות.....
62.....	ג-נספחים.....
62.....	נספח ג-1 השלמת נתונים.....
63.....	נספח ג-2 מילון מונחי תעסוקה.....
65.....	נספח ג-3 משלחי יד לפי רמות מיומנויות.....
66.....	ד. מדדי רווחה ועמדות.....
67.....	ד-1 מבוא.....
67.....	ד-2 רמת חיים כללית.....
70.....	ד-3 שביעות רצון כללית ומהמצב הכלכלי.....
73.....	ד-4 מדדי רווחה.....
77.....	ד-1 קרוב רחוק: הקשר של יוצאות ויוצאי החברה החרדית עם משפחותיהם.....
79.....	ד-5 אמן בשירותי ממשל.....
81.....	ד-לוחות מדדי רווחה ועמדות.....
81.....	לוח ד-1: רמת חיים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
82.....	לוח ד-2: שביעות רצון כללית וכלכלית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
83.....	לוח ד-3: רווחה נפשית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל.....
84.....	לוח ד-4: שביעות רצון מהקשר המשפחתי - בחלוקה לפי מצב משפחתי.....
85.....	לוח ד-5: מעורבות בחיים הציבוריים ועמדות כלפי מערכות השלטון.....
86.....	ד-מקורות.....

87	ה. גיוס בקרב גברים מרקע חרדי: חרדים מבית ויוצאים.....
88	ה-1 מבוא.....
89	ה-2 חרדים בצה"ל: חוק שוויון בנטל ומגמות גיוס.....
91	ה-3 מגמות בשיעורי המשרתים.....
91	ה-3.1 שיעורי המשרתים בקרב גברים מרקע חרדי.....
93	ה-3.2 מגמות בשיעורי המשרתים מרקע חרדי.....
94	ה-3.3 שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי.....
95	ה-4 שיעור הגיוס הצפוי.....
95	ה-4.1 שיעור הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי ושיעור היוצאים מתוכם.....
96	ה-4.2 סימולציה - השפעת שינויים בשיעור היציאה על הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי.....
97	ה-5 סיכום ודיון.....
98	ה-מקורות.....
99	ה-נספחים.....
99	נספח ה-1: השלמת נתונים.....
101	נספח ה-2: חישוב שיעור המתגייסים השנתי לפי נתוני צה"ל.....
102	נספח ה-3 חישוב שיעור הגיוס הצפוי.....

מבוא

השנתון **יוצאים עם נתונים** שם לו למטרה להציג תמונה מייצגת, השוואתית ומקיפה של יוצאי החברה החרדית (המכונים גם "חרדים לשעבר") בכל האמור במאפייניהם הדמוגרפיים, ההשכלתיים והתעסוקתיים. עד כה המידע המחקרי עליהם מוגבל, שכן מלבד הנתונים שפורסמו בשנתון זה בהתבסס על מאגרי הנתונים המייצגים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כמעט שלא פורסמו נתונים מייצגים על יוצאי החברה החרדית, והמעט שפורסם אינו מציג תמונה מקיפה והשוואתית של מאפייניהם¹. שנתון זה בא למלא את החסר באמצעות ניתוח נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והשוואת המידע על יוצאי החברה החרדית לקבוצות אחרות שמסוגלות על בסיס ההווה והעבר החרדיים.

כמושג מפתח משמש המונח "יוצאי החברה החרדית", ולא המושג "יוצאים בשאלה", הרווח בציבור, הן בשל הכוונה לייצג את כלל יוצאי החברה החרדית, כלומר כאלה שכיום מגדירים עצמם חילונים, מסורתיים ודתיים; והן משום שהמושג יוצאים בשאלה אינו מיוחד ליוצאי החברה החרדית דווקא. בשנתון יכונן יוצאי החברה החרדית בקיצור יוצאים.

קבוצות הניתוח בשנתון מוגדרות על בסיס המשתנים חרדיות בעבר ובהווה (יהודים בלבד) (לוח 1): **יוצאים** הם חרדים בעבר ולא בהווה; חרדים בעבר וגם בהווה מכונים **חרדים מבית**; ולא-חרדים בעבר אבל חרדים בהווה, כלומר אלה שהצטרפו לחברה החרדית, מכונים בקיצור **מצטרפים**. אלה שלא היו חרדים בעבר ואינם חרדים בהווה מכונים בקיצור **לא-חרדים**. נוסף על קבוצות משנה אלה, כולל הניתוח גם קבוצות רחבות: כל מי שהיו בעברם חרדים (חרדים מבית ויוצאים) מכונים **בעלי רקע חרדי**; כל מי שהם חרדים בהווה (חרדים מבית ומצטרפים) מכונים **חרדים כיום**; וכל מי שאינם חרדים בהווה (לא-חרדים ויוצאים) - מי שמכונים בדרך כלל "יהודים שאינם חרדים" - מכונים **לא-חרדים כיום**.

טבלה 1 | קבוצות הניתוח כהצלבה בין המשתנים חרדיות בעבר וחרדיות בהווה

האם חרדי בהווה?

סך הכול	לא	כן		
בעלי רקע חרדי	יוצאים	חרדים מבית	כן	האם חרדי בעבר?
בעלי רקע לא-חרדי	לא-חרדים	מצטרפים	לא	
כלל היהודים	לא-חרדים כיום	חרדים כיום	סך הכול	

כל הניתוחים (למעט חריגים) מבוססים על נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - הסקר החברתי וסקר כוח אדם (סכ"א) לשנים 2017-2021 ו-2019-2022 (בהתאמה).

כדי לזהות במאגרי הנתונים עבר והווה חרדיים, נעשה שימוש בשתי שיטות הנגזרות מאופי המידע המצוי בהם. השיטה הראשונה מבוססת על נתוני הסקר החברתי, ומזהה כבעלי עבר חרדי כאלו שגדלו (בגיל 15) במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית, וכבעלי הווה חרדי - את אלו שכיום מגדירים עצמם חרדים. מקור זה שימש אותנו לניתוח מאפיינים דמוגרפיים ומאפייני רווחה של היוצאות והיוצאים בהשוואה לחרדים וללא-חרדים. השימוש בנתוני הסקר החברתי לזיהוי יוצאים אינו חדש, אולם עד כה שימשו הנתונים לאמידה של שיעור היציאה, ולא ככלי לניתוח מאפייניהם.

1. רגב וגורדון (2021) הציגו אומדן של שיעור היוצאים מהחברה החרדית, מספרם ועוד כמה מאפייני רקע בסיסיים, אבל לא של מאפיינים כיום כמו תעסוקה או רווחה.

השיטה השנייה, שממצאה הוצגו בשנתון הקודם, היא שיטת דויטש, שנפלד ותירוש (שיטת דש"ת), המזהה בנתוני סקר כוח אדם כבעלי עבר חרדי גברים בוגרי ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי, וכבעלי הווה חרדי - חרדים לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית). שיטה זו שימשה אותנו בעיקר לניתוח השתלבות בשוק העבודה וכן לניתוח מאפייני השכלה ומאפיינים אזוריים לגברים.

פרק א סוקר את שתי השיטות המשמשות אותנו לזיהוי יוצאים ובעלי רקע חרדי בנתוני הסקר החברתי ובנתוני סקר כוח אדם (סכ"א) של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ומשווה אותם לשיטה ששימשה את רגב וגורדון (2021); מציג שיעורי יציאה בשלוש השיטות לפי קבוצות גיל ומגדר; ומציג ניתוח של מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי.

פרק ב סוקר את מאפיינים של היוצאות והיוצאים: התפלגות הגיל ומידת הדתיות שלהם, אזורי מגוריהם ומצבם משפחתי. עוד מובאים בפרק נתוני שירות בצה"ל או בשירות אזרחי וכן רמות ההשכלה בחלוקה לפי מגדר. רוב הניתוחים מתבססים על הסקר החברתי, ומיעוטם על נתוני סכ"א לגברים בלבד (שיטת דש"ת). במידת האפשר הושונו הנתונים גם לממצאי רגב וגורדון (2021), הכולל גם נשים.

פרק ג עוסק בתעסוקה לגברים: מוצגות בו מגמות במדדי שילוב בכוח העבודה, בכללם שיעורי התעסוקה והאבטלה, וכן נתונים על מקצועות המועסקים בדגש על תחומי ההייטק. עוד מוצג בפרק ניתוח מעמיק של מדדי תעסוקה בקרב בעלי רקע חרדי ושיעור היוצאים מכוח העבודה שלהם. הניתוחים בפרק זה מבוססים על נתוני סקר כוח אדם.

פרק ד סוקר את מאפייני היוצאים בכל האמור ברמת חיים כללית, שביעות רצון מהמצב הכלכלי ומדדי רווחה כמו תחושות של בדידות ודיכאון. עוד מציג הפרק עמדות כלפי שירותי ממשל בנושאים נבחרים. הניתוחים מבוססים על נתוני הסקר החברתי.

פרק ה מציג לראשונה ניתוח ייחודי של מגמות בשיעורי השירות הצבאי של גברים מרקע חרדי בחלוקה בין יוצאים לחרדים מבית בהתבסס על הסקר החברתי, שנוסף על יכולתו לזהות את העבר והווה החרדיים, מאפשר לזהות שירות צבאי לפי דיווח עצמי.

לשנתון מצורף נספח מקוון ובו מילון מונחים מורחב, דיון מתודולוגי על שיטת הזיהוי בסקר החברתי ובסקר כוח אדם בשיטת דש"ת, וכן הסבר על הטעות הדגימה היחסית שלפיה הוחלט האם לפרסם נתונים או לסייגם.

א. שיטות לזיהוי יוצאים ושיעורי יציאה

צביקה דויטש ומשה שנפלד

תקציר

פרק זה סוקר שיטות המאפשרות לזהות בנתונים קיימים בעלי רקע חרדי (כל מי שהיה חרדי בעבר) ויוצאים (חרדים בעבר אבל לא בהווה), ומשווה את האומדנים העולים מהם לשיעור היוצאים מקרב בעלי רקע חרדי. הממצאים מלמדים כי שיעורי היציאה גבוהים יותר בקרב צעירים, וכי ככלל בקבוצת גיל זו שיעורי היציאה מצויים במגמת עלייה. עם זאת מהנתונים עולה הבדל בין גברים לנשים, שכן על פי נתוני 2022-2020 שיעור היציאה בקרב גברים צעירים עומד על 14%-15% (על בסיס נתוני הסקר החברתי וסקר כוח אדם בשיטת דש"ת) ובקרב נשים - על 10%-12% (הסקר החברתי).

הגדרות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות משנה

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאי החברה החרדית)
חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה
מצטרפים - לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה

קבוצות רחבות

בעלי רקע חרדי - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)
חרדים כיום - כל מי שחרדי בהווה (חרדים מבית + מצטרפים)

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2017-2021 וכן 2007-2012, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2020-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. זיהוי עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

רגב וגורדון (2021) - עיבוד המחברים לנתוני סקר כוח אדם שמוזגו עם נתונים מנהליים, לשנים 2017-2018, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית (משפחה מזוהה כחרדית לפי מוסדות לימוד של בני המשפחה בתיכון על בסיס נתונים מנהליים); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (ברמת משק הבית).

(*) עוד על השיטות ראו להלן ובהרחבה בנספח המקוון.

א-1 מבוא

אף שחוקרים עסוקים בשאלה כיצד לזהות "חרדים" בבסיסי נתונים,¹ העיסוק ביוצאי החברה החרדית - אלה שבצעירותם השתייכו לחברה החרדית אבל בשלב כלשהו בחייהם עזבו אותה - כמעט שלא קיים, ומכאן גם החוסר באומדנים של שיעורם. פרק זה מטרתו לסקור שיטות המאפשרות לזהות בנתונים קיימים בעלי רקע חרדי (כל מי שהיה חרדי בעבר) ויוצאים (חרדים בעבר אבל לא בהווה), ולהשוות את האומדנים השונים של שיעורי היציאה: שיעור היוצאים מקרב בעלי רקע חרדי.

יוצאים הם חרדים בעבר ולא בהווה, ולכן כשמדובר בזיהוי שלהם מתוך נתונים קיימים - שלא באמצעות השאלה הישירה "האם אתה חרדי לשעבר?"² - האתגר הוא הצורך לזהות בנתונים הן חרדיות בעבר והן חרדיות בהווה. ואולם לצד האילוצים שמעמידים הנתונים מבחינת המידע שיש בהם, עולה גם השאלה כיצד מגדירים "חרדיות בעבר" ו"חרדיות בהווה", ולאילו צרכים.

מכיוון ש"עבר חרדי" או "רקע חרדי" מתייחס לגיל הנערו והילדות, ניתן להתייחס להשתייכות לחברה החרדית באמצעות שני מאפיינים: משפחת המוצא ומוסדות הלימוד, בעיקר בגיל התיכון, כאשר היבט ההשתייכות המועדף מושפע גם מתחום התוכן. כך למשל כאשר נבחנת השפעה של הנורמות החברתיות והקהילתיות תועדף בדרך כלל התייחסות לאופי משפחת המוצא, וכאשר נבחנת השפעה של רקע השכלתי - תועדף התייחסות למוסדות הלימוד. נדגיש כי אף שבחברה החרדית קיימת בדרך כלל חפיפה בין שני סוגי ההשתייכות - שכן משפחות חרדיות נוטות לשלוח את ילדיהן למוסדות לימוד חרדיים - לעיתים אין התאמה מושלמת בין השתיים. כך לעיתים על אף ההעדפה לזיהוי על פי היבט אחד - למשל משפחת המוצא - בשל אילוצי הנתונים הזיהוי נעשה על פי היבט אחר - מוסד הלימודים. נוסף על סוגי המידע, בסיסי הנתונים נבדלים ביניהם גם במקורות המידע, וכיום המידע הזמין בהם בדבר מידת הדתיות של משפחת המוצא מתבסס על הגדרה עצמית או הגדרה מנהלית, והמידע על מוסד הלימודים מתבסס על דיווח עצמי של הנסקר/ת או על נתונים מנהליים.³

כאשר מדובר בזיהוי של "הווה חרדי" בהקשרים רבים הדרך הטובה ביותר היא התבססות על הגדרה עצמית כחרדי. עם זאת לא כל בסיסי הנתונים מספקים הגדרה כזאת, ולעיתים ההגדרה העצמית של "חרדיות בהווה" היא רק ברמת משק הבית. אף שהפעל לרוב קטן, לעיתים יש לו משמעות, למשל כשמדובר ביוצאים צעירים שמתגוררים בבית הוריהם ולכן יסווגו כחרדים.

בחלק א-2 נסקור את שתי השיטות המשמשות אותנו לזיהוי יוצאים ובעלי רקע חרדי בשני בסיסי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - סקר כוח אדם (סכ"א) והסקר החברתי - ונשווה אותם לשיטה ששימשה את רגב וגורדון (2021); בחלק א-3 יוצגו אומדנים לשיעורי יציאה בשלוש השיטות; ובחלק א-4 יוצג ניתוח של מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי.

1. לסקירות לדוגמה ראו למשל פרידמן ואחרים, 2011; משרד ראש הממשלה, 2021.

2. לדוגמה לשאלה בדבר חרדיות לשעבר לפי הגדרה עצמית, ראו שאלון שהפיץ מכון אסקריא (2022).

3. הגדרה עצמית - זיהוי סובייקטיבי (עצמי או של משק הבית/ המשפחה); הגדרה מנהלית - זיהוי על בסיס נתונים מנהליים (למשל של משרד החינוך); דיווח עצמי - דיווח על נתון אובייקטיבי (למשל על שירות צבאי או לימוד בישיבה).

א-2 השוואת שיטות לזיהוי יוצאים

השיטות הנסקרות בפרק זה מתבססות כולן על זיהוי בנתונים של עבר חרדי והווה חרדי, אבל הן נבדלות בהגדרות הספציפיות, בעיקר בשל המידע הקיים בבסיסי הנתונים.

א-2.1 זיהוי בסקר החברתי

עבר חרדי: גדלה/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15)

הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת הפרט)

בסקר החברתי קיימות שאלות מובנות על רמת הדתיות של הנסקר/ת בהווה ובעבר. השאלה על העבר מנוסחת כהגדרה עצמית של המשפחה (הבית שבו גדלה/ה) בגיל 15, ואילו השאלה על ההווה מנוסחת כהגדרה עצמית ברמת הפרט.⁴ להרחבה נוספת על השיטה ראו בנספח המקוון.

א-2.2 זיהוי בסקר כוח אדם (סכ"א) (שיטת דש"ת)

עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי

הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)

בנתוני סכ"א חרדיות בעבר מזוהה בשיטת דויטש, שנפלד ותירוש (דש"ת), בהתבסס על לימודים בישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי, מידע הזמין משנת 2016. משנה זו ואילך גברים יהודים נשאלים האם למדו בכל אחת מהישיבות הבאות: ישיבה קטנה, ישיבה תיכונית, ישיבה גדולה, ישיבה גבוהה, כולל, ישיבת הסדר. שיטה זו מגדירה "בוגר ישיבה חרדית" - כלומר חרדי בעבר - את מי שדיווח שלמד בישיבה קטנה או גדולה, אך לא דיווח שלמד בישיבת הסדר.

ההגדרה מבוססת על המאפיינים המגזריים של הישיבות: בניגוד לישיבה תיכונית, המשלבת לימודי חול ומשתייכת בדרך כלל למגזר הדתי-לאומי (למעט ישיבות ספורות שמיועדות לציבור החרדי), ישיבה קטנה היא כינוי חרדי לישיבה לתלמידים בגיל תיכון, ללא לימודי חול; וישיבה גדולה היא כינוי חרדי למה שמכונה במגזר הדתי-לאומי ישיבה גבוהה, שבה לומדים תלמידים מכיתה י"ב ומעלה. המגבלה של השיטה שאינה מזהה כבעלי רקע חרדי בוגרי ישיבות תיכוניות חרדיות שלא למדו בישיבה גדולה, ומכאן שעלולה שלא לזהות אותם כיוצאים.

חרדיות בהווה היא בהגדרה עצמית לפי מידת הדתיות של משק הבית, מידע שזמין משנת 2014. משנה זו ואילך הסקר מסווג את מידת הדתיות של הפרטים לפי אורח החיים מבחינה דתית של בני משק הבית. בהנחה שרק חרדים מעטים מתגוררים במשק בית לא חרדי, ורק מיעוט מהיוצאים מתגוררים במשק בית חרדי, ניתן להניח שמידת הדתיות של משק הבית מייצגת את כל חבריו.⁵ יש לציין כי זיהוי ההווה בנתוני סכ"א באמצעות שאלה זו מתאים בעיקר לגילים המבוגרים ופחות לצעירים מתחת לגיל 25, כפי שיוסבר בסעיף הבא.

להרחבה על השיטה ראו בנספח המקוון.

א-2.3 שיטת רגב וגורדון

עבר חרדי: גדלה/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית

הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת המשק הבית)

נוסף על שתי שיטות אלו, קיימת השיטה של רגב וגורדון (2021), המשלבת בנתוני סכ"א נתונים מנהליים שבאמצעותם היא מזהה חרדי בעבר כבן למשפחה שרוב ילדיה למדו בגיל התיכון במוסדות המסווגים כחרדיים (משפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית). זיהוי ההווה החרדי הוא לפי הגדרה עצמית, באמצעות שאלת רמת דתיות משק הבית בסקר כוח אדם, בדומה לשיטת דש"ת.

4. נוסח שאלת ההווה: "האם אתה רואה את עצמך כ: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי-חילוני". נוסח שאלת העבר: "כשהיית בן 15, האם הבית שבו גדלת היה: חרדי, דתי, מסורתי-דתי, מסורתי לא כל כך דתי, לא דתי-חילוני".

5. "נציג של משק הבית מוסר מידע על אורח החיים מבחינה דתית של כל הגרים בדירה. אופניות השאלה: חילוני, מסורתי, דתי, דתי מאוד, חרדי (למשקי בית יהודיים בלבד), אורח חיים מעורב (במשקי בית שבהם יותר מנפש אחת, ושיש יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית)". (למ"ס, 2023, עמ' 36).

א-2.4 סיכום השיטות ומגבלותיהן

לוח א-1 מסכם את שלוש השיטות ומקורותיהם:

הסקר החברתי, הכולל שאלות מובנות של הלמ"ס המאפשרות לזהות לפי הגדרה עצמית את העבר ואת ההווה החרדיים.

סקר כוח אדם (סכ"א) בשיטת דש"ת, המזהה את העבר החרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבות חרדיות ואת ההווה לפי הגדרה עצמית.

שיטת רגב וגורדון, המשלבת את נתוני סכ"א עם נתונים מנהליים, ומזהה את העבר החרדי לפי מוסדות לימוד של ילדי המשפחה על בסיס נתונים מנהליים, ואת ההווה לפי הגדרה עצמית מתוך נתוני סכ"א.

לוח א-1 סיכום השיטות: מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי

מקור הנתונים	הסקר החברתי ¹	סקר כוח אדם בשיטת דש"ת ²	שיטת רגב וגורדון (2021)
מקור הנתונים	הסקר החברתי	סכ"א לגברים	סכ"א בשילוב נתונים מנהליים
זיהוי העבר החרדי	גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15)	בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי	גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית ³
זיהוי ההווה החרדי	חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת הפרט)	חרדי לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)	חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (זיהוי ברמת משק הבית)

1. שיטה זו שימשה גם את שנפלד (2020), ישראל וגלבוש (2017) וכן את ויינרב ובלס (2018).
2. דויטש, שנפלד ותירוש (בהכנה).
3. משפחה מזוהה כחרדית לפי מוסדות לימוד של בני המשפחה בתיכון על בסיס נתונים מנהליים.

שלוש השיטות נבדלות זו מזו בזיהוי העבר החרדי. שיטת דש"ת מזהה את העבר החרדי על בסיס לימודים בישיבה חרדית, ולכן מתאימה לזיהוי גברים בלבד, ואילו הסקר החברתי ורגב וגורדון מזהים את העבר החרדי על פי דתיות המשפחה. עם זאת מקור הנתונים על המשפחה שונה: בסקר החברתי דתיות המשפחה נקבעת על פי הגדרה עצמית של הנסקר/ת, ואילו אצל רגב וגורדון אופי המשפחה נקבע על בסיס נתונים מנהליים. בכל האמור בזיהוי ההווה החרדי כל השיטות מבוססות על הגדרה עצמית, אך בניגוד לסקר החברתי, שבו הזיהוי נעשה ברמת הפרט, בשיטת דש"ת ושיטת רגב וגורדון הזיהוי הוא ברמת משק הבית.

לזיהוי ברמת משק הבית יש חסרונות, שכן ההנחה שכל הפרטים דומים בחרדיות (כן/לא) מתאימה בעיקר לגילים המבוגרים ופחות לצעירים מתחת לגיל 25, שלעיתים על אף הבדלים מתגוררים בבית הוריהם. מגבלה נוספת נוגעת בעיקר לאלה שעדיין חרדים: הנתונים בסכ"א אינם כוללים לנים בפנימיות, ששיעורם בקרב גברים חרדים מתחת לגיל 25 גבוה למדי. מצב זה מביא לידי ייצוג חסר של גברים חרדים.⁶

זאת ועוד, בכל האמור באומדנים של מספר החרדים כיום ושל בעלי רקע חרדי נתוני סכ"א מציגים מגמות בלתי מוסברות, שנמצאו רק בהם ולא בסקר החברתי. ייתכן כי מגבלה זו יסודה במבנה המתודולוגי של הסקר, שהותאם לזהות מגמות בתעסוקה ופחות להתפתחות גודלי אוכלוסייה (להרחבה ראו נספח א-1). מגבלות אלו משותפות לשתי השיטות המבוססות על בסיס נתונים זה: רגב וגורדון ושיטת דש"ת.

6. אך שבקבוצת הגיל 18-24 גברים חרדים אמורים להיות 51% מהאוכלוסייה (פראן וקלינגר, 2018). בנתוני סכ"א לשנים 2020-2022 שיעור הגברים הממוצע הוא 40% בלבד.

א-3 השוואת שיעורי היציאה לפי השיטות

סעיף זה מציג באופן השוואתי את שיעורי היציאה כפי שחושבו מתוך נתוני הסקר החברתי ונתוני סכ"א בשיטת דש"ת, ובהשוואה לממצאים של רגב וגורדון (2021). בכל השוואה נעשתה התאמה הן לשנות הדגימה והן לקבוצות הגיל, שכן שיעור היציאה עשוי להשתנות בתלות במשתנים אלה.

בחלק הראשון יוצגו נתונים עדכניים של שיעורי היציאה בהשוואה בין נתוני הסקר החברתי לנתוני סכ"א בשיטת דש"ת; ובחלק השני ישוו שיעורי היציאה על פי רגב וגורדון לשיעורים על בסיס נתוני הסקר החברתי.

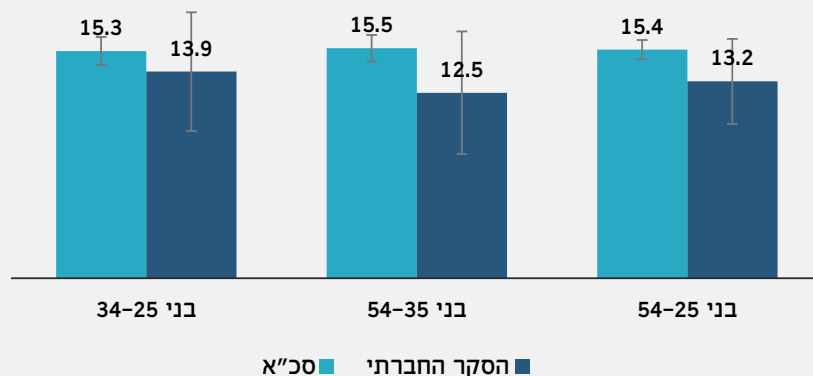
א-3.1 שיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי וסקר כוח אדם

שיעורי היציאה בהשוואה בין נתוני הסקר החברתי ונתוני סכ"א בשיטת דש"ת חושבו לשנים 2020-2022 עבור בני 25-54 ובחלוקה לפי גיל - צעירים (25-34) ומבוגרים (35-54).⁷ מכיוון שנתוני סכ"א בשיטת דש"ת מספקים נתונים לגברים בלבד, ניתוח הנתונים על גברים התבסס על שני המקורות, ואילו ניתוח הנתונים על נשים, גם בהשוואה לגברים, על מקור אחד.

שיעור היציאה של גברים צעירים (25-34) גבוה יחסית ועומד על 13.9% לפי הסקר החברתי ועל 15.3% לפי נתוני סכ"א, כאשר לפי הסקר החברתי בקרב מבוגרים שיעור היציאה נמוך יותר (12.5% בקרב בני 35-54), ולפי נתוני סכ"א אין הבדל ניכר בין צעירים למבוגרים (תרשים א-1). את ההבדלים בממצאים בין שני המקורות סביר לייחס להבדלים בשיטות הדגימה של שני הסקרים, ופחות לטעויות דגימה, שכן אף שבסקר החברתי שולי השגיאה גבוהים יותר, הבדלים אלו קיימים בעקביות גם כשנתוני הסקר החברתי מחושבים בממוצע על פני שנים רבות יותר, ושולי השגיאה מצטמצמים במידה ניכרת. לצורך הבנת ההבדלים, נדרש מחקר מעמיק יותר.

בקרב גברים צעירים שיעורי היציאה העדכניים (2020-2022) עומדים על 14%-15%

תרשים א-1 | שיעורי היציאה בקרב גברים - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מקור הנתונים (2020-2022)

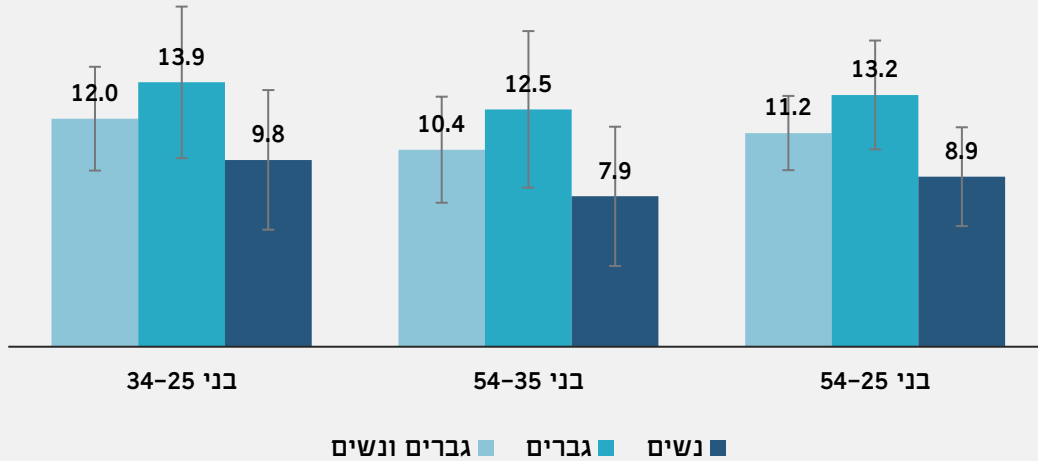

מקור: נתוני הסקר החברתי, גברים מרקע חרדי.

השוואה בין גברים לנשים בנתוני הסקר החברתי (תרשים א-2) מעלה כי שיעורי היציאה של נשים נמוכים מאלה של הגברים אצל צעירים ומבוגרים כאחד - כשבקרב הצעירים הפער בין הגברים לנשים גבוה מ-4 נקודות אחוז (אצל הצעירים - 13.9% מול 9.8%; אצל המבוגרים - 12.5% מול 7.9%). לגברים ולנשים יחד עומד שיעור היציאה הכללי על 11.2%, ובקרב הצעירים על 12%. הפער הגדול שנמצא בין גברים לנשים בסקר החברתי שונה מהממצאים של רגב וגורדון (2021), שיפורטו בסעיף הבא, המלמדים על דמיון יחסי.

7. בניתוח זה לא נעשה שימוש בנתונים על צעירים מתחת גיל 25 שכן בסכ"א יש ייצוג חסר לגברים צעירים חרדים (שלעיתים קרובות חיים בפנימיות), נוסף על המגבלה לזהות דתיות של צעירים המתגוררים בבית הוריהם (ראו סעיף א-2.4).

תרשים א-2 | שיעורי היציאה - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מגדר
(הסקר החברתי 2020-2022)

מקור: נתוני הסקר החברתי, נשים וגברים מרקע חרדי.

א-3.2 שיעורי היציאה אצל רגב וגורדון בהשוואה לסקר החברתי 2017-2018

רגב וגורדון (2021) הציגו נתונים על שיעורי היציאה לשנת 2017 וחלקית לשנת 2018. לבני 20-64 הוצגו הנתונים באופן מקובץ בחלוקה לפי מגדר, ובקבוצות הכוללות גברים ונשים הובאו הנתונים בחלוקה לחמישה שנתונים. בסעיף זה מושוים נתונים אלו לנתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2018 בשתי השוואות: שיעורי היציאה בקרב בני 20-64 בחלוקה לפי מגדר, וכן שיעורי היציאה לפי קבוצות גיל בקרב בני 20-34.⁸ את הנתונים של הסקר החברתי לאותן שנים יש לסייג שכן שולי השגיאה גבוהים, ובחלק מקבוצות הגיל האומדנים לטווח של שנתיים בלבד תנודתיים יותר. אנו מציגים את הנתונים רק כדי להשוותם לנתונים דומים אצל רגב וגורדון (לנתוני מגמות על פני זמן לצעירים ראו סעיף הבא).⁹

לפי רגב וגורדון עמד שיעור היציאה הכללי (גברים ונשים, בני 20-64) על 13.3% לעומת 9.9% בסקר החברתי (תרשים א-3א). שני המקורות דומים יותר באומדני שיעור היציאה בקרב הגברים (13.8% אצל רגב וגורדון מול 11.6% בסקר החברתי), אך שונים באומדנים בקרב הנשים (12.8% אצל רגב וגורדון מול 8.1% בסקר החברתי). אומדנים אלו מצביעים על הבדל ניכר בין שיעורי היציאה של גברים ונשים: לפי רגב וגורדון הפער בין שיעור היציאה של גברים לזה של נשים הוא של נקודת

לבני 20-64 בשנים 2017-2018 - רגב וגורדון מציגים דמיון בשיעורי היציאה של נשים (12.8%) ושל גברים (13.8%), ואילו בסקר החברתי קיים פער ניכר בין נשים (8.1%) לגברים (11.6%)

אחוז בלבד, ואילו בסקר החברתי הפער גבוה ועומד על 3.5 נקודות אחוז.

עם זאת את נתוני הסקר החברתי לנשים יש לסייג בשל חשד לדיווח חסר של נשים. בסקר החברתי קיימת תופעה מוכרת של יחס לא מאוזן בין גברים לנשים בקרב חרדים כיום ובעלי רקע חרדי,¹⁰ תופעה שאף אילצה את הלמ"ס לבצע תיקונים סטטיסטיים לצורך חישוב תחזיות אוכלוסייה (פלטיאל ואחרים, 2012; פראן וקלינגר 2018).¹¹ ייתכן שנשים נוטות פחות להגדיר עצמן כחרדיות או שגדלו בבית חרדי. אם שיעור הנשים שלא מדווחות שגדלו כחרדיות גבוה יותר בקרב היוצאות, הדבר יביא לידי הטיית הנתונים. כדי לבדוק האם אכן יש הטיה בדיווח של נשים דרוש מחקר מעמיק.

8. איננו מציגים נתונים השוואתיים לבני 35-64 מכיוון שהאומדנים של רגב וגורדון (2021) לקבוצה זו לשנת 2017 שונים מהותית מהנתונים שהם מציגים לשנת 2018.

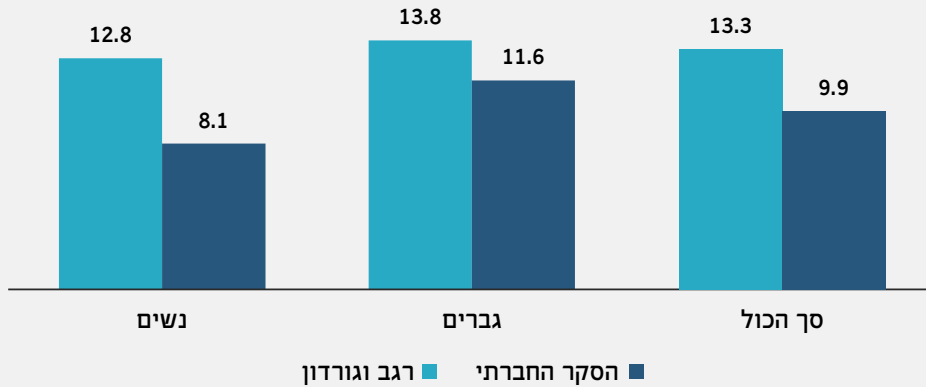
9. את נתוני רגב וגורדון (2021) איננו משוים לנתוני סכ"א בשיטת דש"ת שכן הם הציגו ניתוח לגברים בני 20-64, הכולל צעירים בני פחות מ-25, שלגביהם הזיהוי של חרדי בהווה בנתוני סכ"א אינו מהימן (בשל הזיהוי ברמת משק הבית).

10. בקרב כלל בעלי רקע חרדי היחס בין הגברים לנשים (מספר הגברים לכל 100 נשים) עומד על 113 בקרב הצעירים (25-34) ועל 116 בקרב המבוגרים (35-54). הדומה יחסית ליחס בקרב כלל החרדים כיום, העומד על 110 ו-117 בהתאמה. בקרב כלל היהודים עומד היחס על 101 ו-97.

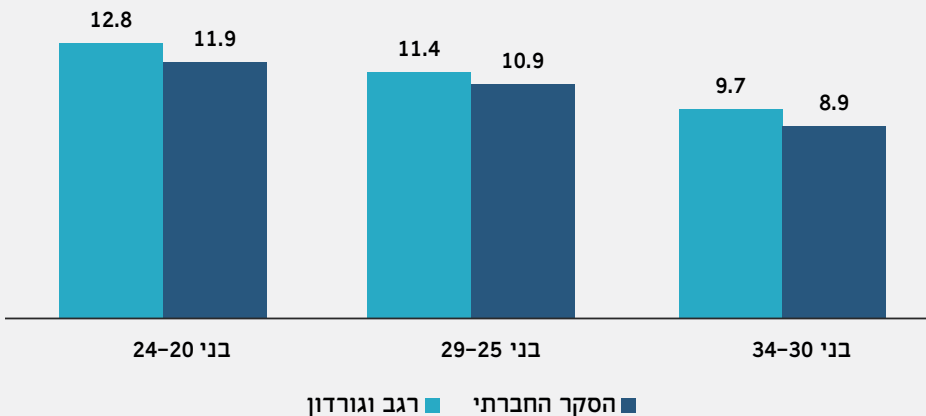
11. החוקרים משערים כי התופעה נגרמת בשל מבנה האמידה והדגימה בסקר החברתי וחוסר העקביות בדיווח ההגדרה העצמית (פלטיאל ואחרים, 2012; פראן וקלינגר, 2018).

תרשים א-3 | שיעורי היציאה - בחלוקה למגדר ולקבוצות גיל לפי מקור הנתונים (2018-2017)

א. לפי מגדר בני 20-64

ב. לפי קבוצות גיל

מקורות: הסקר החברתי - נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2017, בעלי רקע חרדי (נשים וגברים); רגב וגורדון - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א, נשים וגברים. תרשים א (מגדר) - לשנת 2017; תרשים ב (קבוצות גיל) - ממוצע עיבודיהם לשנים 2018-2017.

בחינת הנתונים בקרב צעירים מעלה תמונה מורכבת (תרשים א-3ב). מצד אחד, לפי רגב וגורדון שיעורי היציאה בכל אחת מקבוצות הגיל הצעירות (20-34) נמוך מהממוצע לבני 20-64 (13.3%), ומצד שני שיעורי היציאה יורדים עם עליית הגיל (9.7% בקרב בני 30-34 בהשוואה ל-12.8% בקרב בני 20-24). נראה ששיעורי היציאה בגילאי 20-64 הושפעו משיעור גבוה חריג בגילים המבוגרים יותר.¹²

על פי רגב וגורדון שיעור היציאה בקרב צעירים בני 20-34 (-8.9%) נמוך מהאומדן הכללי של בני 20-64 (13.3%)

12. במחקר רגב וגורדון (2021) מציגים שיעורי יציאה לשנת 2018 לפי חמש שנתונים ולשנת 2017 הם מציגים עבור בני 20-60 וכן לחמש שנתונים עבר בני 20-34. נתוני התרשים לקבוצות גיל הן ממוצע של השנים 2018-2017 מהמחקר שלהם.

א-4 מגמות בשיעורי היציאה לפי הסקר החברתי

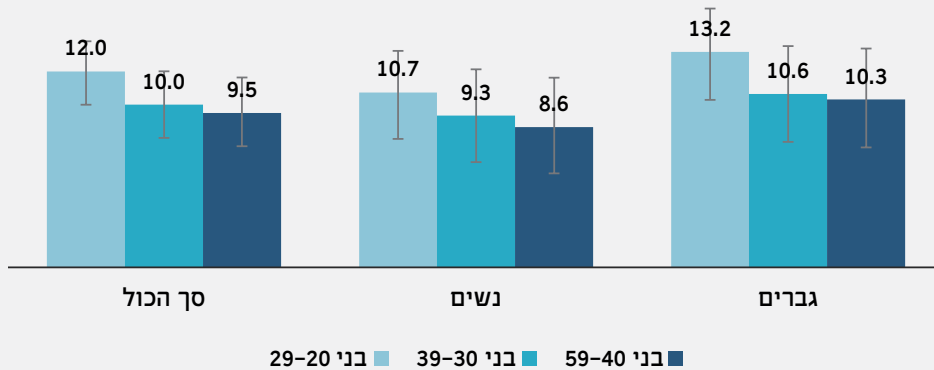
חלק זה מציג מגמות בשיעורי היציאה על בסיס נתוני הסקר החברתי בחלוקה לפי מגדר. לצורך ניתוח המגמות תחילה יוצגו שיעורי היציאה בשנים 2017-2022 לפי קבוצות גיל, ואחר כך מגמות על ציר הזמן בשיעורי היציאה בקרב צעירים בני 20-34.

אך שכדי להשוות מאפייני יוצאים אנו מעדיפים להשתמש בשני מקורות נתונים, בניתוח זה נעשה שימוש בנתוני הסקר החברתי בלבד (ולא בנתוני סכ"א) בשל החשש שנתוני סכ"א אינם מתאימים לניתוח של מגמות צמיחת האוכלוסייה. בכל האמור באומדנים של מספר החרדים כיום ושל בעלי רקע חרדי נתוני סכ"א מציגים מגמות בלתי מוסברות, שנמצאו רק בהם ולא בסקר החברתי. ייתכן כי מגבלה זו יסודה במבנה המתודולוגי של הסקר, שהותאם לזהות מגמות בתעסוקה ופחות להתפתחות גודלי אוכלוסייה (להרחבה ראו בנספח א-1).

הן אצל גברים והן אצל נשים שיעורי היציאה גבוהים יותר בקרב צעירים

מניתוח הנתונים עולה כי בקבוצות הגיל המבוגרות יותר שיעורי היציאה נמוכים יותר (תרשים א-4). בקרב הצעירים בני 20-29 עמד שיעור היציאה בתקופה שנבחנה על 12%, בקבוצת הביניים של בני 30-39 על 10%, ובקרב המבוגרים בני 40-59 על 9.5%. תופעה זו קיימת הן אצל גברים והן אצל נשים - כשבקרב הנשים הפער בין הצעירות למבוגרות עמד על כ-2 נקודות אחוז (10.7% לעומת 8.6%), ואצל הגברים - על כ-3 נקודות אחוז (13.2% לעומת 10.3%). נתונים אלו רומזים על עלייה כללית בשיעורי היציאה - בהנחה שעיקר היציאה מתרחשת בגיל צעיר. בחינת העלייה תיעשה באמצעות השוואה של מגמות על פני הזמן בקרב צעירים.

תרשים א-4 | שיעורי היציאה - בחלוקה לפי מגדר ולקבוצות גיל, 2017-2022

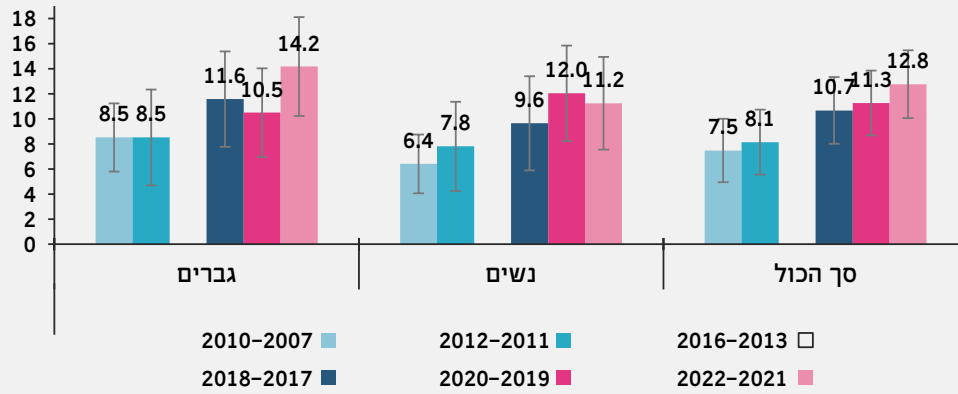

מקור: נתוני הסקר החברתי, נשים וגברים מרקע חרדי.

לצורך בחינת השינויים בשיעורי היציאה על פני הזמן באותה קבוצת גיל נעשה ניתוח מגמות של שיעור היציאה בקרב צעירים בני 20-34. הניתוח בחן מגמות לשנים מקבוצות בשתי תקופות זמן - 2007-2012 (הגל הראשון) ו-2017-2021 (הגל השני) (תרשים א-5).¹³

13. המשתנה רמת דתיות הבית בגיל 15 המאפשר לזהות בעלי רקע חרדי לא היה זמין לפני שנת 2007 וכן בשנים 2013-2016.

תרשים 5-א | מגמות בשיעורי היציאה - בחלוקה לפי מגדר, בני 20-34

מקור: נתוני הסקר החברתי, גברים ונשים מרקע חרדי.
 המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתונים לפני שנת 2007 ובשנים 2016-2013.
 בשנת 2011 נעשה שינוי מתודי בסקר החברתי: לשכבות הדגימה והניפוח נוסף המשתנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007).

מניתוח המגמות עולה כי הן אצל גברים והן אצל נשים ניכרת מגמה של עלייה בשיעור היציאה בקרב צעירים. בסך הכול עלה השיעור בעקביות מ-7.5% בשנים 2010-2007 עד 12.8% בשנים 2022-2021. עלייה זו ניכרת גם בניתוח נפרד לגברים ולנשים, אם כי בניתוח כזה היא תנודתית יותר. בקרב הגברים עמד שיעור היציאה בגל הראשון על 8.5% ובגל השני על 14.2%-10.5%; ובקרב הנשים על 7.8%-6.4% בגל הראשון, ועל 12%-9.6% בגל השני. ככלל ניכרת מהממצאים עלייה בשיעורי היציאה, הבולטת יותר בקרב נשים. מכיוון ששולי השגיאה גבוהים, יש להתייחס לנתונים אלו בזהירות. במחקר שיתפרסם בקרוב נעמיק בנושא זה.

א-מקורות

אסקריא (2022). **דוח צרכים בהייטק**. מכון אסקריא והמיזם הלאומי לשילוב חרדים בהייטק, פברואר. אתר הג'וינט.

וינרב, א', ובלס, נ' (2018). **מגמות שינוי ברמת הדתיות בחברה היהודית** (נייר מדיניות 02.2018). מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

למ"ס (2023). **סקר כוח אדם 2021**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

משרד ראש הממשלה (2021). **הגדרות ומקורות מידע על האוכלוסייה החרדית הקיימים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה** (מצגת). <http://tinyurl.com/msymkh6v>

פורטנוי, ח' (2007). **אפיון רמת הדתיות באוכלוסייה היהודית על פי זיקה למוסדות חינוך** (נייר טכני מס' 19). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פליטאל, א', ספולקר, מ', קורנילנקו, א', ומלדונדו, מ' (2012). **תחזית אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009–2059** (נייר טכני 27). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פראן, ס', וקלינגר, א' (2018). **תחזית אוכלוסיית ישראל 2015–2065**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

פרידמן, י', שאול-מנע, נ', פוגל, נ', רומנוב, ד', עמדי, ד', פלדמן, מ', סחייק, ר', שיפריס, ג', ופורטנוי, ח' (2011). **שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל** (נייר טכני 25). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

רגב, א', וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שנפלד, מ' (2020). הזכות לחינוך: יוצאים בשאלה בישראל ומאבקם להזדמנות שווה. אתר יוצאים לשינוי.

שראל, מ', וגלבוט, י' (2017). האם קיים מעבר נטו משמעותי של יהודים בישראל בין קבוצות החילונים-מסורתיים-דתיים-חרדים? אתר פורום קהלת למדיניות. <http://tinyurl.com/5997kce6>

א-נספחים

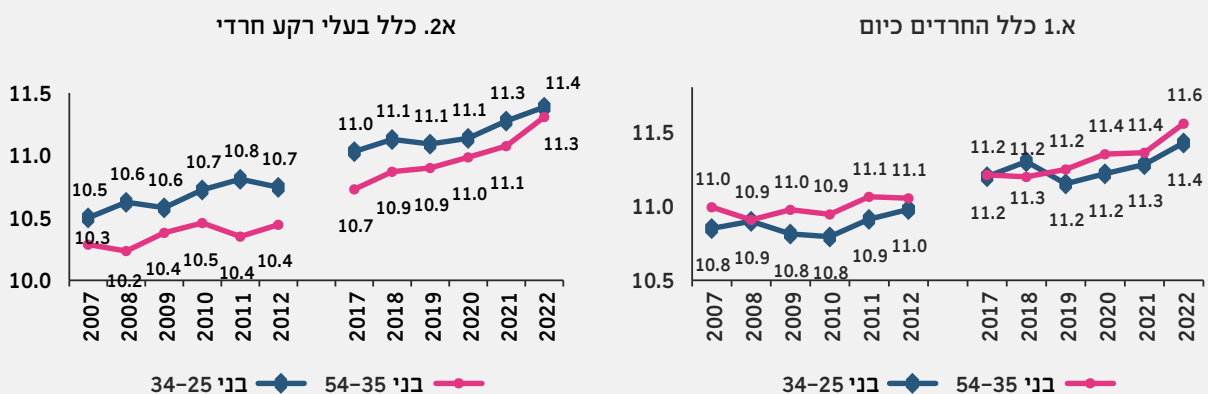
נספח א-1 השוואת גידול אוכלוסייה

כדי לנתח את מאפייני היוצאים אנו משתמשים כאמור בשני מקורות עיקריים: הסקר החברתי וסקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס. נתוני המקורות אינם חופפים זה לזה, וכשמדובר באומדני גודל של האוכלוסייה בנתוני סכ"א, בכל האמור בחרדים כיום ובבעלי רקע חרדי קיימות מגמות בלתי מוסברות המעלות חשש לחוסר התאמה לאומדנים של גודלי אוכלוסייה.

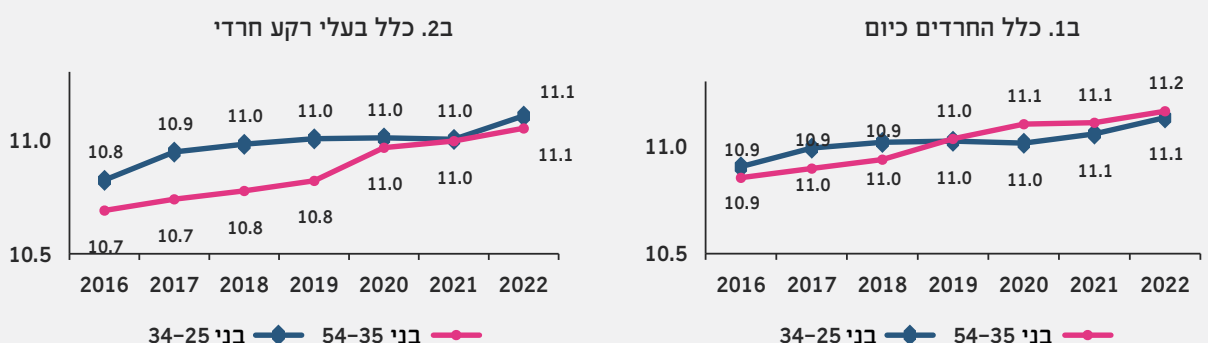
הנתונים להלן מציגים מגמות גידול אוכלוסייה בקרב גברים על בסיס הנתונים המופיעים בשני המקורות הללו, כשנתוני הסקר החברתי מוצגים לשנים 2007-2022, ונתוני סכ"א לשנים 2016-2022. הנתונים מוצגים בחלוקה לצעירים (בני 25-34) ולמבוגרים (בני 35-54).

תרשים א-נ-1: מגמות אומדני גודל האוכלוסייה (לוג)¹⁴ - לפי קבוצה ולפי מקור נתונים

א. הסקר החברתי

ב. סקר כוח אדם (סכ"א)

מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לגברים, המזהה עבר והווה חרדיים לפי הגדרה עצמית; **סקר כוח אדם** - נתוני סכ"א לגברים ילידי ישראל, המזהה את העבר החרדי לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית והווה בהגדרת עצמית.

המשתנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין בנתוני הסקר החברתי לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. בשנת 2011 נעשה שינוי מתודי בסקר החברתי: לשכבות הדגימה והניפוח נוסף המשתנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007).

14. כאשר קצב גידול האוכלוסין השנתי נמוך יחסית, הפרש לוג גודל האוכלוסייה בין שנים קרובות מציג בקירוב את קצב גידול האוכלוסין. מסיבה זו הצגה של גודל האוכלוסייה בסקלה לוגריתמית מאפשרת להשוות שינויים יחסיים בין קבוצות השונות בגודלן אך גדלות בקצב נמוך יחסית.

לפי נתוני הסקר החברתי ניכרת מגמה יציבה יחסית באומדנים של גודלי האוכלוסייה, ובין שתי קבוצות הגיל נמצא הבדל נמוך ויציב למעט תנודתיות זמנית שנגרמת מטעויות דגימה רנדומליות. כך למשל בשנת 2018 נרשמה עלייה חד-פעמית בקרב הצעירים שהם חרדים כיום, אך זו ירדה חזרה בשנת 2019. בנתוני סכ"א לעומת זה אומדני גודלי האוכלוסייה יציבים פחות, ואינם תואמים את קצב הגידול של החרדים כיום ושל כלל בעלי רקע חרדי. בנתונים אלו, בשתי הקבוצות (חרדים כיום ובעלי רקע חרדי) במכלול לכל התקופה המבוגרים רשמו עלייה ניכרת, ואילו בקרב הצעירים נרשמה עלייה נמוכה בלבד.

יתרה מכך, הגידול לא היה אחיד במשך השנים. בשנים 2017-2020 נרשם שינוי קל בקרב הצעירים בהשוואה לגידול חד בקרב המבוגרים, בייחוד בשנים 2018-2019. הגידול במספר המבוגרים מול היציבות במספר הצעירים הביאה לידי מצב שבקבוצת החרדים כיום בתחילת התקופה היה האומדן של מספר הצעירים גבוה משל של המבוגרים, ובסוף התקופה היחס התהפך.

הסבר אפשרי לכך כי הוא שיטת הדגימה ואיסוף הנתונים של סקר כוח אדם - פקידות חוזרות לפי הדגם המוכר בסימן 4-8-4: לאחר דגימת הדירות הנתונים נאספים בשמונה ראיונות חוזרים: ארבעה בארבעת החודשים הראשונים, ולאחר הפסקה של שמונה חודשים - ארבעה ראיונות נוספים. תופעת הפקידות החוזרות מביאה לידי מתאם בין-תקופתי גבוה, בייחוד בקבוצות קטנות כמו היוצאים. מסיבה זו אומדני מגמות בסקר כוח אדם שאינם על פני משכי זמן ארוכים, מהימנותם פחותה - בדגש על משתנים שצפוי שיהיו קבועים על פני זמן.

ב. מאפייני היוצאים

צביקה דויטש

תקציר

(אלא אם מצוין אחרת, הקבוצות כוללות גברים ונשים)

- בקרב יוצאי החברה החרדית, בדומה לחרדים מבית (חרדים בעבר ובהווה), שכיחות הצעירים גבוהה: בטווח הגילים 20-54 כ-55%-46% מהיוצאים (תלוי במקור הנתונים) הם צעירים בני 20-29, בהשוואה ל-45% מקרב החרדים מבית בטווח גילים זה.
- בין מחצית לשני שלישים מהיוצאים מגדירים עצמם דתיים. לפי נתוני הסקר החברתי 46% מהיוצאים הגדירו עצמם דתיים, 34% מסורתיים-דתיים או מסורתיים לא כל כך דתיים, ו-20% הגדירו את עצמם חילונים. התפלגות זו דומה אצל גברים ונשים.
- יוצאי החברה החרדית בני 20-54 פרושים בכל רחבי הארץ. כ-60% מהם מתגוררים במחוזות תל אביב, המרכז וירושלים.
- המבנה המשפחתי של היוצאים דומה לזה של לא-חרדים (יהודים): בקבוצת הגיל 25-54 שיעור היוצאים הנשואים עומד על 62%, מעט פחות משיעור הנשואים בקרב לא-חרדים (66%). גם שיעור בעלי הילדים בקרב היוצאים דומה לשיעורם בקרב הלא-חרדים (כ-70%).
- שיעור גבוה מקרב הגברים היוצאים שירתו בצה"ל (58% לעומת 7% מקרב החרדים מבית). שיעור היוצאות ששירתו בצה"ל נמוך. בשקלול שירות צבאי ושירות אזרחי שיעור היוצאות ששירתו עומד על 28% לעומת 62% בקרב היוצאים הגברים.
- בקרב היוצאים, בדומה לחרדים מבית, רק שיעור נמוך הם בעלי תואר אקדמי: כשמדובר בגברים ל-12%-21% מהיוצאים ול-7%-8% מהחרדים מבית יש השכלה אקדמית; לעומת כ-30% מהיוצאות ומהחרדיות מבית.

הגדרות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות משנה

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאי החברה החרדית)

חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה

מצטרפים - לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה

לא-חרדים - לא חרדים בעבר ובהווה (יהודים)

קבוצות רחבות

בעלי רקע חרדי - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית.

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. זיהוי עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

רגב וגורדון (2021) - עיבוד המחברים לנתוני סכ"א שמוזגו עם נתונים מנהליים. שנת 2017, יהודים (נשים וגברים) בני 20-64. זיהוי עבר חרדי: גדל/ה במשפחה חרדית לפי הגדרה מנהלית (משפחה מזוהה כחרדית לפי מוסדות הלימוד של בני המשפחה בתיכון על בסיס נתונים מנהליים); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית (ברמת משק הבית) (*). עוד על השיטות ראו בקיצור בפרק א ובהרחבה בנספח המקוון.

ב-1 מבוא

פרק זה סוקר את המאפיינים של היוצאות והיוצאים: התפלגות הגיל ורמת הדתיות שלהם, אזורי מגוריהם ומצבם משפחתי. עוד מובא בפרק שיעור המשרתים בשירות צבאי או אזרחי בחלוקה לפי מגדר. ניתוח זה, בחלוקה לפי מגדר, מובא נוסף על פרק ייחודי לשנה זו (פרק ה), המעמיק במגמות הגיוס בקרב גברים מרקע חרדי וניתוח שיעור היוצאים מתוכם. כמו כן מובאים נתוני רמות ההשכלה, גם הם בחלוקה לפי מגדר, ובכל האמור בגברים נעשו ניתוחי משנה נוספים.

רוב הניתוחים בפרק מתבססים על נתוני הסקר החברתי לגברים ונשים. בכמה מהניתוחים נעשה שימוש גם בנתונים מסקר כוח אדם (סכ"א), המתייחסים לגברים בלבד (שיטת דש"ת). בסקר זה המדגם גדול יותר, ולכן מאפשר ניתוחים מעמיקים יותר, לגברים בלבד. במידת האפשר הושוו הנתונים גם לאומדנים אחרים - היחיד שבנמצא הוא זה של רגב וגורדון (2021), הכולל גם נשים¹. מתוך הנושאים המובאים בפרק זה התייחסה עבודתם רק לגיל ולרמת דתיות.

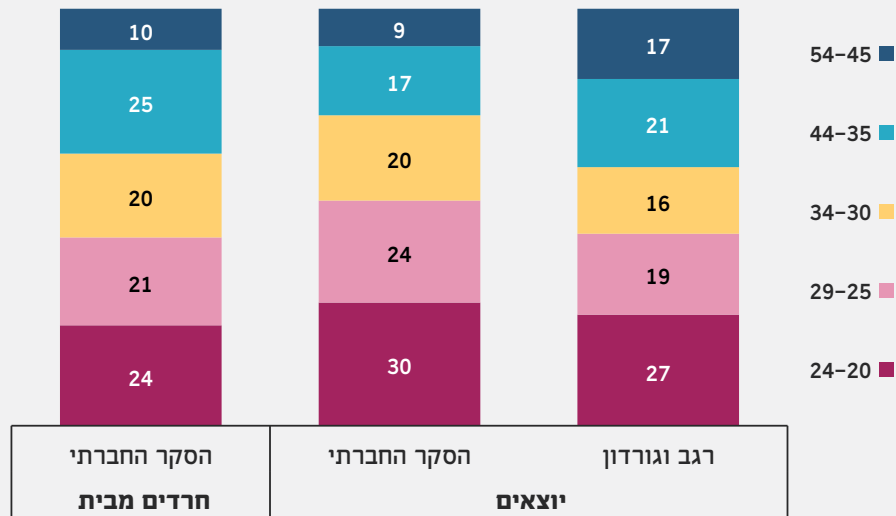
סעיף ב-2 מתאר את התפלגות הגיל של היוצאים על בסיס הסקר החברתי בהשוואה לממצאים של רגב וגורדון (2021); סעיף ב-3 מציג אומדנים של התפלגות מידת הדתיות שלהם בהשוואה בין כמה שיטות; סעיפים ב-4 ו-ב-5 מציגים היבטים הקשורים באזורי המגורים של היוצאים ומצבם המשפחתי בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות - חרדים מבית, לא-חרדים ומצטרפים ובחלוקה לקבוצות גיל; סעיף ב-6 מציג את שיעורי המשרתים בשירות אזרחי או צבאי בהשוואה בין קבוצות המשנה ובחלוקה מגדרית; וסעיף ב-7 מציג מדדי השכלה גבוהה במגוון היבטים והשוואות. לפרק מצורפים גם לוחות ובהם נתונים נוספים.

ב-2 גיל היוצאים

יוצאי החברה החרדית, בדומה לחרדים מבית, מאופיינים בשכיחות גבוהה של צעירים, אם כי מידת הדמיון בין הקבוצות משתנה בתלות במקור הנתונים - הסקר החברתי או נתוני סכ"א (תרשים ב-1). מכיוון שעל בסיס נתוני סכ"א התפלגות הגיל לפי שיטת דש"ת דומה לזו שמצאו רגב וגורדון (2021) (ראו תרשים ב-נ-1 בנספח), מובאים בגוף השנתון על בסיס נתוני סכ"א רק הנתונים שהציגו רגב וגורדון (2021), הכוללים גם נשים².

1. החוקרים שילבו בנתוני סכ"א נתונים מנהליים ייחודיים שזמינים בחדר מחקר של הלמ"ס, והם שאפשרו להם לזהות את העבר החרדי גם של נשים.
 2. הנתונים בגוף הפרק הם עבור בני 20-54, ואילו הנתונים בנספח הם לבני 25-54 וכוללים גם נתונים לגברים חרדים מבית על בסיס נתוני סכ"א. רגב וגורדון אינם מציגים נתונים לחרדים מבית.

תרשים ב-1 | התפלגות הגיל של חרדים מבית ויוצאים - בשתי שיטות (%)

מקורות: רגב וגורדון - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים. עיבודיהם לא כוללים את התפלגות הגילים של חרדים מבית; הסקר החברתי - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, נשים וגברים. לנתונים מורחבים על בסיס הסקר החברתי בחלוקה לפי מגדר וקבוצות נוספות, ראו לוח ב-1.

מנתוני הסקר החברתי (בני 20-54) עולה כי 55% מהיוצאים הם בני 20-29 בהשוואה ל-45% מקרב החרדים מבית. שיעורם הגבוה של הצעירים בקרב היוצאים מתאים לנתונים המראים על גידול בשיעור היוצאים (ראו פרק א). על פי נתוני רגב וגורדון, שכאמור מתבססים בעיקר על סכ"א, אומדן הגילים שונה מעט, והתפלגות גיל היוצאים דומה יותר לזו של חרדים מבית (46% מקרב היוצאים הם בני 20-29, בדומה ל-45% מקרב חרדים מבית). יש לציין כי בכל האמור בהתפלגות הגיל של חרדים מבית לא נמצא הבדל ניכר בין שני המקורות (ראו תרשים ב-1 בנספח).

מכיוון שסקר כוח אדם (שגם רגב וגורדון מתבססים עליו) נועד לייצג את מספר משקי הבית בישראל ולא את מספר הנפשות (כמו בסקר החברתי), להערכתנו הסקר החברתי מהימן יותר בייצוג ההתפלגות של קבוצות הגיל (להרחבה ראו בנספח המקוון).

ב-3 מידת הדתיות של היוצאים

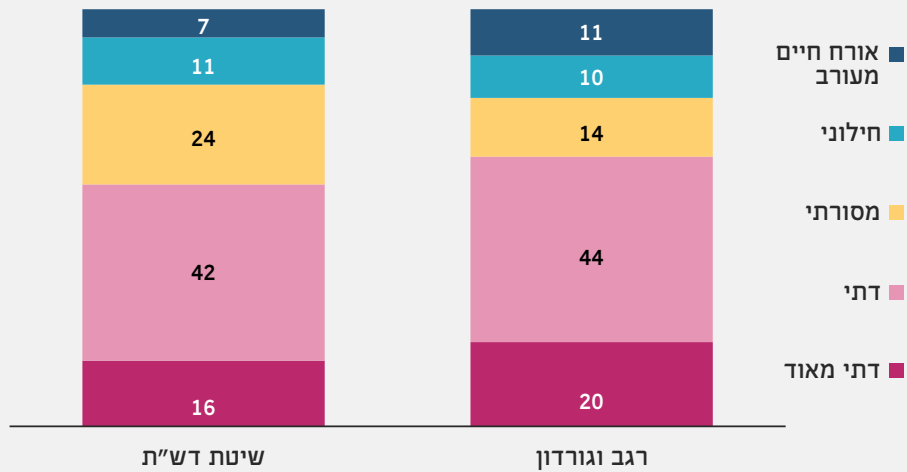
מהנתונים עולה כי רוב יוצאי החברה החרדית מסורתיים או דתיים. עם זאת מקורות הנתונים - הסקר החברתי וסכ"א - נבדלים ביניהם בהערכות של שיעורי הקבוצות, בין היתר בשל הבדלים בסיווג הדתיות. בשל הבדלים אלה שני המקורות מובאים בנפרד ואינם מושווים. ניתוח לפי קבוצות גיל בהתבסס על שני מקורות הנתונים העלה ממצאים לא עקביים. בנתונים שמבוססים על הסקר החברתי, הכולל נשים, הניתוח מוצג גם לפי מגדר. ככלל לא נמצא הבדל בדפוס הדתיות.

מהשוואה בין ניתוח נתוני סכ"א בשיטת דש"ת לנתונים של רגב וגורדון (2021), המתבססים גם הם על נתוני סכ"א (תרשים ב-2), עולה דמיון יחסי בין ההתפלגויות, אם כי על פי שיטת דש"ת היוצאים דתיים פחות: על פי רגב וגורדון 64% מהיוצאים התגוררו במשק בית עם אורח חיים דתי או דתי מאוד, לעומת 58% על פי שיטת דש"ת; ואילו שיעורם של המתגוררים במשק בית מסורתי או חילוני עמד אצל רגב וגורדון על 24% לעומת 35% בשיטת דש"ת.

רוב היוצאים והיוצאות מהחברה החרדית מסורתיים או דתיים

על 24% לעומת 35% בשיטת דש"ת.

תרשים ב-2 | התפלגות מידת הדתיות של היוצאים - לפי סיווג סכ"א בשתי שיטות (%)

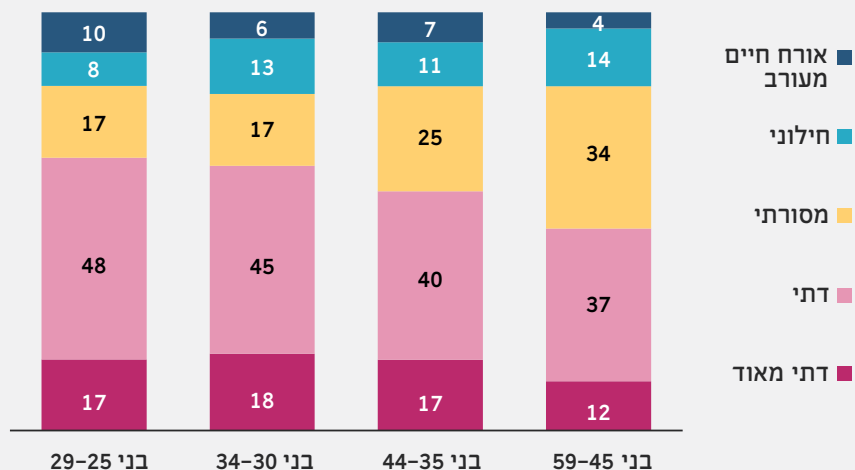

מקורות: רגב וגורדון - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים בני 20-64; שיטת דש"ת - נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים בני 25-59.

מידת הדתיות - אורח החיים מבחינה דתית של המתגוררים במשק הבית.
אורח חיים מעורב - משק בית עם יותר מנפש אחת שיש בו יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית.

ניתוח נתוני סכ"א לפי קבוצות גיל (תרשים ב-3) מעלה כי בקרב יוצאים צעירים שיעור המתגוררים במשקי בית בעל אורח חיים דתי גבוה יותר: 65% מקרב היוצאים הצעירים (בני 25-29) מתגוררים במשק בית דתי או דתי מאוד ורק 25% במשק בית מסורתי או חילוני; ואילו בקרב יוצאים מבוגרים יותר (בני 35 ויותר), 49%-57% מהם מתגוררים במשק בית דתי או דתי מאוד ו-36%-48% במשק בית מסורתי או חילוני.

תרשים ב-3 | התפלגות מידת הדתיות של יוצאים גברים - בחלוקה לקבוצות גיל (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, שיטת דש"ת.

מידת הדתיות - אורח החיים מבחינת דתית של המתגוררים במשק הבית.
אורח חיים מעורב - משק בית עם יותר מנפש אחת שיש בו יותר מאורח חיים אחד מבחינה דתית.
הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

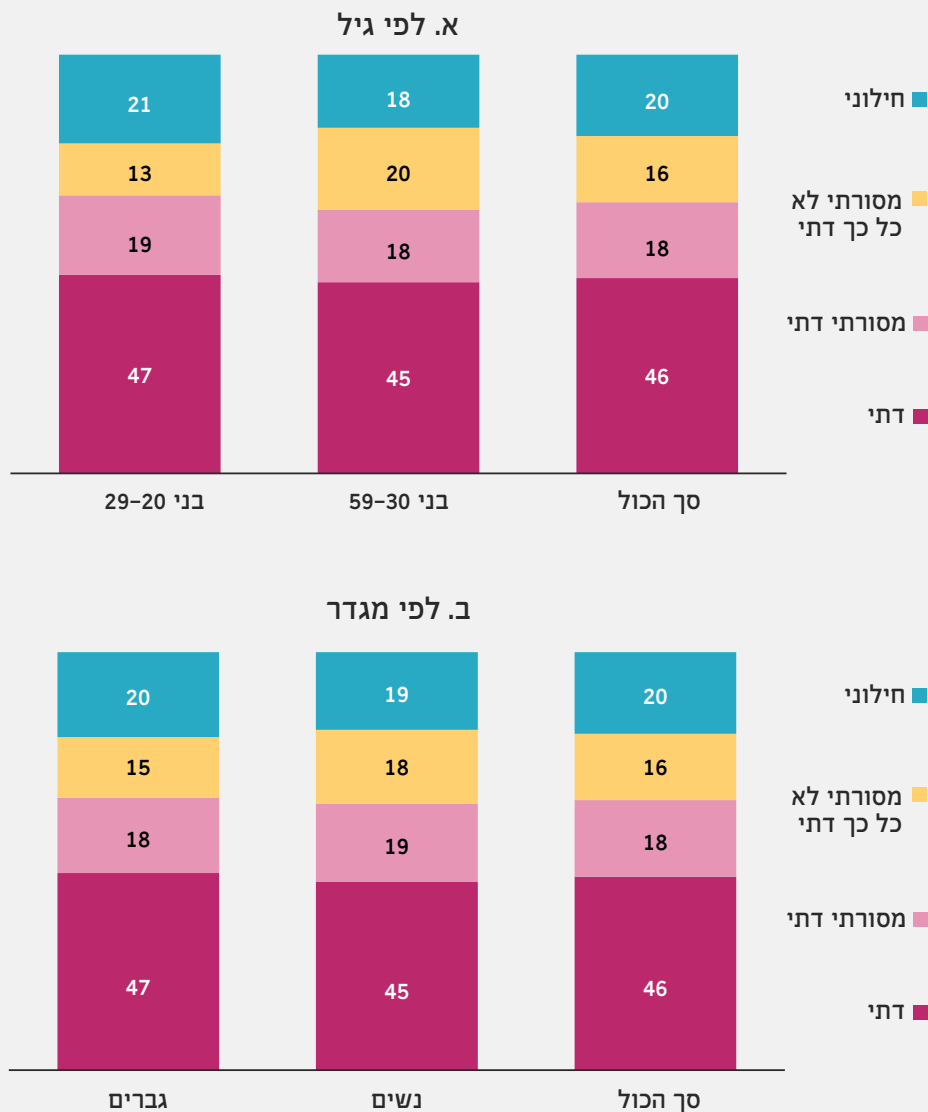
את השכיחות הנמוכה יותר של משקי בית דתיים בקרב היוצאים המבוגרים יותר אפשר להסביר בכמה דרכים: ייתכן שבגילים המבוגרים היוצאים דתיים פחות; ייתכן שעם השנים מאפייני היוצאים השתנו, כך שההבדל אינו מבטא שינוי דתיות בגיל המבוגר; וייתכן שבגילים הצעירים יוצאים מתגוררים במשקי בית שאורח החיים העיקרי בהם דתי יותר,

אבל בגילים מבוגרים אנשים מתגוררים יותר עם הדומים להם. אם הם דתיים פחות, נקבל ירידה ברמת הדתיות בגילים המבוגרים.³ בחינת מכלול ההבדלים והגורם להם דורשת מחקר מעמיק יותר.

ניתוח של נתוני הסקר החברתי על פי גיל (תרשים ב-4) מעלה כי ההבדל בין הצעירים למבוגרים בולט פחות מההבדל שנמצא בסכ"א, המבוסס על משק בית (תרשים ב-3), וכי יש דמיון בין התפלגות רמות הדתיות בקרב בני 20-29 לזו שבקרב בני 30-59. כאמור לעיל, נדרש מחקר מעמיק כדי לבחון את התפלגות רמות הדת ואת הקשר שלה לקבוצות גיל, או את הסיבה להבדל בממצאים בין בסיסי הנתונים.

ניתוח ההתפלגות של מידת הדתיות בנתוני הסקר החברתי מאפשר לבחון גם הבדלים על בסיס מגדר (תרשים ב-14). נמצא כי ככלל קיים דמיון בין גברים לנשים - כשבממוצע 46% מהיוצאים (נשים וגברים) הגדירו עצמם דתיים, 34% מסורתיים-דתיים או מסורתיים לא כל כך דתיים, ו-20% הגדירו את עצמם חילוניים.

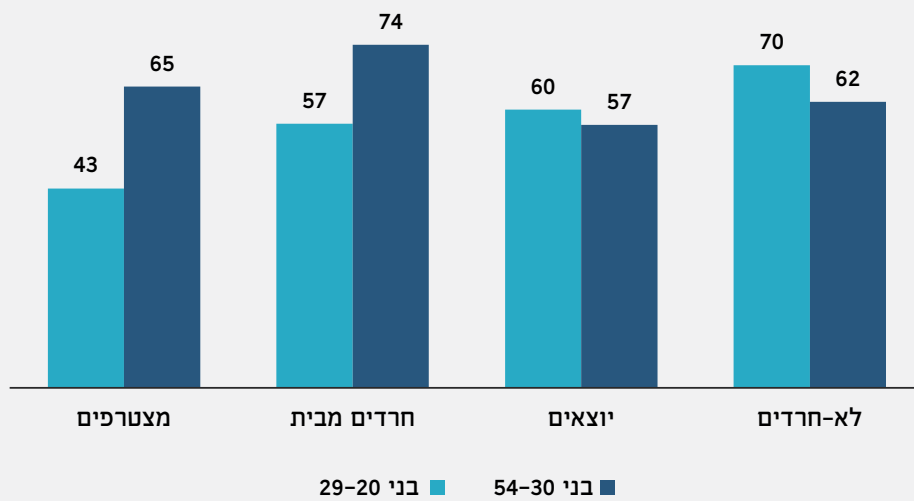
תרשים ב-4 | התפלגות מידת הדתיות של יוצאים (גברים ונשים) - בחלוקה לקבוצות גיל ולפי מגדר (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יוצאים, נשים וגברים, בני 20-59. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

3. ניתוח זה שונה במקצת מהתמונה שהוצגה ביוצאים עם נתונים 2022 (דויטש ואחרים, 2022), שהתבסס גם כן על נתוני סכ"א אך עבור השנים 2016-2019 (תרשים 14 בסעיף 3.8). באותו ניתוח נמצא הבדל קטן יותר בין קבוצות הגיל, כשבממוצע בקרב בני 25-54 52% חיים במשק בית דתי או דתי מאוד ו-39% במשק בית חילוני או מסורתי.

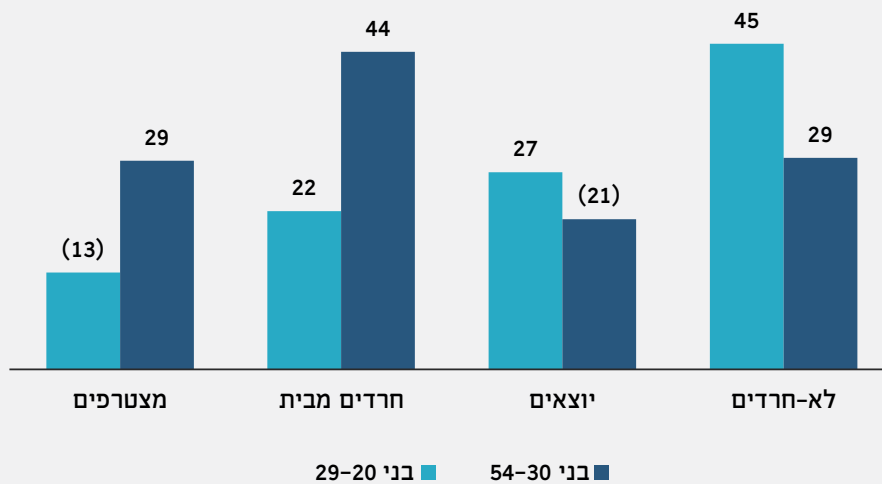
תרשים ב-6 | שיעור המתגוררים יותר מעשור באותו יישוב - ארבע קבוצות המשנה בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים).

הניתוח גם מעלה כי יותר מרבע מהיוצאים בני 29-20 (27%) מתגוררים בדירתם יותר מעשור (תרשים ב-7), יותר משיעורם בקרב בני 54-30 (21%). נתונים אלו מרמזים שבקרב הצעירים שיעור ניכר מהיוצאים מתגורר בבית הוריו בשלב הראשון לאחר היציאה.

תרשים ב-7 | שיעור המתגוררים יותר מעשור באותה דירה - בחלוקה לקבוצות גיל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים).

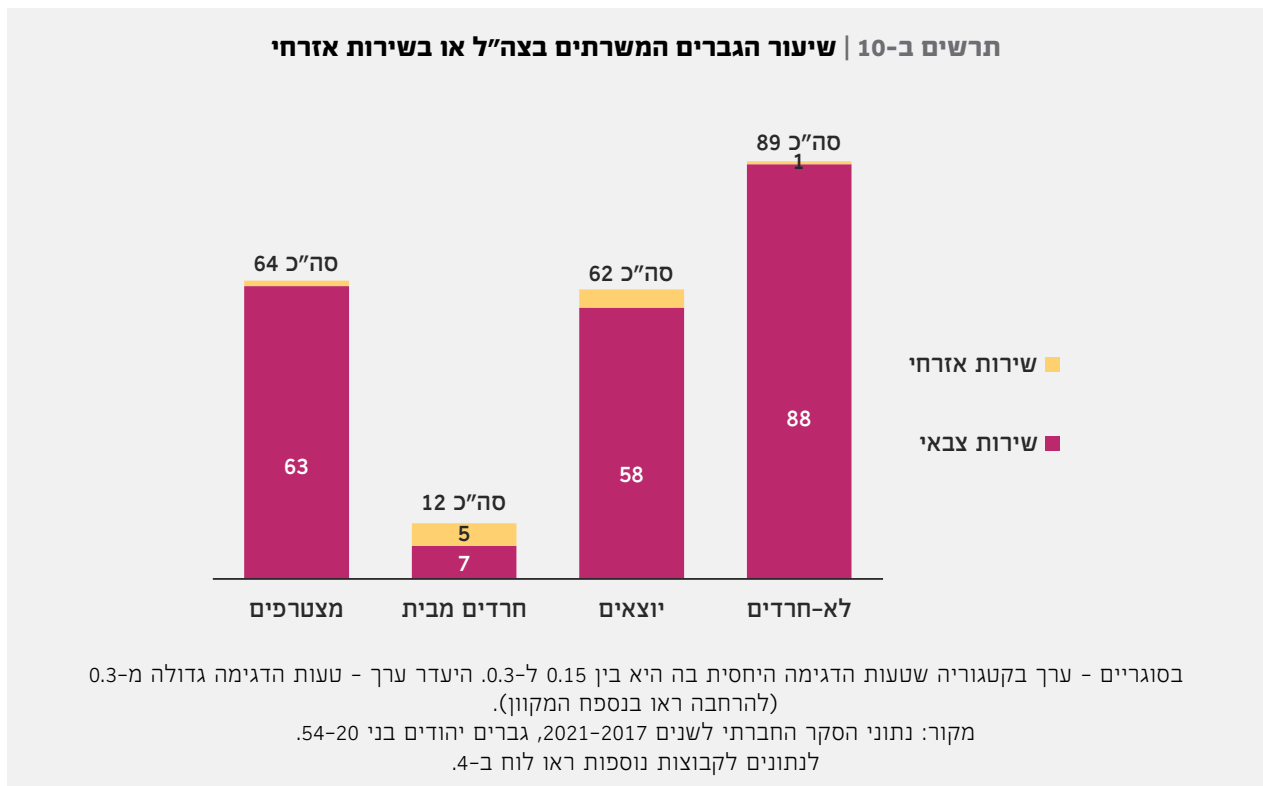
ב-6 שירות בצה"ל

בעבר נרמז כי בקרב המתגייסים מרקע חרדי שיעור היוצאים גבוה, שכן מתוך קרוב ל-2,000 בוגרי מוסדות חינוך חרדיים שהתגייסו לצה"ל בשנים 2018-2019, כ-50% שירתו ביחידות כלל צה"ליות ולא במסלולים ייעודיים לחרדים (אליהו, 2020), כך שסביר להניח שרובם הגדול לא הקפיד על אורח חיים חרדי. ניתוח ייחודי של מגמות בשיעור הגיוס של גברים מרקע חרדי וכן של שיעור היוצאים בקרבם מובא בפרק ה, המוקדש לנושא זה.

מהנתונים המובאים בפרק זה, שעובדו על בסיס הסקר החברתי וכללו גברים בני 20-54 (תרשים ב-10), עולה כי בממוצע לשנים 2017-2021 58% מהיוצאים שירתו בצה"ל, שיעור שאמנם נמוך מהשיעור בקרב הלא-חרדים (88%), אבל גבוה במידה ניכרת משיעורם של חרדים מבית שדיווחו שהתגייסו - 7% בלבד. כצפוי, שיעור המשרתים

58% מהיוצאים הגברים שירתו בצה"ל - לעומת 7% מהגברים החרדים

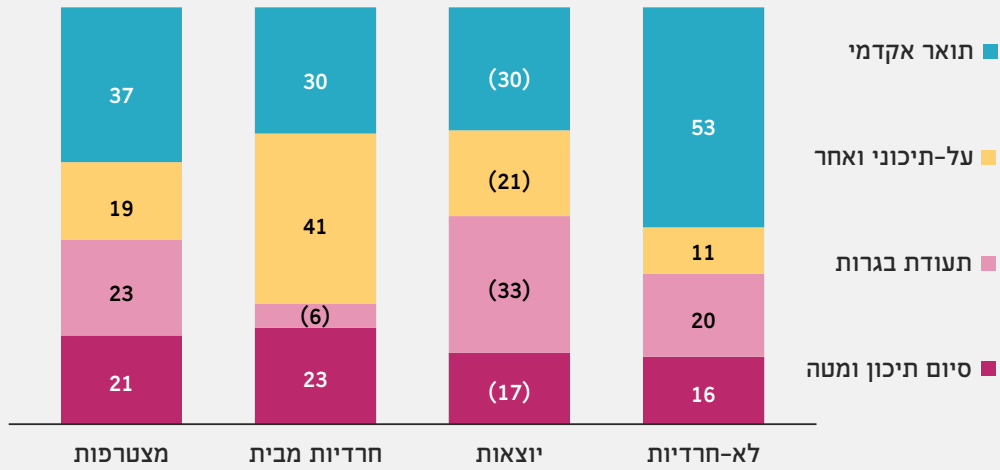
מקרב המצטרפים גבוה גם כן - 63%.

בקרב הנשים (תרשים ב-11) שיעור היוצאות שירתו בצה"ל נמוך יחסית, ובצירוף שיעור הנשים ששירתו שירות אזרחי, עמד שיעור המשרתות על 28% מהיוצאות (נתונים אלו מוצגים בהסתייגות בשל טעות דגימה גבוהה יחסית).

62% מהיוצאים ו-28% מהיוצאות שירתו בצה"ל או בשירות אזרחי

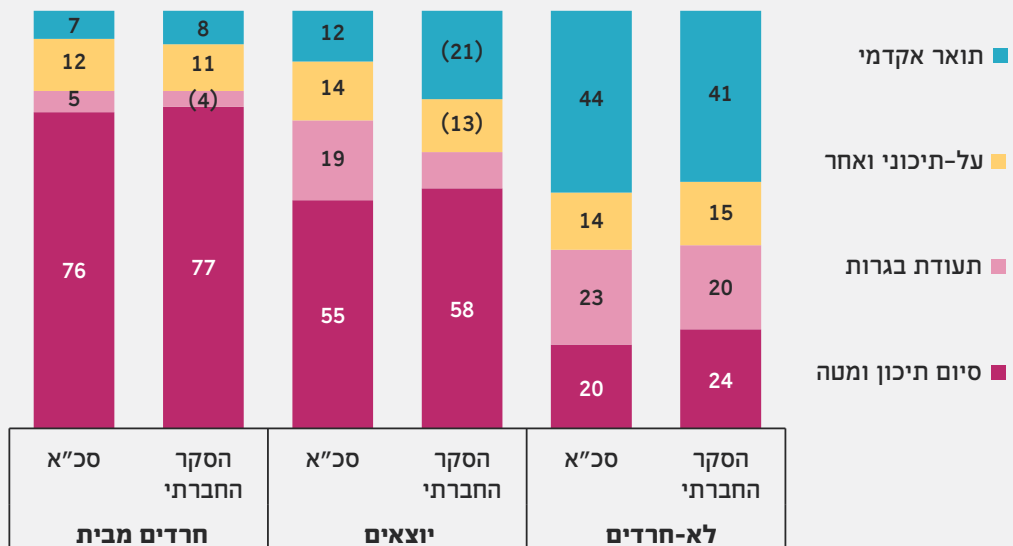
תרשים ב-12 | התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של נשים בנות 25-54 (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-5.

מתיאור התפלגות ההשכלה בקרב גברים בשני מקורות הנתונים (הסקר החברתי וסכ"א - תרשים ב-13) עולה כי שיעור היוצאים בעלי תואר אקדמי או תעודת בגרות הוא כ-30%, בהשוואה לכ-12% בקרב חרדים מבית וכ-61% בקרב לא-חרדים. בניגוד לנתונים מקובצים אלה, הדומים בשני המקורות, מבט מעמיק יותר מגלה גם הבדלים בכל האמור ביוצאים.

תרשים ב-13 | התפלגות התעודה הגבוהה ביותר של גברים בני 25-54 - בשתי שיטות (%)

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

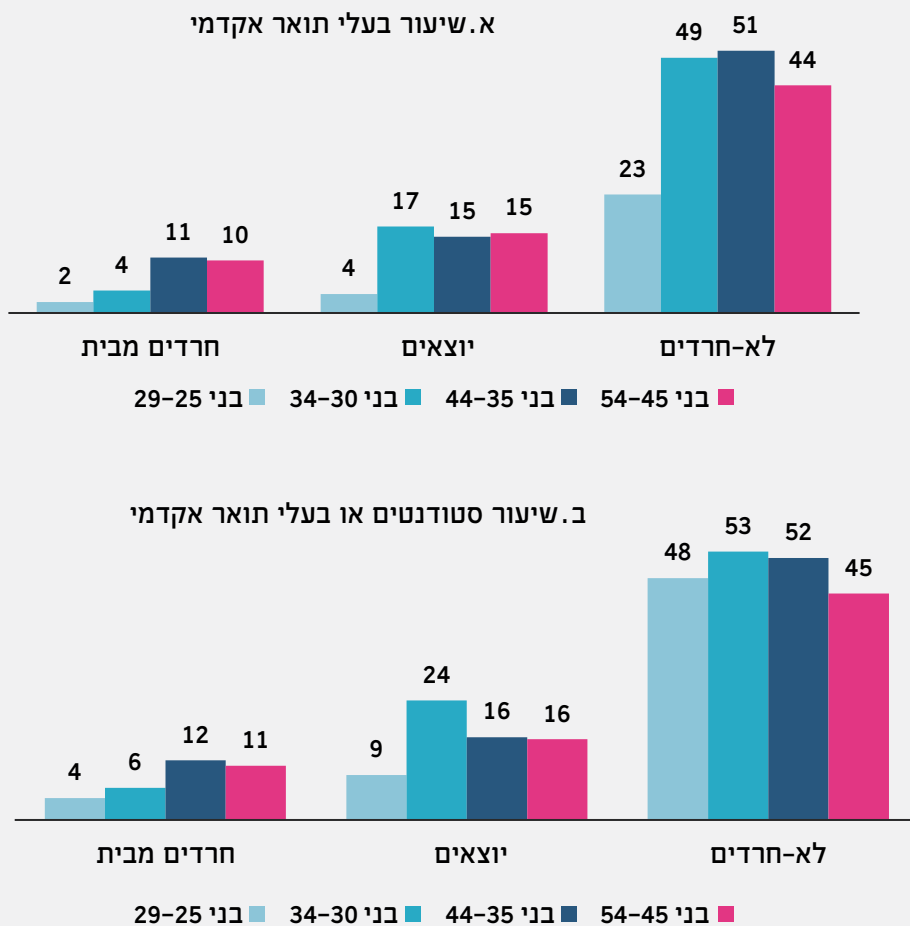
מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, המזהה עבר והווה חרדי לפי הגדרה עצמית; **סכ"א** - נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, יהודים ילידי ישראל, המזהה את העבר לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית והווה בהגדרת עצמית. ראו מילון מונחים בתחילת הפרק. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-6.

על פי נתוני הסקר החברתי, 21% מהיוצאים הם בעלי תואר אקדמי לעומת 12% בלבד לפי נתוני סכ"א. לעומת זאת, כשמדובר בחרדים מבית, שני המקורות מספקים נתונים דומים - שיעור האקדמאים כ-7%-8%.

הבדל בין המקורות נמצא גם בשיעור בעלי תעודת בגרות: על פי סכ"א 19% מהיוצאים הם בעלי תעודת בגרות, לעומת כחות מ-10% לפי נתוני הסקר החברתי. נתונים אלה שונים במעט מהנתונים שהוצגו בשנתון 2022 עבור גברים יוצאים. יש לציין כי למרות ההבדל בין המקורות ובין השנים, בכל המקורות נמצא דמיון בשיעור המאוחד של שתי הקבוצות - שיעור בעלי תעודת הבגרות או תואר אקדמי (בסביבות 30%). מהשוואה של בעלי תואר אקדמי לפי קבוצות גיל (תרשים ב-14א) עולה כי לאחר גיל 30 לכ-15% מהיוצאים יש תואר אקדמי בהשוואה ל-4%-11% מהחרדים מבית.

הוספה לקבוצת בעלי התואר האקדמי גם את אלו שמצויים בשלב הלימודים לקראתו (תרשים ב-14ב)¹⁰ מלמדת כי 24% מהיוצאים בני 30-34 הם בעלי תואר אקדמי או בלימודים לקראתו. שיעור זה גבוה משיעורם של היוצאים בעלי תואר אקדמי בגילים המבוגרים, דבר היכול לאותת על אחד משני מצבים: גידול במספר היוצאים הפונים ללימודים אקדמיים, או לחלופין נשירה גבוהה מלימודים אקדמיים בקרב היוצאים. כך או כך חשוב לסייג כי השיעור הגבוה הוא בקבוצת גיל אחת ויחידה, ונדרשים נתונים נוספים שיתקפו ממצאים אלו.

תרשים ב-14 | תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א ל-2019-2022, יהודים ילידי ישראל בני 25-54. סטודנטים - מי שדיווח שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי. לנתונים לקבוצות נוספות ראו לוח ב-7.

9. ניתוח זה שונה במקצת מהתמונה שהוצגה ביוצאים עם נתונים 2022 (דויטש ואחרים, 2022), שהתבסס גם כן על נתוני סקר כוח אדם אך עבור השנים 2016-2019 (תרשים 8 בסעיף 3.5). באותו ניתוח נמצא כי כ-14% מהיוצאים הגברים הם בעלי תעודת בגרות לעומת 20% בנתונים כאן.
 10. השלב "לימודים אקדמיים" הוגדר למי שדיווח בסקר כוח אדם שהוא לומד כיום, וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

ב-לוחות מאפייני היוצאים

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שעבורן הוצגו נתונים בגוף הפרק: **יוצאים** (חרדים בעבר ולא בהווה), **חרדים מבית** (חרדים בעבר ובהווה), **מצטרפים** (לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה) ו**לא-חרדים** (לא-חרדים בעבר ובהווה). בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות רחבות שלא הוצגו להן נתונים:

- **כלל בעלי רקע חרדי** - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)
- **כלל החרדים כיום** - כל מי שחרדי בהווה (חרדים מבית + מצטרפים)

הערכים של קבוצת כלל הלא-חרדים כיום (לא-חרדים + יוצאים) אינם מובאים בלוחות, ואולם בערכיהם הם דומים לערכים של לא-חרדים, בעיקר בשל שיעורם הקטן של היוצאים בקרב הלא-חרדים כיום.

לוח ב-1 | קבוצות גיל - בחלוקה לפי מגדר (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
20	25	(7)	24	30	15	24-20
19	21	11	21	24	15	29-25
20	20	18	20	20	15	34-30
27	24	36	25	17	30	44-35
14	10	28	10	(9)	25	54-45
גברים						
19	24	(6)	24	26	15	24-20
20	23	(12)	22	27	15	29-25
20	19	19	20	(15)	14	34-30
28	24	36	25	(20)	30	44-35
14	10	(26)	9	(12)	25	54-45
נשים						
21	25	(7)	24	34	15	24-20
18	20	11	20	(20)	14	29-25
20	21	17	20	(28)	15	34-30
27	24	36	25	(12)	31	44-35
15	10	30	10		26	54-45

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

לוח ב-2 | מחוז מגורים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
35	33	42	33	35	53	תל אביב והמרכז
31	33	20	34	23	7	ירושלים
9	8	16	7	18	21	חיפה והצפון
12	11	15	11	(13)	15	הדרום
13	15	7	15	(11)	4	יהודה והשומרון
גברים						
35	32	43	32	32	53	תל אביב והמרכז
31	34	20	35	(24)	7	ירושלים
10	9	16	7	(17)	21	חיפה והצפון
11	11	14	10	(14)	15	הדרום
13	15	(7)	15	(13)	4	יהודה והשומרון
נשים						
35	34	41	33	39	53	תל אביב והמרכז
31	33	20	34	(21)	7	ירושלים
8	7	15	6	(18)	21	חיפה והצפון
13	12	17	12	(12)	14	הדרום
13	15	(7)	15		4	יהודה והשומרון
צעירים בני 20-29						
32	31	39	31	32	50	תל אביב והמרכז
33	34	(19)	35	26	8	ירושלים
10	9	(18)	9	(17)	20	חיפה והצפון
12	12	(18)	12	(14)	16	הדרום
13	13		14	(11)	5	יהודה והשומרון

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

לוח ב-3 | סטטוס משפחתי - בחלוקה לפי מגדר בקרב בני 25-54 (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
92	90	90	93	62	66	נשואים
5	7	(6)	4	27	24	רווקים
91	90	91	92	68	72	הורים לילדים
גברים						
91	89	87	93	61	64	נשואים
6	8	(9)	(5)	(30)	29	רווקים
89	87	88	90	63	66	אבות לילדים
נשים						
94	92	92	94	64	67	נשואות
(4)	(5)		(4)	(22)	20	רווקות
94	92	94	93	76	77	אימהות לילדים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3. (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים).

לוח ב-4 | שירות צבאי - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
14	7	48	4	37	78	שירות צבאי
5	4	10	3	(11)	8	שירות אזרחי
19	11	58	6	48	85	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
גברים						
21	13	63	7	58	88	שירות צבאי
4	5		5		1	שירות אזרחי
25	18	64	12	62	89	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
נשים						
7		31			67	שירות צבאי
5	(3)	20		(21)	14	שירות אזרחי
12	(3)	51		(28)	82	סה"כ שירות צבאי או אזרחי
29-20						
6	7	42	(2)	40	81	שירות צבאי
(3)	(3)	(12)	(2)	(12)	11	שירות אזרחי
9	10	54	(4)	52	91	סה"כ שירות צבאי או אזרחי

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. היעדר ערך - טעות הדגימה גדולה מ-0.3. (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

לוח ב-5 | התפלגות התעודה הגבוהה ביותר - נשים בנות 25-54 (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
23	23	21	23	(17)	16	סיום תיכון ומטה
10	8	23	(6)	(33)	20	בגרות
35	39	19	41	(21)	11	על-תיכוני ואחר
32	30	37	30	(30)	53	תואר אקדמי

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021.

לוח ב-6 | התפלגות התעודה הגבוהה ביותר לפי מקור - גברים בני 25-54 (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
הסקר החברתי						
68	75	46	77	58	24	סיום תיכון ומטה
9	(4)	22	(4)		20	בגרות
12	11	15	11	(13)	15	על-תיכוני ואחר
11	10	17	8	(21)	41	תואר אקדמי
סקר כוח אדם						
70.6	72.4	52.8	75.7	55	20	סיום תיכון ומטה
7.7	7.3	16.9	5.1	19	23	תעודת בגרות
13.2	12.7	16.0	12.5	14	14	על-תיכוני ואחר
8.4	7.6	14.3	6.8	12	44	תואר אקדמי

מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים, המזהה עבר והווה חרדי לפי הגדרה עצמית.
סקר כוח אדם - נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, יהודים ילידי ישראל, המזהה את העבר לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית והווה בהגדרת עצמית.

לוח ב-7 | תואר אקדמי - גברים בחלוקה לקבוצות גיל

קבוצות גיל	לא-חרדים	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום
בעלי תואר אקדמי						
54-25	44	12	7	14	8	8
29-25	23	4	2	3	2	2
34-30	49	17	4	14	6	6
44-35	51	15	11	21	13	13
54-45	44	16	10	15	12	12
סטודנטים או בעלי תואר אקדמי						
54-25	49	16	8	16	9	10
29-25	48	9	4	7	5	5
34-30	53	24	6	16	9	8
44-35	52	16	12	21	14	14
54-45	45	16	11	15	12	12

מקור: נתוני סכ"א ל-2019-2022, גברים ילידי ישראל בני 25-54. סטודנטים - מי שדיווח שהוא לומד כיום וכן דיווח שמוסד הלימודים האחרון שלו הוא מוסד לקראת תואר אקדמי.

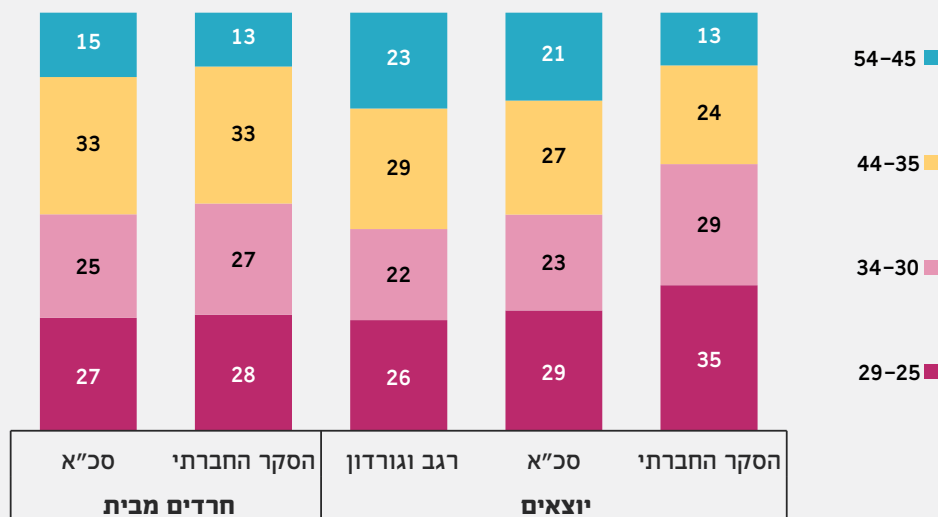
ב-מקורות

אליהו, א' (2020). **השלמת השכלה בצה"ל לחיילים חרדים ולחיילים חרדים לשעבר**. מרכז המחקר והמידע של הכנסת.
 דויטש, צ', בראל, ה', קפלן, ש', ושנפלד, מ' (2022). **יוצאים עם נתונים 2022**. יוצאים לשינוי.
 מלאך, ג', וכהנר, ל' (2022). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
 רגב, א', וגורדון, ג' (2021). **מגמות הצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ב-נספחים

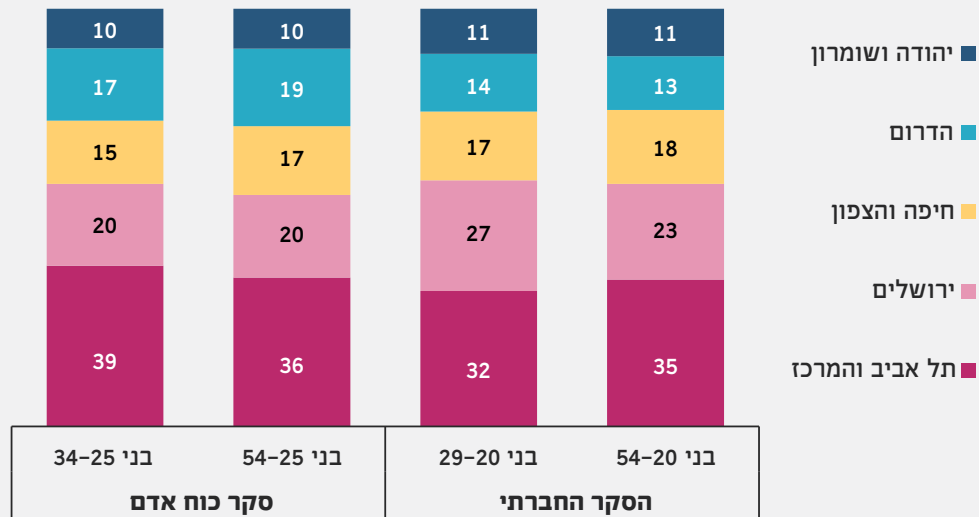
נספח ב-1 השלמת נתונים

תרשים ב-נ-1 | התפלגות קבוצות הגיל של יוצאים וחרדים מבית - בקרב בני 25-54 בכל השיטות (%)

מקורות: **הסקר החברתי** - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, נשים וגברים, המזהה עבר והווה חרדיים לפי הגדרה עצמית;
סכ"א - נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים ילידי ישראל, המזהה את העבר לפי דיווח עצמי על לימודים בישיבה חרדית
 והווה בהגדרת עצמית; **רגב וגורדון** - עיבודי רגב וגורדון (2021) לנתוני סכ"א לשנת 2017, נשים וגברים. עיבודיהם לא כוללים את התפלגות הגילים של חרדים מבית.

תרשים ב-ב-2 | מחוזות מגורים של היוצאים בחלוקה לקבוצות גיל (%)

מקורות: הסקר החברתי - נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, גברים ונשים בני 20-54; סקר כוח אדם - נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים ילידי ישראל, בני 25-54.

ג. תעסוקה לגברים

צביקה דויטש, משה שנפלד ואורן תירוש

תקציר

ההשתתפות בכוח העבודה של גברים יוצאי החברה החרדית (יוצאים) דומה יחסית לזו של יהודים שאינם חרדים וגבוהה במידה ניכרת מזו של חרדים, ואולם שיעורי האבטלה בקרבם גבוהים יותר. עוד נמצא כי היוצאים הם כרבע מכוח העבודה של בעלי רקע חרדי, גבוה במידה ניכרת משיעורם באוכלוסייה זו. בכל האמור בתחומי העיסוק היוצאים דומים יותר לחרדים.

- בשנת 2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב היוצאים על 79% בהשוואה ל-90% בקרב כלל הלא-חרדים כיום ו-50% בקרב חרדים מבית (חרדים בעבר ובהווה). עוד נמצא כי בקרב היוצאים קיימת התאוששות איטית יותר ממשבר הקורונה.
- יוצאים מתאפיינים ברמות אבטלה גבוהות יחסית. בשנים 2021-2022 עמד שיעור מחפשי העבודה מכוח העבודה (שיעור האבטלה) בקרבם על 6.9% בהשוואה ל-3.9% בקרב הלא-חרדים כיום ו-5% בקרב החרדים כיום. שיעור מחפשי העבודה מתוך האוכלוסייה עמד על 5.8% בקרב היוצאים לעומת 3.8% בקרב הלא-חרדים וכ-3% בקרב החרדים.
- היוצאים עובדים בממוצע בהיקפי משרה גבוהים: 86% מהם עבדו בהיקף מלא, שיעור הנמוך אך במקצת מזה של הלא-חרדים (92%) וגבוה במידה ניכרת מזה של החרדים (5%-67%).
- כ-60% מהיוצאים מועסקים במקצועות שדורשים מיומנויות נמוכות ומתאפיינים ברמות שכר נמוכות יחסית (כדוגמת נהגים, מקצועות בתחום הבנייה ומכירות), בהשוואה לכ-35% בקרב חרדים מבית וכלל הלא-חרדים כיום.
- שיעור היוצאים המועסקים בתחומי ההייטק (כ-7%) נמוך מזה שבקרב הלא-חרדים כיום (22%) אך גבוה במקצת משל החרדים מבית (כ-3%).
- היוצאים הם כרבע מכוח העבודה של גברים מרקע חרדי וכמעט שליש מכלל מחפשי העבודה, אך שהם מהווים כ-15% בלבד מקבוצה זו.
- היוצאים נכנסים לשוק העבודה בגיל צעיר יחסית, והחרדים בגיל מבוגר יחסית.

קבוצות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות משנה

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאי החברה החרדית)
חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה
מצטרפים - לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה
לא-חרדים - לא חרדים בעבר ובהווה (יהודים)

קבוצות רחבות

כלל בעלי רקע חרדי - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)
כלל החרדים כיום - כל מי שחרדי בהווה (חרדים מבית + מצטרפים)
כלל הלא-חרדים כיום - כל מי שאינו חרדי בהווה (לא-חרדים + יוצאים; מוכרים גם כ"יהודים שאינם חרדים")

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

סקר כוח אדם (סכ"א) של הלמ"ס - לשנים 2016-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. הניתוחים המקובצים הם לשנים 2019-2022. זיהוי עבר חרדי: בוגר ישיבות חרדיות לפי דיווח עצמי (שיטת דש"ת); זיהוי הווה חרדי: חרדי לפי הגדרה עצמית (רמת משק הבית).

(*) עוד על השיטות ראו בקיצור בפרק א ובהרחבה בנספח המקוון. למונחי תעסוקה ראו נספח ג-2 בפרק זה.

ג-1 מבוא

בפרק זה מובאים נתונים מייצגים והשוואתיים של מדדי תעסוקה ליוצאי החברה החרדית וקבוצות נוספות, ובכלל זה מגמות במדדי שילוב בכוח העבודה, תחומי עיסוק וניתוח מעמיק של מדדי תעסוקה בקרב בעלי רקע חרדי.

בניגוד לשיעור התעסוקה של הנשים החרדיות, שכבר השיג את היעד הממשלתי לשנת 2030 וקרוב לזה של יהודיות לא-חרדיות, שיעור התעסוקה של הגברים החרדים רחוק מהיעד הממשלתי,¹ והיקף המשרה הממוצע שלהם נמוך במידה ניכרת מזה של יהודים שאינם חרדים. שיעור התעסוקה הנמוך של הגברים החרדים ואיכות התעסוקה שלהם - כפי שבא לידי ביטוי למשל בהיקפי המשרה שלהם ובגובה השכר - יכולים לנבוע מהבדלים תרבותיים וכן מפערי השכלה (ראו פרק ב-7). גם יוצאי החברה החרדית, כבוגרי אותה מערכת חינוך, מתמודדים עם פערי השכלה בשנותיהם הראשונות, ולכן ניכרת חשיבות מיוחדת לניתוח מאפייני התעסוקה שלהם. אך שחסרים מחקרים העוסקים במאפייני תעסוקה הן של יוצאים והן של יוצאות, הצורך להסתמך בנושא תעסוקה, בשל מגבלת הנתונים, על נתוני סקר כוח אדם (סכ"א), אפשר לנו להתעמק בגברים בלבד (על פי שיטת דש"ת נתוני סכ"א מאפשרים לזהות רקע חרדי לגברים בלבד על בסיס לימודים בישיבה).

הפרק מציג נתוני תעסוקה של יוצאים גברים בעיקר בהשוואה לשלוש קבוצות: קבוצת המשנה הנוספת של בעלי רקע חרדי - **חרדים מבית**; ושתי הקבוצות הרחבות המקובלות במדדי התעסוקה ונבדלות ביניהן על בסיס חרדיות בהווה: **כלל החרדים כיום** (מי שפעמים רבות מכונים "חרדים") ו**כלל הלא-חרדים כיום** (מי שבדרך כלל מכונים "יהודים שאינם חרדים"). לעיתים יתייחס הניתוח גם לקבוצה הרחבה של **כלל בעלי רקע חרדי**.

חלק ג-2 מציג מדדי שילוב בכוח העבודה (שיעור השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה, מדדי אבטלה והיקפי משרה); חלק ג-3 את תחומי העיסוק העיקריים של היוצאים, בין היתר בהייטק; וחלק ג-4 מתמקד בתעסוקה של בעלי רקע חרדי בחלוקה לפי חרדיות כיום - יוצאים וחרדים מבית. בסעיף הלוחות מובאים נתונים נוספים.

1. על פי החלטת ממשלה 198 היעד הממשלתי הוא 65% לגברים חרדים ו-81% לנשים חרדיות עבור בני 25-66 (הממשלה ה-36, 2021). בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 עמד שיעור התעסוקה העדכני של חרדיות כיום על 81% ועל 83.3% בקרב לא-חרדיות כיום. בקרב גברים עמד שיעור התעסוקה על 55% בקרב חרדים כיום ועל 87% בקרב לא-חרדים כיום (למ"ס, 2023א).

ג-2. מדדי שילוב בכוח העבודה

ג-2.1 השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה

ההשתלבות בשוק התעסוקה נבחנה באמצעות שני המדדים הנפוצים: **שיעור התעסוקה ושיעור ההשתתפות בכוח העבודה**. המדד הראשון מתייחס רק למועסקים, והמדד השני כולל גם את מחפשי העבודה (להגדרות ראו נספח ג-2).

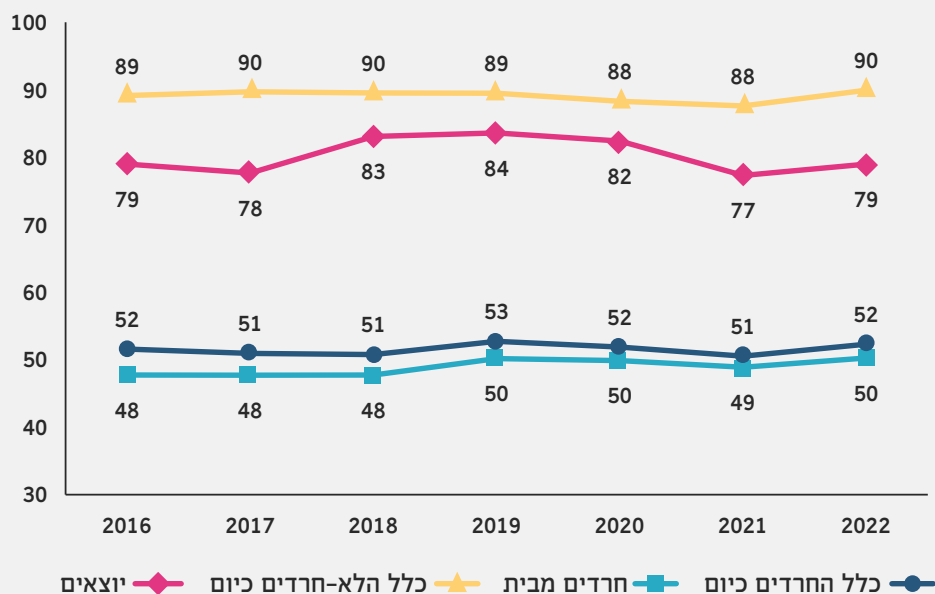
שיעור התעסוקה כולל במניין המועסקים את מי שעבד בשבוע האחרון שעה אחת לפחות (מועסק בפועל) וכן את הנעדרים זמנית מעבודתם (למשל בשל מילואים, חופשה או חופשה ללא תשלום [חל"ת], ראו נספח ג-2). שימוש כזה בנתונים מצייר בדרך כלל תמונה טובה של שיעור התעסוקה, שכן היעדרות זמנית מעבודה אינה מעידה על חוסר תעסוקה. עם זאת בשנות הקורונה (2020-2021), בשל השכיחות הגבוהה של מועסקים שהיו בחל"ת, התייחסות לנעדרים זמנית כאל מועסקים אינה מספקת תמונת מצב אמיתית של שיעור התעסוקה², ולכן נעשה ניתוח גם של מדד שלישי - **שיעור התעסוקה בפועל**, שאינו כולל במניין המועסקים את הנעדרים זמנית מעבודתם.

תחילה מוצגות מגמות בשיעור התעסוקה של היוצאים לשנים 2016-2022 בהשוואה לשלוש קבוצות: חרדים מבית, כלל החרדים כיום וכלל הלא-חרדים כיום. לאחר מכן מוצגים שלושת המדדים - שיעור התעסוקה, שיעור ההשתתפות בשוק העבודה ושיעור התעסוקה בפועל - לכל קבוצה וקבוצה בנפרד כדי לבחון את ההתאוששות לאחר שנות הקורונה.

כמתואר בתרשים ג-1, במשך כל התקופה עמד שיעור התעסוקה של כלל הלא-חרדים כיום על כ-90%, כשבשנות הקורונה נרשמה ירידה קלה בלבד. שיעור תעסוקת היוצאים בשנים 2018-2020 עמד על 82%-84%, כשלפני תקופה זו ואחריה היה השיעור נמוך במעט ועמד על 77%-79%³. בקרב החרדים - חרדים מבית וכלל החרדים כיום - היה שיעור התעסוקה נמוך במידה ניכרת: רק כ-50% מועסקים, עם דמיון רב בין שתי הקבוצות.

שיעור התעסוקה של יוצאים עומד על כ-80% בהשוואה ל-90% בקרב לא-חרדים וכ-50% בקרב החרדים

תרשים ג-1 | מגמות בשיעורי התעסוקה (%)

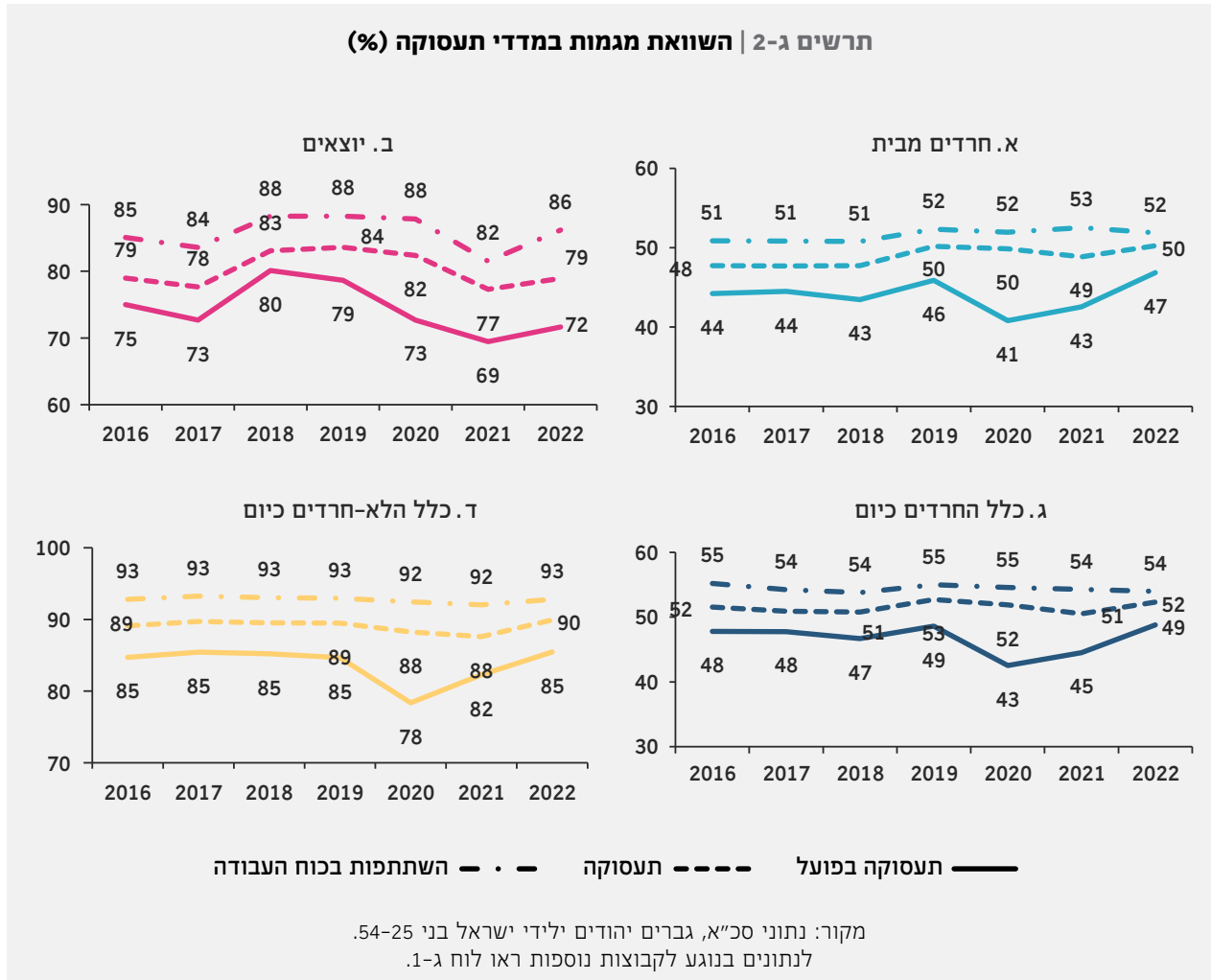

מקור: נתוני סכ"א, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ראו לוח ג-1.

2. אחדים מהפרסומים על בסיס סקר כוח אדם של הל"מ נקטו גישות שונות להתמודדות עם תקופת הקורונה, מה שעלול ליצור רושם של חוסר התאמה בשנים 2020-2021.

3. הסבר אפשרי לנתוני השנים 2017-2018 קשור לייצוג החריג של בני 35-54 בקרב היוצאים בשנים אלו (להרחבה ראו בנספח המקוון).

הירידה בשיעורי התעסוקה בקרב היוצאים בתקופה שלאחר הקורונה (2020-2021) בהשוואה לזו שלפניה (79% בשנת 2022 לעומת 84% ב-2019), עשויה להעיד כי הם התאוששו מהמשבר לאט יחסית, כפי שבא לידי ביטוי גם בתרשים ג-2, המשווה את שיעור התעסוקה, שיעור השתתפות בכוח העבודה ושיעור התעסוקה בפועל בכל קבוצה וקבוצה.

בסוף 2022 כל מדדי התעסוקה של היוצאים עדיין לא חזרו לרמתם מלפני משבר הקורונה

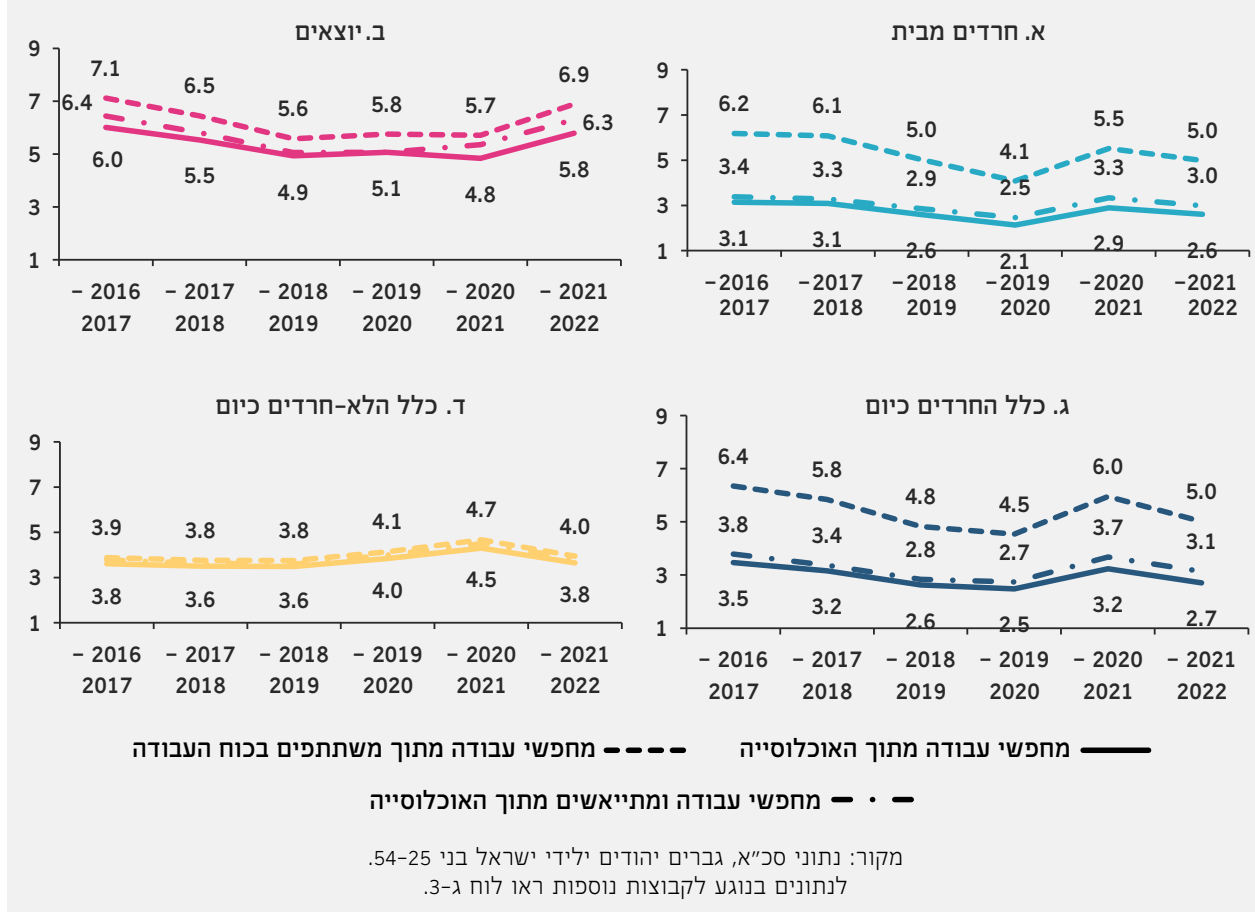
בכל הקבוצות, למעט בקרב היוצאים, נמצאה יציבות בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה גם בתקופת הקורונה. בקרב היוצאים לעומת זה נרשמה בשנת 2021 ירידה חד-פעמית (82%), כשבשנת 2022 חזר השיעור לרמות של לפני תקופת הקורונה (כ-86%). ייתכן שהירידה היא תוצאה של עלייה חד-פעמית בשיעור המתיאשים מחיפוש עבודה בתקופת הקורונה. מכל מקום, בשל מספר התצפיות המוגבל בקרב היוצאים לא ניתן לשלול כי תנודה זו בשנת 2021 מקורה בטעות סטטיסטית. בתקופת הקורונה (בעיקר שנת 2020) נרשמה בכל הקבוצות ירידה בשיעור התעסוקה בפועל שנגרמה בשל הגידול במועסקים שיצאו לחל"ת, אך בניגוד לשאר הקבוצות, שבהן בשנת 2022 חזר שיעור התעסוקה בפועל לרמות שלפני הקורונה, בקרב היוצאים נשאר שיעור זה נמוך יחסית גם ב-2022.

ג-2.2 אבטלה (מחפשי עבודה)

מחפש עבודה (מובטל או "בלתי-מועסק") הוא לא-מועסק שחיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות האחרונים (ראו נספח ג-2). הנמנים עם קבוצה זו מעוניינים להשתלב בשוק העבודה ומוכנים להשקיע בכך מאמץ. את שיעור האבטלה מקובל להגדיר כשיעור מחפשי עבודה מתוך כלל המשתתפים בכוח העבודה (מועסקים ומחפשי עבודה). מדד זה מייצג את שיעורם של אלה שמעוניינים אבל אינם מצליחים להשתלב בשוק התעסוקה.

בשל שיעורם הנמוך של הגברים החרדים המשתתפים בכוח העבודה, השוואת שיעור האבטלה מתוך כוח העבודה בקרבם לקבוצות אחרות אינה נותנת תמונה השוואתית מלאה, שכן השתתפותם הנמוכה בשוק העבודה מגדילה את שיעור האבטלה. לצורך השלמת התמונה, אנו מציגים אפוא גם ניתוח של שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה (משתתפים ולא משתתפים בכוח העבודה), וכן ניתוח של שיעור המתיימרים מחיפוש עבודה מתוך כלל האוכלוסייה (ראו נספח ג-2).

תרשים ג-3 | השוואת מגמות של מדדי אבטלה (מוצג כממוצע נע, %)

כמפורט בתרשים ג-3, במבט על פני ציר הזמן רמות האבטלה הגבוהות ביותר הן בקרב היוצאים, בייחוד בהיבט של שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה, ולא רק מתוך המשתתפים בכוח העבודה. עד השנים 2019-2020 נרשמה בכל הקבוצות יציבות או ירידה בשיעורי האבטלה, ניכרת עלייה. לאחר הקורונה נרשמה ירידה בשיעורי האבטלה בקבוצות החרדים ובקרב כלל הלא-חרדים כיום, ואילו בקרב היוצאים נרשמה עלייה ניכרת. בשנים 2021-2022 עמד שיעור האבטלה בקרב היוצאים על 6.9%, לעומת 4% בקרב כלל הלא-חרדים כיום ו-5% בקבוצות החרדים.

בשנתיים האחרונות עלה שיעור האבטלה בקרב היוצאים, והוא גבוה הן בהשוואה ללא-חרדים והן בהשוואה לחרדים

בקרב היוצאים היה שיעור מחפשי העבודה מתוך האוכלוסייה כ-5% לפני הקורונה ו-5.8% בשנים 2021-2022, בהשוואה ל-3% ופחות בקרב החרדים (בשתי הקבוצות). משמעות ממצא זה היא כי אף ששיעור התעסוקה בקרב היוצאים גבוה במידה ניכרת משיעור התעסוקה בקרב החרדים, פוטנציאל שיפור התעסוקה שלהם גבוה

שיעור מחפשי העבודה מתוך האוכלוסייה בקרב היוצאים הוא הגבוה ביותר, נתון המלמד על פוטנציאל שיפור התעסוקה שלהם

עוד יותר, כל עוד לא תגדל נכונותם של החרדים להשתתף בכוח העבודה.

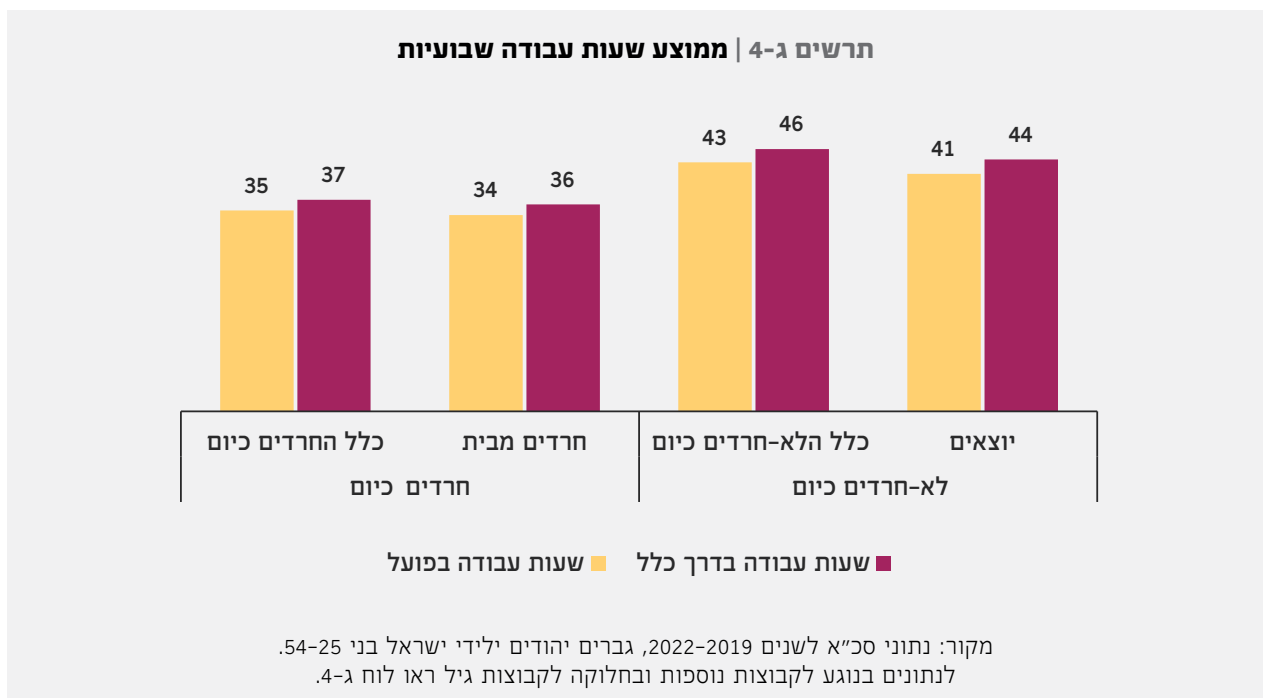
יש לסייג ולומר כי האומדנים בקרב היוצאים מושפעים יותר מטעויות דגימה בשל מספר התצפיות הנמוך יחסית בקרבם. מכל מקום, נתונים אלו עקביים עם נתוני עבר, שכן שיעורי האבטלה בקרב היוצאים גבוהים, ונראה כי תהליכי החזרה שלהם לשוק העבודה איטיים מעט יותר, כפי שהשתקף גם בהשתקמות האיטית של שיעור התעסוקה לאחר שנות הקורונה. יש לציין כי עלייה באבטלה בשנת 2022 נרשמה גם בקרב גברים ערבים, כך שייתכן שקבוצות שנפגעו יותר בקורונה גם התאוששו לאט יותר (ראו נספח ג-1, תרשים ג-נ-1).

ג-2.3 היקף המשרה

היקפי המשרה של המועסקים נמדדו באמצעות ניתוח של ממוצע שעות העבודה השבועיות ושיעור המועסקים שבדרך כלל עובדים בהיקף מלא. ממוצע שעות העבודה השבועי חושב על פי שתי הגדרות: ממוצע שעות העבודה השבועיות בדרך כלל - המתייחס לשעות עבודה שבועיות בדרך כלל בקרב כלל המועסקים (מועסקים בפועל ונעדרים זמנית מהעבודה); וממוצע שעות העבודה השבועיות בפועל - המתייחס לממוצע שעות העבודה בשבוע האחרון בקרב המועסקים בפועל בלבד. היקף עבודה מלא בדרך כלל חושב בשתי דרכים: על פי הגדרת הלמ"ס - 35 שעות שבועיות ויותר; ועל פי הגדרת ה-OECD - 30 שעות שבועיות ויותר (להגדרות ראו נספח ג-2). מדד זה מתייחס לשעות עבודה שבועיות בדרך כלל בקרב כלל המועסקים.

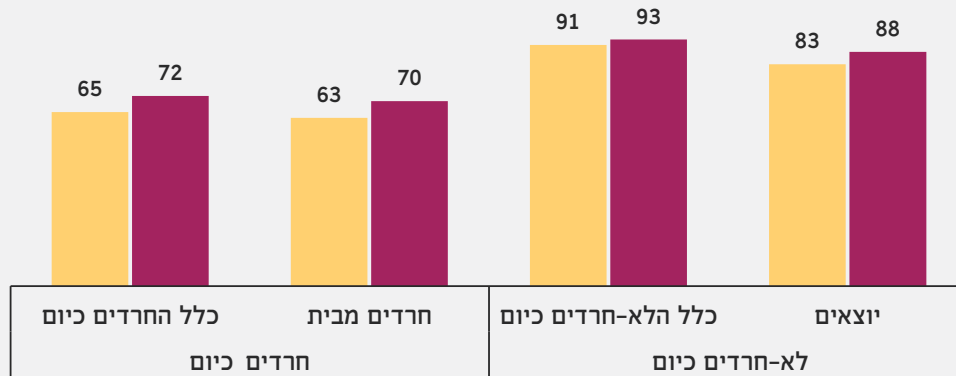
ככלל היוצאים עובדים בהיקפי משרה הנמוכים רק במעט מאלה של לא-חרדים וגבוהים מאלה של החרדים (תרשים ג-4). בממוצע היוצאים עובדים בדרך כלל 44 שעות שבועיות - דומה ל-46 שעות בקרב כלל הלא-חרדים כיום, וגבוה מ-36-37 בקרב החרדים (שתי הקבוצות). פער דומה קיים גם בממוצע שעות העבודה בשבוע האחרון בקרב המועסקים בפועל: 41 שעות שבועיות בקרב היוצאים, 43 שעות בקרב כלל הלא-חרדים כיום, ו-34-35 בקבוצות החרדים.

היוצאים עובדים בהיקפי משרה דומים לאלה של לא-חרדים, הגבוהים מאלה של החרדים

בחינה של שיעור המועסקים בדרך כלל בהיקף עבודה מלא (תרשים ג-5) מעלה כי על פי הגדרת הלמ"ס (עובדים 35 שעות שבועיות לפחות) 83% מהיוצאים ו-91% מקרב הלא-חרדים כיום עובדים בהיקף מלא בהשוואה ל-63%-65% מקרב החרדים. פער דומה נמצא כשמשווים את הנתונים על פי הגדרת ה-OECD (עובדים 30 שעות ויותר): 88% מקרב היוצאים ו-93% מקרב הלא-חרדים כיום עובדים בהיקף מלא בהשוואה ל-70%-72% מקרב החרדים.

תרשים ג-5 | היקף עבודה מלא בדרך כלל - שיעור העובדים 30 ו-35 שעות שבועיות לפחות

■ 30 שעות לפחות (הגדרת ה-OECD) ■ 35 שעות לפחות (הגדרת הלמ"ס)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ובחלוקה לקבוצות גיל ראו לוח ג-4.

ג-3 תחומי עיסוק

בחלק זה מוצגים תחומי העיסוק של היוצאים בהשוואה לקבוצות אחרות. בסעיף ג-3.1 מוצגות התפלגויות של **משלחי היד וענפי הכלכלה** (ראו הגדרות בנספח ג-2) שציינו המשיבים לסקר כוח אדם בשנים 2019-2022. הנתונים מוצגים גם בנוגע לאלו שבזמן הסקר לא היו מועסקים בתנאי שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על המקצוע ועל הענף הכלכלי שבו הועסקו.⁴ בסעיף ג-3.2 מוצגים שיעורי המועסקים בענפי הכלכלה ובמשלחי היד בתחום ההייטק (לרשימת ענפי הכלכלה ומשלחי היד שסווגו כהייטק ראו לוחות ג-1 ו-ג-2 בנספח ג-2).

ג-3.1 מקצועות המועסקים

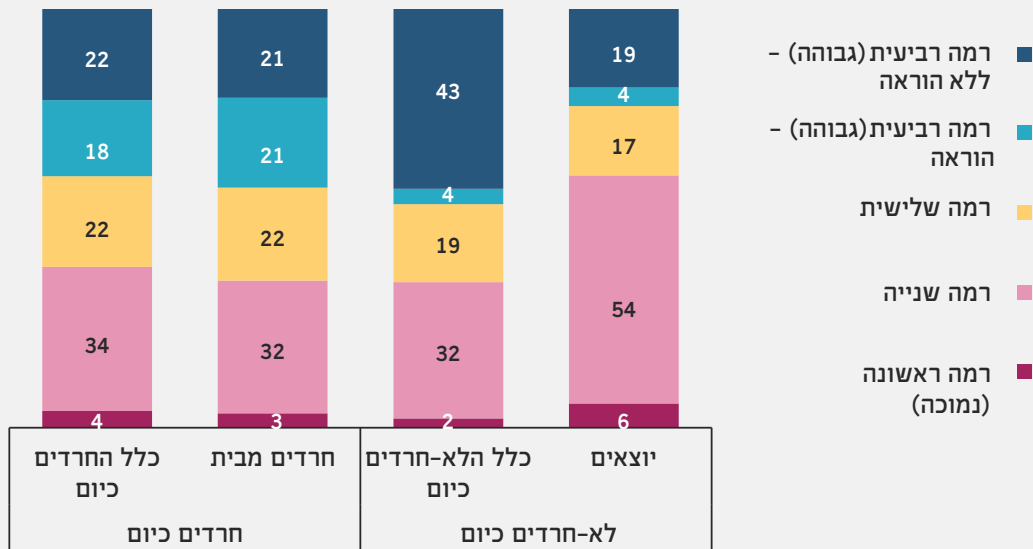
בשלב הראשון חולקו משלחי היד לשבעה מקצועות עיקריים בהתאם לחלוקת המקצועות לפי השכר הממוצע של הלמ"ס (ראו תרשים ג-1 ו-ג-2 בנספח ג-1). עם זאת, מכיוון שאצל החרדים שיעור גבוה מועסק בהוראה, המוגדרת כמקצוע אקדמי אך שהוראה בישיבות איננה מצריכה הכשרה אקדמית, פוצלה הקטגוריה משלח יד אקדמי לשתי קטגוריות: משלח יד אקדמי - ללא הוראה, ומשלח יד אקדמי - הוראה (בסך הכול שמונה קטגוריות). לצד חלוקה זו מוצגים משלחי היד בסיווג לארבע רמות המיומנות הנדרשות במשרה (ראו נספח ג-3). גם בניתוח זה הוראה, ששייכת לרמת המיומנות הגבוהה, פוצלה ומוצגת בנפרד.

השוואה לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (תרשים ג-6) מעלה כי 60% מהיוצאים עוסקים במקצועות שמשתייכים לשתי הרמות הנמוכות, לעומת 35%-38% מקרב החרדים העוסקים במקצועות כאלה ו-34% מכלל הלא-חרדים כיום. שיעור היוצאים בעלי משלח יד ברמת המיומנות הגבוהה שאינה הוראה עומד על 19%, דומה לשיעור בקרב החרדים (21%), ונמוך בהרבה מהשיעור בקרב הלא-חרדים כיום (43%).

קרוב לשני שלישים מהיוצאים מועסקים במקצועות שדורשים מיומנויות נמוכות ומתאפיינים בשכר נמוך, בהשוואה לכשליש מהחרדים ומהלא-חרדים

4. בהנחה שבתקופת הקורונה לא הייתה הירידה בתעסוקה אחידה בכל המקצועות, הצגה זו מאפשרת להציג באופן מהימן יותר את התפלגות המקצועות בתקופה שכוללת את שנות הקורונה.

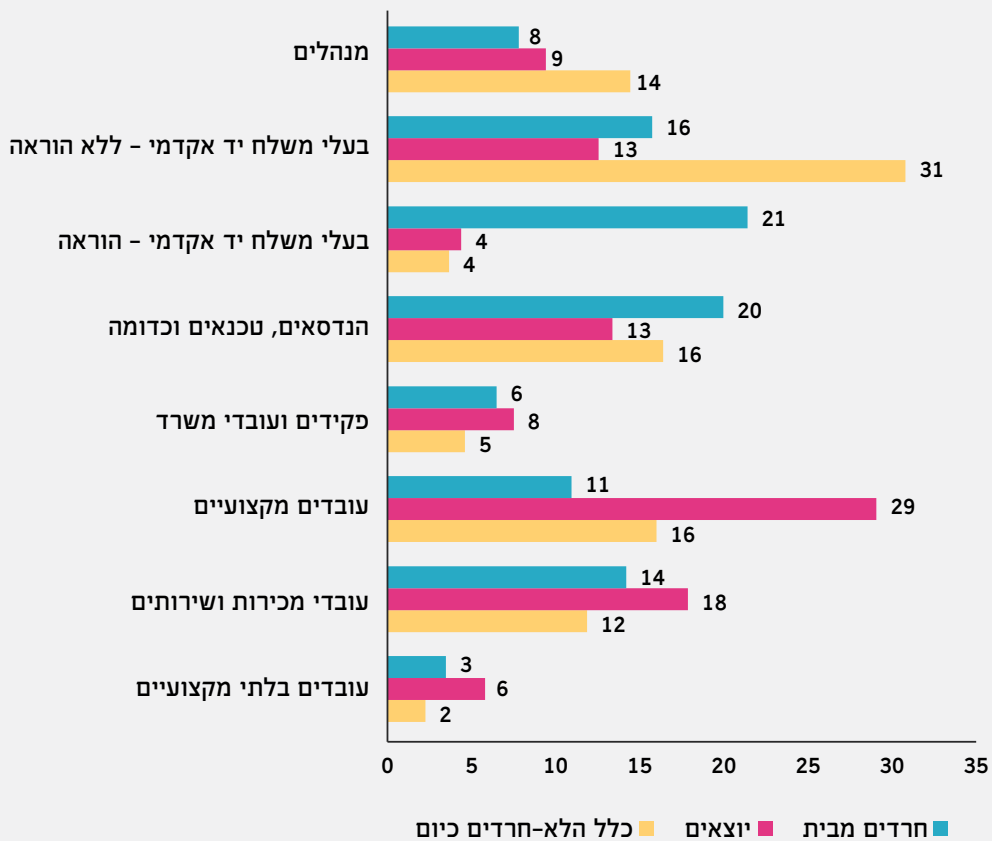
תרשים ג-6 | התפלגות המועסקים לפי רמת המיומנות הנדרשת במקצוע (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלה יד.

תרשים ג-7 מציג התפלגות של שבעה משלחי יד עיקריים, כשמשלח היד האקדמי מפוצל לשניים: אקדמי - ללא הוראה; ואקדמי - הוראה (כל שמונה העמודות מסתכמות ב-100%).

תרשים ג-7 | משלחי יד לפי קבוצות אוכלוסייה (%)

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלה יד.
לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ובפירוט נרחב ראו לוח ג-5. לנתונים על המועסקים לפי ענפי הכלכלה ראו לוח ג-6.

משלחי היד ממוינים לפי ממוצע השכר בהם (לגברים) - המיון הוא מלמעלה למטה. לדוגמה, ממוצע השכר של מנהלים הוא הגבוה ביותר, ולכן משלחי יד אלו ממוקמים גבוה על ציר ה-y, ואילו משלחי יד בלתי מקצועיים, שממוצע השכר בהם הוא הנמוך ביותר, מוקמו נמוך יותר (לממוצעי השכר לגברים במשלחי היד השונים בשנת 2020, ראו תרשים ג-1 ו-2 בנספח ג-1). הצגה זו ממחישה כי רבים מהיוצאים מועסקים במשרות שממוצע השכר המשולם בהן נמוך. כך למשל כ-53% מהיוצאים עוסקים במשלחי יד שבהם השכר הממוצע בשנת 2020 היה פחות מ-10,000 ש"ח (עובדים בלתי מקצועיים, עובדי מכירות ושירותים ועובדים מקצועיים), יותר משיעורם בקרב חרדים מבית וכלל הלא-חרדים כיום (28%-30% בשתי הקבוצות).

לעומת זאת, כשמדובר במשלח יד אקדמי שאינו הוראה, שיעור היוצאים העוסקים בו (13%) דומה לזה של חרדים מבית (16%), ונמוך מזה של כלל הלא-חרדים כיום (31%). היבט זה קשור לשיעורים הנמוכים של בעלי השכלה גבוהה בקרב היוצאים (ראו פרק ב-7). במקצועות ההוראה התמונה משתנה: בקרב חרדים מבית שיעור המועסקים בהוראה הוא הגבוה ביותר (21% - הקטגוריה הנפוצה ביותר), בהשוואה לכ-4% בקרב היוצאים וכלל הלא-חרדים כיום. מהניתוח גם עולה כי כ-29% מהיוצאים עוסקים במשלחי יד מקצועיים כלליים (למשל נהגים ומקצועות בתחום הבנייה) וכן במכירות (18%) (לפירוט מורחב של משלחי יד ראו לוח ג-5 בסעיף לוחות).

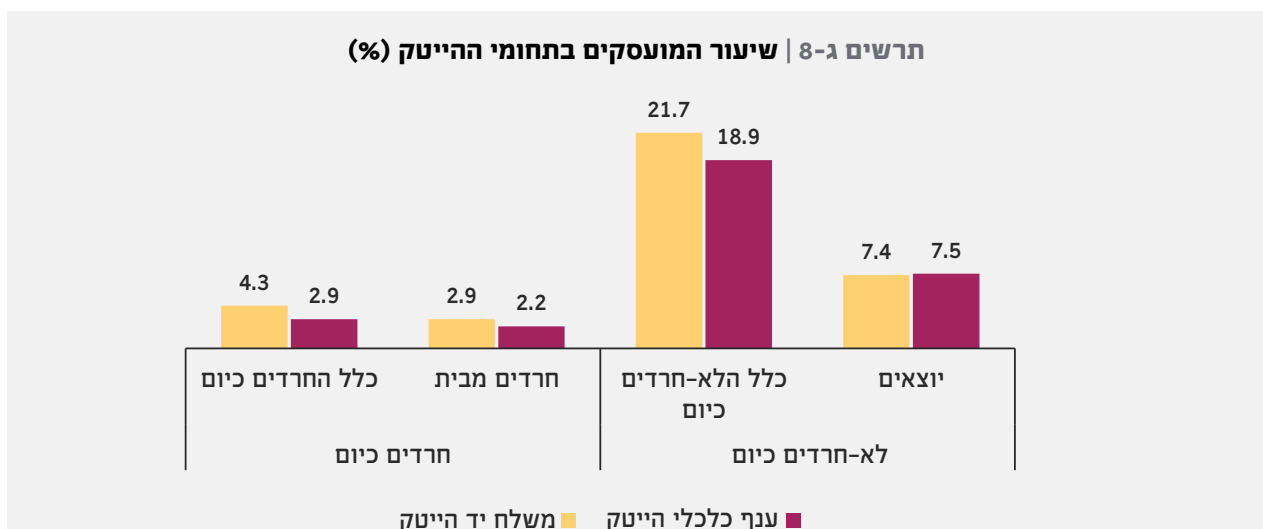
לסיכום, היוצאים מאופיינים בשיעור גבוה יחסית של מועסקים בעבודות פיזיות ובמקצועות שאינם דורשים הכשרה אקדמית, בקרב החרדים בולט העיסוק בהוראה, והמאפיינים של שתי קבוצות אלה שונים מאלו של לא-חרדים.

ג-3.2 תעסוקה בהייטק

רמות ההשתלבות של היוצאים בעסקים שבתחומי ההייטק ובמקצועות הייטק (להגדרות ראו נספח ג-2), נמוכות בהשוואה לאלה שבקרב הלא-חרדים וגבוהות אך במקצת מאלה שבקרב החרדים.

כעולה מתרשים ג-8, בשנים 2019-2022 רק 7.4% מהיוצאים הועסקו במשלחי יד הקשורים להייטק - שיעור הנמוך במידה ניכרת מזה שבקרב כלל הלא-חרדים כיום (21.7%), גבוהה במקצת מהשיעור בקרב כלל החרדים כיום (4.3%) ובמידה רבה יותר מהשיעור בקרב חרדים מבית (2.9%)⁵. שיעור היוצאים שהשתלבו בענפי כלכלה של ההייטק זהה למדי לשיעורם של בעלי משלח יד הייטק, בהשוואה לחרדים וללא-חרדים, שבקרבם השיעור נמוך במקצת.

בקרב היוצאים שיעור המועסקים בהייטק נמוך משיעורם בקרב לא-חרדים וגבוה במקצת משיעורם בקרב החרדים

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54 שהיו מועסקים בשנתיים שקדמו לסקר ודיווחו על משלח יד - בהתאמה למדד ענף כלכלי ומשלח יד. לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ובחלוקה לפי קבוצות גיל ראו לוח ג-7.

5. נתונים אלו שונים מהנתונים שפורסמו ביוצאים עם נתונים 2022 (דו"ש ואחרים, 2022) ולפיהם רמות ההשתלבות של היוצאים דומות לאלו של חרדים מבית. ייתכן שהייתה עלייה בשיעור המועסקים בהייטק, אך סביר שהמקור להבדל בין התקופות נגרם בחלקו בשל טעויות סטטיסטיות או טעות סיווג היוצאים בגילים המבוגרים (ראו עוד בנספח המקוון).

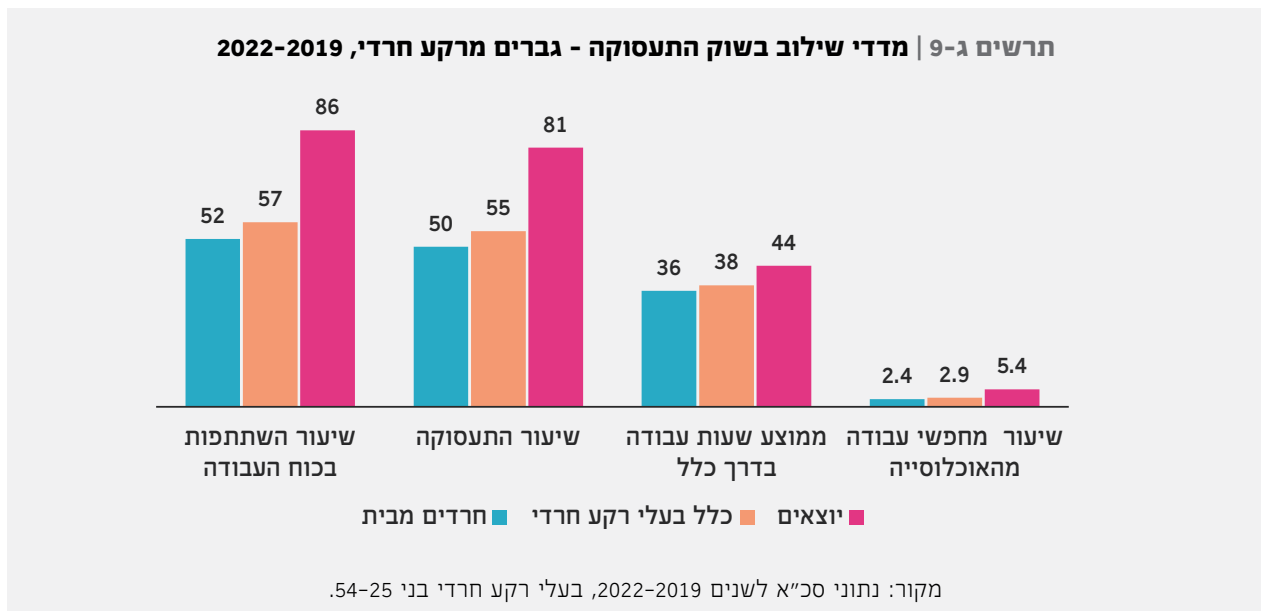
הן היוצאים והן החרדים והן החרדים מבית הם בוגרי ישיבות חרדיות, שבהיעדר לימודי ליבה מתמודדים עם פערי השכלה ועם מחסור במיומנויות שנדרשות להשתלבות בהייטק, בעיקר אנגלית ומתמטיקה. אך שסביר להניח כי פערי השכלה אלה הם הסיבה להשתלבות הנמוכה בהייטק בשתי הקבוצות, נראה כי היוצאים משתלבים בתחומים אלה בשיעורים גבוהים יותר. ייתכן שהשתלבות בשוק העבודה בגיל צעיר יחד עם נכונות לעבוד בהיקפי משרה גבוהים יותר (ראו דיון לעיל בסעיף ג-2.3), תורמים להשתלבותם של היוצאים במקצועות אלה.

ג-4 תעסוקה של בעלי רקע חרדי בחלוקה לפי חרדיות בהווה

הנתונים שהוצגו בסעיף ג-2 השוו לאורך זמן את מידת ההשתלבות בכוח העבודה של יוצאים בהשוואה ללא-חרדים ולחרדים כיום. מהנתונים עלה כי במכלול ההיבטים של השתתפות בשוק העבודה היוצאים דומים ללא-חרדים יותר מאשר לחרדים בכלל ולחרדים מבית בפרט. לממצאים אלה שתי משמעויות עקיפות: האחת - היוצאים דוחפים כלפי מעלה את מדדי התעסוקה של כלל הגברים מרקע חרדי, כלומר בוגרי ישיבות חרדיות; האחרת - ייצוג היוצאים בכוח העבודה של בעלי רקע חרדי ושעות העבודה שהם מייצרים גבוה מחלקם היחסי בקבוצה. סעיף ג-4.1 יציג נתונים אלו ישירות באמצעות ניתוח של כמה מדדי תעסוקה לשנים 2019-2022 בקרב כלל הגברים מרקע חרדי בחלוקה ליוצאים ולחרדים מבית, וכן באמצעות חישוב של שיעור היוצאים מקרב כלל הגברים מרקע חרדי במדדים אלו. סעיף ג-4.2 יתעמק במגמות תעסוקה לפי קבוצות גיל.

ג-4.1 שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה של גברים מרקע חרדי

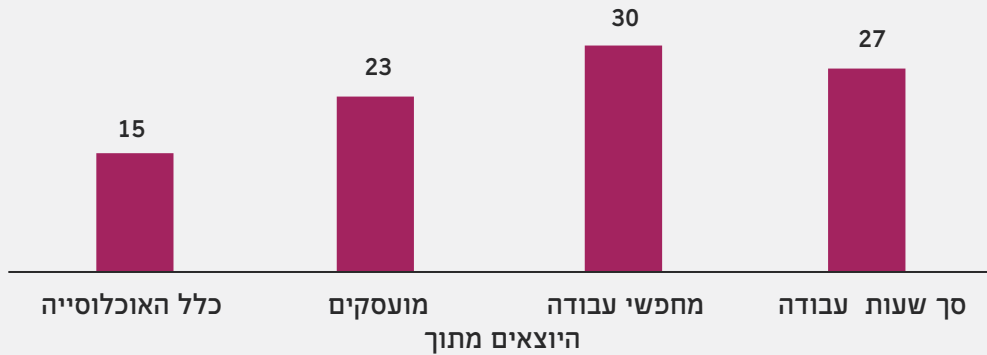
בשנים 2019-2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב היוצאים על 81% ובקרב חרדים מבית על 50% בלבד (תרשים ג-9). בממוצע עמד שיעור התעסוקה בקרב כלל הגברים מרקע חרדי על 55%. שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל האוכלוסייה עמד על 5.4% בקרב היוצאים ועל 2.4% בקרב חרדים מבית, ובממוצע עמד שיעור מחפשי העבודה מתוך כלל הגברים מרקע חרדי על 2.9%. ממצאים דומים עלו גם בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה וממוצע שעות העבודה בדרך כלל של המועסקים.

ניתוח חלקם היחסי של היוצאים מתוך קבוצות אלה (תרשים ג-10) מעלה כי היוצאים היוו 23% מקרב כלל המועסקים מרקע חרדי, ו-30% מקרב כלל הגברים מרקע חרדי המחפשים עבודה. כשמסקלים את שעות העבודה של המועסקים עולה כי סך שעות העבודה של היוצאים הוא 27% מכלל שעות העבודה של גברים מרקע חרדי.

היוצאים הם כרבע מכוח העבודה של גברים מרקע חרדי, אף ששיעורם כ-15% בלבד מקבוצה זו

תרשים ג-10 | שיעור היוצאים מתוך כוח העבודה - גברים מרקע חרדי, 2019-2022

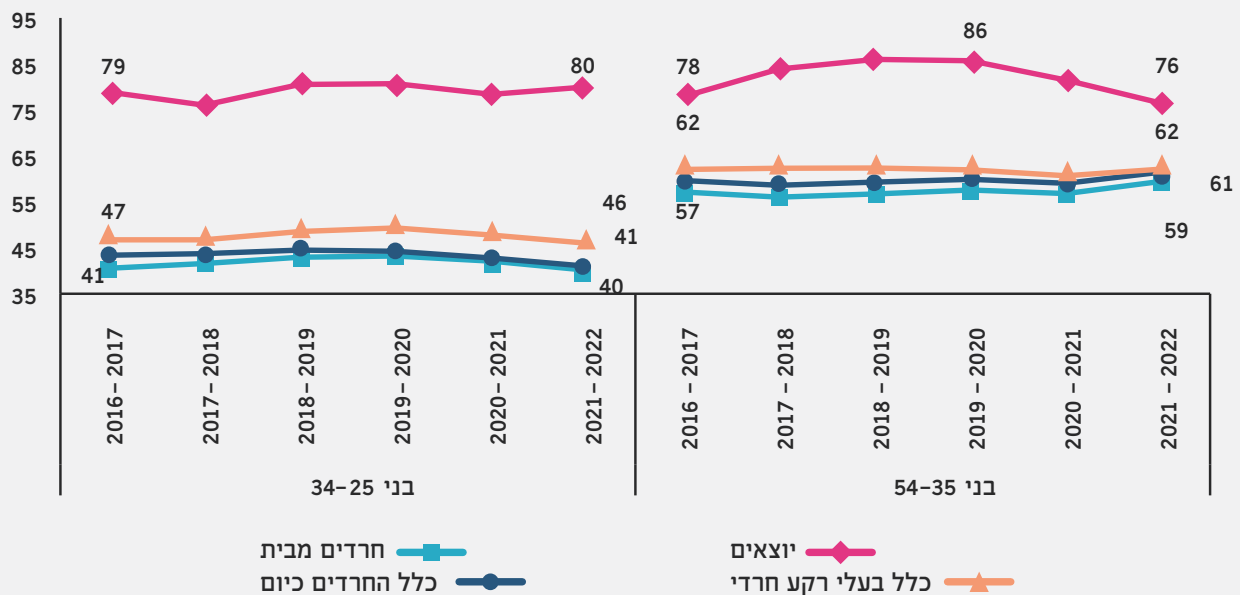
מקור: נתוני סכ"א, בני 25-54.

ג-4.2 מגמות תעסוקה בחלוקה לפי קבוצות גיל

סעיף זה משווה מגמות בשיעור התעסוקה ובהשתתפות בכוח העבודה של גברים מרקע חרדי בחלוקה לשתי קבוצות גיל: צעירים (בני 25-34) ומבוגרים (בני 35-54), וכן מציג ניתוח של שיעור המועסקים בהיקף משרה מלא לפי שתי קבוצות הגיל הללו.

ככלל צעירים חרדים משתלבים בשוק העבודה בשיעורים הנמוכים אך מהשיעורים הנמוכים של חרדים מבוגרים, נתון שנשוי ללמד על הצטרפות לשוק העבודה בשלב מאוחר יותר. כך למשל בשנים 2021-2022 עמד שיעור התעסוקה בקרב חרדים מבית צעירים על 40% בהשוואה ל-59% בקרב המבוגרים (תרשים ג-11). פער דומה נמצא בקרב כלל החרדים כיום (41% מול 61%). לאורך זמן היה פער זה יציב יחסית, ואף רשם ירידה קלה בשנים 2021-2022 (הירידה בשנים אלו מצויה כשבדקים נתונים ברמה שנתית, ולא כמומצע נע לשנתיים).⁶

תרשים ג-11 | שיעור התעסוקה בחלוקה לפי גיל

מקור: נתוני סכ"א, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ראו לוח ג-2.

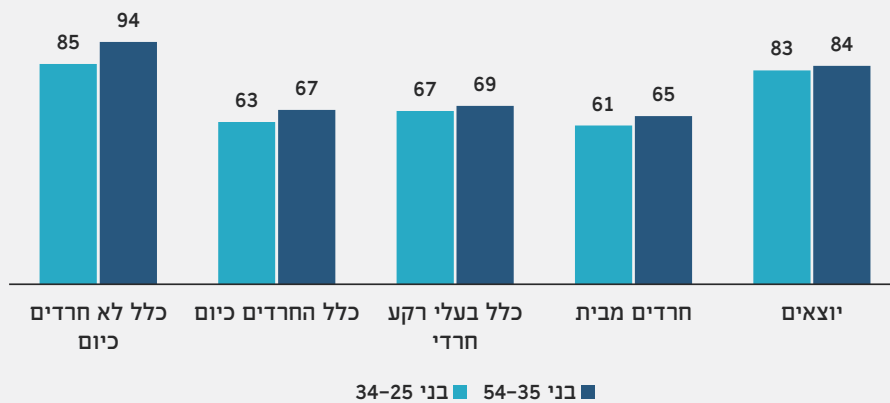
6. ירידה זו שונה מהעלייה שדווח בפרסום של משרד העבודה (2023א). סביר שההבדל הוא בשוני בהגדרה של מועסק בתקופת הקורונה, כמו שניתן ללמוד מדוח התעסוקה 2022 של משרד העבודה (הרפז, 2023), שבו קיימת הגדרה שונה למועסק בתקופה שבין מרץ 2020 ליוני 2022.

היוצאים נכנסים לשוק העבודה בגיל צעיר יחסית, והחרדים מבית בגיל מבוגר יחסית

בקרב היוצאים הצעירים היה שיעור התעסוקה לאורך זמן בסביבות 80%, ובקרב המבוגרים בין 76% ל-78.6% בשל התנודתיות לא ניתן להציג אומדן מדויק לשנה נתונה. מכל מקום, על תרומתם של היוצאים לרמות התעסוקה של גברים מרקע חרדי אפשר ללמוד מכך ששיעור התעסוקה של גברים מרקע חרדי גבוה משל חרדים מבית - אצל הצעירים בכ-6 נקודות אחוז ואצל המבוגרים ב-3-4 נקודות אחוז. פער זה נוצר בשל שיעור התעסוקה הגבוה יותר בקרב היוצאים.

היבט נוסף בממצאים אלו הוא שמשקלם של היוצאים בקרב גברים מרקע חרדי שהשתלבו בשוק התעסוקה בגיל צעיר גבוה מהשיעור שהוצג בסעיף הקודם, ללא חלוקה על פי גיל. גם מהשוואה של שיעור המועסקים בהיקף מלא (35 שעות ויותר) לפי קבוצות גיל (תרשים ג-12) עולה כי הוא גבוה בקרב יוצאים ובקרב לא-חרדים ונמוך בקרב החרדים.

תרשים ג-12 | שיעור העובדים בהיקף מלא (35 שעות ויותר) בחלוקה לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. לנתונים בנוגע לקבוצות נוספות ראו לוח ג-4.

7. התנודתיות בקבוצה המבוגרת היא גם בשל טעויות דגימה, שבקרב היוצאים הן גבוהות יותר בשל מספר נמוך יחסית של תצפיות יחידניות (158-211 בתקופה זו). בהתייחס לתקופה עד 2018, ייתכן שיש זיהוי יתר של יוצאים מבוגרים, שיכול להשפיע על אומדני התעסוקה (לדיון נוסף ראו בנספח המקוון).

ג-לוחות תעסוקה

בלוחות הבאים מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע הקבוצות המרכזיות שנדונו בפרק: שתי קבוצות המשנה - **יוצאים** (חרדים בעבר ולא בהווה) ו**חרדים מבית** (חרדים בעבר ובהווה); וכן שתי הקבוצות הרחבות הנהוגות במדדי תעסוקה: **כלל החרדים כיום** (כל מי שחרדי בהווה: חרדים מבית + מצטרפים) ו**כלל הלא-חרדים כיום** (כל מי שאינו חרדי בהווה: לא-חרדים + יוצאים; מוכרים גם כ"יהודים שאינם חרדים"). כמו כן מובאים נתונים בנוגע לקבוצות שהנתונים בעניינן לא הוצגו באופן שיטתי:

- **כלל בעלי רקע חרדי** (כל מי שהיה חרדי בעבר: חרדים מבית + יוצאים)
- **מצטרפים** (לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה)

הנתונים לקבוצת הלא-חרדים (לא-חרדים בעבר ובהווה) אינם מובאים בלוחות, ואולם בערכיהם הם דומים לערכים של כלל הלא-חרדים כיום (יהודים), בעיקר בשל שיעורם הקטן של היוצאים בקבוצה זו.

לוח ג-1 | השתתפות בכוח העבודה ותעסוקה

שנה	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל הלא-חרדים כיום
שיעור ההשתתפות בכוח העבודה						
2016	85	51	66	58	55	93
2017	84	51	64	57	54	93
2018	88	51	63	58	54	93
2019	88	52	63	58	55	93
2020	88	52	64	58	55	92
2021	82	53	61	57	54	92
2022	86	52	62	57	54	93
שיעור התעסוקה						
2016	79	48	61	54	52	89
2017	78	48	60	53	51	90
2018	83	48	60	54	51	90
2019	84	50	60	55	53	89
2020	82	50	59	55	52	88
2021	77	49	56	53	51	88
2022	79	50	60	55	52	90
שיעור התעסוקה בפועל						
2016	75	44	56	51	48	85
2017	73	44	57	50	48	85
2018	80	43	56	50	47	85
2019	79	46	57	51	49	85
2020	73	41	49	46	43	78
2021	69	43	51	47	45	82
2022	72	47	56	51	49	85

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

לוח ג-2 | שיעור התעסוקה לפי קבוצות גיל (ממוצע נע)

יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל הלא-חרדים כיום	
בני 25-34						
79	41	54	47	43	86	2017-2016
76	42	53	47	44	86	2018-2017
81	43	52	49	45	86	2019-2018
81	43	50	49	44	85	2020-2019
78	42	46	48	43	83	2021-2020
80	40	45	46	41	84	2022-2021
בני 35-54						
78	57	64	62	60	91	2017-2016
84	56	64	62	59	92	2018-2017
86	57	64	62	59	92	2019-2018
86	58	66	62	60	91	2020-2019
81	57	66	61	59	90	2021-2020
76	59	68	62	61	91	2022-2021

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

לוח ג-3 | שיעור האבטלה (מחפשי עבודה)

יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל הלא-חרדים כיום	
מחפשי עבודה מכוח העבודה (אבטלה)						
7.1	6.2	6.7	6.5	6.4	3.9	2017-2016
6.5	6.1	5.3	6.2	5.8	3.8	2018-2017
5.6	5.0	4.4	5.2	4.8	3.8	2019-2018
5.8	4.1	5.8	4.5	4.5	4.1	2020-2019
5.7	5.5	7.3	5.6	6.0	4.7	2021-2020
6.9	5.0	5.1	5.4	5.0	4.0	2022-2021
מחפשי עבודה מהאוכלוסייה						
6.0	3.1	4.3	3.7	3.5	3.6	2017-2016
5.5	3.1	3.4	3.5	3.2	3.5	2018-2017
4.9	2.6	2.8	3.0	2.6	3.5	2019-2018
5.1	2.1	3.7	2.6	2.5	3.8	2020-2019
4.8	2.9	4.5	3.2	3.2	4.3	2021-2020
5.8	2.6	3.1	3.1	2.7	3.7	2022-2021
מחפשי עבודה ומתייאשים מהאוכלוסייה						
6.4	3.4	4.8	4.0	3.8	3.8	2017-2016
5.8	3.3	3.6	3.8	3.4	3.6	2018-2017
5.1	2.9	2.8	3.2	2.8	3.6	2019-2018
5.1	2.5	3.7	2.9	2.7	4.0	2020-2019
5.4	3.3	4.9	3.6	3.7	4.5	2021-2020
6.3	3.0	3.7	3.5	3.1	3.8	2022-2021

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2016-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

לוח ג-4 | היקפי משרה לפי קבוצות גיל

קבוצת גיל	יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל לא חרדים כיום
עבדו בהיקף מלא (%)						
35 שעות ויותר						
בני 25-54	83	63	72	68	65	91
בני 25-34	83	61	68	67	63	85
בני 35-54	84	65	73	69	67	94
30 שעות ויותר						
בני 25-54	88	70	78	74	72	93
בני 25-34	87	68	76	73	70	88
בני 35-54	90	71	78	75	73	95
ממוצע שעות עבודה						
שעות עבודה בדרך כלל						
בני 25-54	44	36	39	38	37	46
בני 25-34	42	35	38	37	36	43
בני 35-54	45	37	40	38	37	47
שעות עבודה בפועל						
בני 25-54	41	34	37	36	35	43
בני 25-34	40	33	37	35	34	41
בני 35-54	42	35	37	36	35	44

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2019-2022, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

לוח ג-5 | פירוט משלחי יד - 2022-2019

יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל הלא-חרדים כיום	
9.4	7.8	7.3	8.2	7.7	14.4	מנהלים
						מתוכם
0.7	1.1	1.6	1.0	1.2	2.5	מחוקקים, פקידים ומנהלים בכירים
5.5	4.4	4.1	4.7	4.3	9.6	מנהלים כללי
3.2	2.3	1.6	2.5	2.1	2.3	מנהלים בתחומי האירוח, המסחר ושירות
16.9	37.1	26.0	32.7	34.3	34.5	בעלי משלח יד אקדמי
						מתוכם
5.3	2.9	7.4	3.4	4.0	19.6	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT)
4.4	21.4	8.3	17.7	18.1	3.7	הוראה
1.1	1.5	2.7	1.4	1.8	5.5	עסקים, מינהל ואחר
6.1	11.4	7.6	10.2	10.4	5.7	משפט, חברה ותרבות
13.4	20.0	18.5	18.5	19.6	16.4	הנדסאים, טכנאים וכדומה
						מתוכם
2.8	1.6	4.0	1.9	2.2	5.5	ענפי טכנולוגיות המידע (ICT)
6.9	7.6	7.3	7.5	7.5	8.2	עסקים, מינהל ואחר
3.7	10.8	7.2	9.2	9.9	2.7	משפט, חברה ותרבות
7.5	6.5	8.0	6.9	4.6	6.7	פקידים ועובדי משרד
17.9	14.2	15.4	14.5	11.9	15.0	עובדי מכירות ושירותים
						מתוכם
8.0	8.3	8.9	8.3	8.5	4.4	עובדים בתחום השירותים האישיים
5.9	5.2	5.1	5.4	5.2	3.8	עובדי מכירות
4.0	0.6	1.4	1.4	0.8	3.7	עובדים בשירותי אבטחה
18.1	7.4	13.0	9.8	8.8	9.8	עובדים מקצועיים
						מתוכם
4.2	3.1	4.3	3.3	3.4	2.4	חקלאות ובעלי מלאכה אחר
5.9	3.2	3.9	3.8	3.4	2.7	בנייה ומקצועות דומים (פרט חשמלאים)
3.5	0.4	2.3	1.1	0.8	2.1	עובדי מתכות, מכונות וכדומה
4.5	0.8	2.5	1.6	1.2	2.5	חשמל ואלקטרוניקה
11.0	3.5	6.3	5.2	4.2	6.2	נהגים ומפעילי מתקנים ומכונות
5.8	3.5	5.5	4.0	4.0	2.3	עובדים בלתי מקצועיים

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2022-2019, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) כולל גם מדע, הנדסה ובריאות.

מנהלים כללי: מנהלים אדמיניסטרטיביים, מנהלי מכירות, שיווק ופיתוח, מנהלי ייצור ומנהלים בתחום השירותים המקצועיים.

לוח ג-6 | פירוט ענפי כלכלה של המועסקים - 2022-2019

יוצאים	חרדים מבית	מצטרפים	כלל בעלי רקע חרדי	כלל החרדים כיום	כלל הלא-חרדים כיום	
12.1	8.4	8.7	9.2	8.5	15.4	תעשייה
11.2	4.4	8.0	5.9	5.3	6.1	בינוי
19.3	11.6	11.7	13.3	11.6	11.9	קמעונאות ותיקון כלי רכב
6.2	3.8	6.8	4.3	4.6	5.7	שירותי תחבורה, אחסנה, ובלדרות
4.1	4.0	3.5	4.0	3.9	4.0	שירותי אירוח ואוכל
6.5	3.4	5.0	4.0	3.8	13.3	מידע ותקשורת
3.6	3.0	4.1	3.1	3.3	5.6	פיננסים ונדל"ן
2.9	3.5	7.4	3.4	4.5	10.9	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
7.4	2.1	6.0	3.3	3.1	4.0	שירותי ניהול ותמיכה
8.6	3.0	4.5	4.3	3.4	9.0	מינהל ציבורי ומקומי
8.3	34.1	16.1	28.4	29.6	5.7	חינוך
3.8	7.8	5.9	6.9	7.3	3.8	שירותי בריאות, רווחה וסעד
6.1	10.8	12.4	9.8	11.2	4.6	אחר

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2022-2019, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54. תעשייה: כולל ענפי חקלאות, כרייה וחציבה, תעשייה וחרושת, אספקת חשמל ומים.

לוח ג-7 | שיעור המועסקים בתחום ההייטק לפי קבוצות גיל - 2022-2019

גיל	יוצאים	מצטרפים	חרדים מבית	כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	כלל הלא-חרדים כיום
ענפי כלכלה הייטק						
54-25	7.5	5.1	2.2	2.9	3.4	18.9
34-25	8.6	4.5	2.7	3.1	4.2	19.7
44-30	7.6	6.7	2.4	3.4	3.3	21.0
משלח יד הייטק						
54-25	7.4	8.4	2.9	4.3	3.9	21.7
34-25	8.0	7.7	3.5	4.4	4.6	23.6
44-30	6.9	11.0	3.5	5.3	4.2	24.3

מקור: נתוני סכ"א לשנים 2022-2019, גברים יהודים ילידי ישראל בני 25-54.

ג-מקורות

הממשלה ה-36 (2021). החלטה 198: התוכנית הכלכלית לשנים 2021-2022, 1 באוגוסט. אתר משרד ראש הממשלה.

הרפז, ג"י (עורך) (2023). **שוק העבודה בישראל 2022: תמונת מצב ופעילות משרד העבודה**. משרד העבודה.
<https://www.gov.il/he/departments/news/employment-report-2022>

למ"ס (2015א). **הסיווג האחד של משלחי היד 2011** (פרסום טכני מס' 81). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

למ"ס (2015ב). **הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 2011 (מהדורה מעודכנת)** (פרסום טכני מס' 80). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

למ"ס (2023א). מעקב אחר יעדי תעסוקה ממשלתיים. יעדי תעסוקה ממשלתיים - שיעורי תעסוקה, 25 באוקטובר. אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

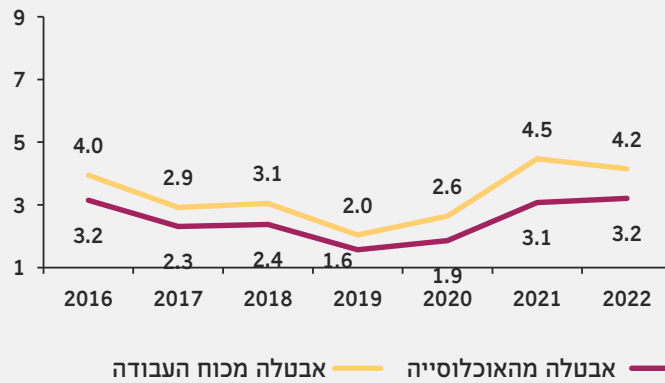
למ"ס (2023ב). לוח 6: הכנסה ברוטו לשכיר, לפי משלח יד, קבוצת גיל ומין. **הכנסות של בני 15 ומעלה - נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2020**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

משרד העבודה (2023). זרקור: על עליית שיעור התעסוקה של גברים חרדים ב-2023. <http://tinyurl.com/4zuznu2y>

ג-נספחים

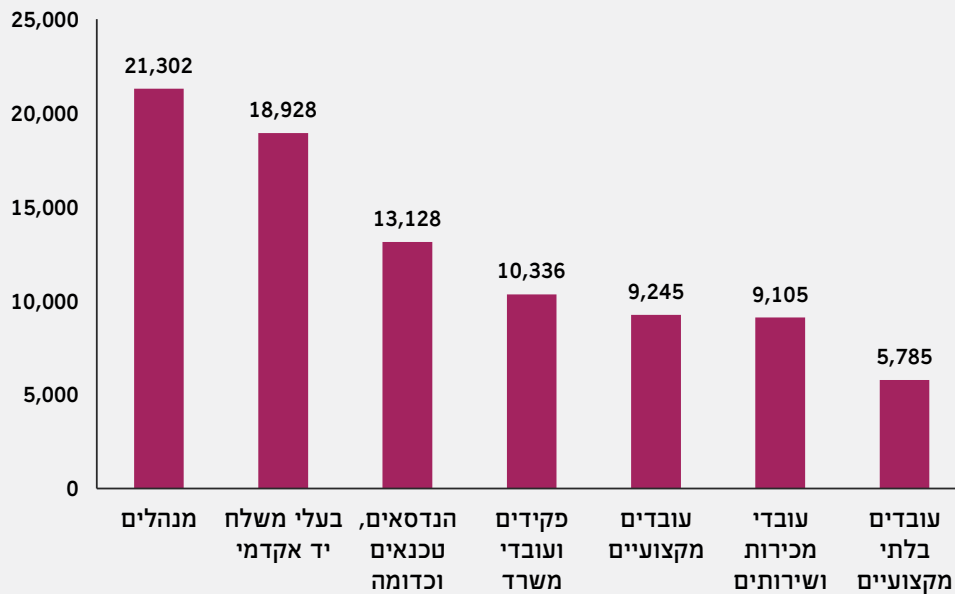
נספח ג-1 השלמת נתונים

תרשים ג-1 | שיעור האבטלה בקרב גברים ערבים בני 25-66

מקור: למ"ס, 2023א.

תרשים ג-2 | ממוצע שכר חודשי של שכירים בני 25-54, לפי משלחי יד (גברים)

מקור: נתוני סקר ההוצאות וההכנסות של הלמ"ס לשנת 2020 (למ"ס, 2023ב).

נספח ג-2 מילון מונחי תעסוקה

1. משתתף בכוח העבודה: מועסק או מחפש עבודה.

1.1 מועסק: מועסק בפועל או נעדר זמנית מהעבודה.

1.1.1 מועסק בפועל: עבד בשבוע שקדם לשבוע לפחות.

1.1.1.2 נעדר זמנית מעבודתו: נעדר זמנית מעבודתו עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד 30 יום). נעדר זמנית עד חודש או עד שנה נחשב מועסק אם בתום תקופת היעדרות החזרה לעבודה אצל אותו מעסיק מובטחת.

1.2 מחפש עבודה (מובטל, "בלתי-מועסק"): אדם שלא עבד אך חיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לסקר, ומעוניין וזמין להתחיל לעבוד אם תוצע לו עבודה מתאימה.

2. לא משתתף בכוח העבודה

2.1 מתיימש מחיפוש עבודה: אינו בכוח העבודה שחיפש עבודה בשנה האחרונה אך לא בארבעת השבועות האחרונים, משום שחשב שלא ימצא עבודה מתאימה במקצוע שהוא מעוניין לעבוד בו או באזור מגוריו, והוא זמין ומעוניין לעבוד אם תוצע לו משרה מתאימה.

3. היקף משרה

3.1 שעות העבודה השבועיות: מספר שעות העבודה בשבוע בכל מקומות העבודה כולל שעות הכנה (של מורים ואמנים).

3.1.1 שעות העבודה השבועיות בדרך כלל: "שעות העבודה השבועיות" בדרך כלל.

3.1.2 שעות העבודה השבועיות בפועל: "שעות העבודה השבועיות" בשבוע הקודם לסקר.

3.2 היקף העבודה (בדרך כלל או בפועל)

3.2.1 עובד בהיקף מלא: עובד 35 שעות ויותר (הגדרת הלמ"ס); עובד 30 שעות ויותר (הגדרת OECD).

3.2.2 עובד בהיקף חלקי: עובד 1-34 שעות (הגדרת הלמ"ס); עובד 1-30 שעות (הגדרת OECD).

4. תחומי עיסוק

4.1 משלח יד. אוסף הפעילויות והעיסוקים שהמועסק מבצע במקום עבודתו, בלי להתחשב במקצוע שלמד, אם אינו עוסק בו, על פי סיווג משלחי היד 2011 (למ"ס 2015א), המבוסס על הסיווג של ארגון העבודה הבין-לאומי ISCO-08 ענף כלכלי. הענף הכלכלי שאליו משתייך המפעל או המוסד ("יחידת הסיווג") שהמועסק עובד בו, על פי על פי סיווג ענפי הכלכלה 1102 (למ"ס 5102ב), בהתבסס על המלצות האו"ם לסיווג אחיד של ענפי הכלכלה - ISIC (Rev. 4)).

5. מועסק בתחומי ההייטק

5.1 מועסק בענף ההייטק מועסק באחד מענפי כלכלה לפי הרשימה בלוח ג-נ-1.

5.2 מועסק במשלח יד ההייטק מועסק באחד ממשלחי היד לפי הרשימה בלוח ג-נ-2.

לוח ג-נ-1 | רשימת ענפי כלכלה המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
21	ייצור תרופות, כולל תרופות הומאופתיות
26	ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי
303	ייצור כלי טיס, חלליות וציוד נלווה
62	תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים
631	עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים
720	מרכזי מחקר ופיתוח
721	מרכזי מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע

לוח ג-נ-2 | רשימת משלחי יד המסווגים כהייטק

קוד סיווג	תיאור סיווג
133	מנהלי שירותים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)
211	בעלי משלח יד בתחום מדעי הפיזיקה וכדור הארץ
212	מתמטיקאים, אקטוארים וסטטיסטיקאים
213	בעלי משלח יד בתחום מדעי החיים
214	בעלי משלח יד בתחום ההנדסה (פרט להנדסת חשמל ואלקטרוניקה)
215	מהנדסי חשמל ואלקטרוניקה
251	מפתחי תוכנה ומנתחי יישומים
252	בעלי משלח יד בתחום מסדי הנתונים ובתחום הרשתות
311	הנדסאים וטכנאים במדעי הפיזיקה וההנדסה
314	הנדסאים וטכנאים במדעי החיים ובעלי משלח יד נלווה בתחומים דומים
315	בקרים, הנדסאים וטכנאים של כלי שיט וכלי טיס
351	הנדסאי וטכנאי תפעול, והנדסאי וטכנאי תמיכה במשתמשים בענפי טכנולוגיות המידע (ICT)

נספח ג-3 משלחי יד לפי רמות מיומנויות

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2015א) מסווגת את משלחי היד לפי ארבע רמות מיומנות, המשקפות את הדרישות לביצוע מיטבי של המשימות בעיסוק הנתון.

- **רמה ראשונה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות פיזיות או ידניות, פשוטות ושגרתיות. לדוגמה: ניקיון, חפירה, נשיאה או הובלה ידנית של חומרים, מיון, אחסון או הרכבה ידנית של מוצרים, קטיף ידני של פירות וירקות.
- **רמה שנייה:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות פשוטות. לדוגמה: הפעלת מכונות וציוד אלקטרוני, נהיגה בכלי תחבורה, תחזוקה או תיקון של ציוד חשמלי ומכני.
- **רמה שלישית:** משרות שכרוכות בביצוע משימות טכניות מורכבות שדורשות ידע ממשי, טכני ופרוצדורלי נרחב בתחום הנתון. לדוגמה: הכנת אומדנים מפורטים של כמויות ועלויות חומרים ועבודה עבור מיזמים ספציפיים, תיאום, פיקוח ושליטה על פעילויות של עובדים אחרים או ביצוע משימות טכניות בתמיכת אנשי מקצוע.
- **רמה רביעית:** משרות שכרוכות במציאת פתרונות לבעיות מורכבות תוך הפעלת שיקול דעת ויצירתיות. לדוגמה: ניתוח ומחקר, אבחון וטיפול במחלות, הקניית ידע לאחרים בתחום עיצוב של מבנים או מכונות או תהליכים לבנייה ולייצור. דוגמאות למשלחי יד שמסווגים לרמה זו: מנהלי מכירות ושיווק, מהנדסים אזרחיים, מורים בחינוך העל-יסודי, מוזיקאים, אחיות חדר ניתוח ומנתחי מערכות מידע.

ד. מדדי רווחה ועמדות

צביקה דויטש

תקציר

(אלא אם מצוין אחרת, הקבוצות כוללות גברים ונשים)

- שיעור בעלי הדירות בקרב יוצאי החברה החרדית בני 30-54 (58%) נמוך מהשיעורים המקבילים בקרב הלא-חרדים (69%) ובקרב חרדים מבית (חרדים בעבר ובהווה) (83%).
- שיעור בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים (גברים 86%, נשים 68%) נמוך מעט מבקרב הלא-חרדים (גברים 92%, נשים 86%) וגבוה במידה ניכרת מבקרב חרדים מבית (גברים 49%, נשים 22%).
- היוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים הן בהשוואה ללא-חרדים והן בהשוואה לחרדים. בקרב היוצאים שיעור נמוך יותר מדווח שהוא מצליח לסגור את החודש (61%-65% בקרב היוצאים בהשוואה ל-72%-80% בקרב הלא-חרדים ו-65%-74% בקרב החרדים מבית), ושהוא מרוצה מהמצב הכלכלי (51% מהיוצאים בהשוואה ל-65% מהלא-חרדים ו-72% מהחרדים מבית), ושיעור גבוה מדווח על תחושת עוני. עם זאת בהיבט של שביעות רצון מהחיים היוצאים דומים ללא-חרדים. במבט לעתיד - היוצאים אופטימיים בנוגע לשיפור מצבם בעתיד - הן בהשוואה ללא-חרדים והן בהשוואה לחרדים מבית.
- שיעור המדווחים על תחושת דיכאון בקרב היוצאים (26%) דומה לזה של לא-חרדים (24%). בכל האמור בתחושת בדידות יש הבדלים קלים - 21%-24% מקרב היוצאים דיווחו על תחושה כזאת בהשוואה ל-18%-19% מקרב הלא-חרדים. הממצאים מנוגדים למחקרים שמצביעים על שכיחות גבוהה יותר של תחושות דיכאון ובדידות בקרב היוצאים, אולי משום שבמחקרים אלה היה ייצוג יתר של פונים לעמותות סיוע, שכנראה מתמודדים יותר עם קשיים רגשיים. עם זאת כלל הנתונים מרמזים על קיומה של תת-קבוצה שבקרבה מצויות רמות גבוהות של קשיים רגשיים.
- בעמדות כלפי מערכות השלטון ובמידת האמון במערכות אלה, עמדות היוצאים דומות לאלה של לא-חרדים, למעט מידת האמון כלפי מערכת המשפט, שנמוכה מזו של לא-חרדים אבל גבוהה מאלה של חרדים מבית ומצטרפים לחרדים.

הגדרות ומקורות נתונים

קבוצות

קבוצות משנה

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאות ויוצאי החברה החרדית)

חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה

מצטרפים - לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה

לא-חרדים - לא חרדים בעבר ובהווה (יהודים)

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

הסקר החברתי של הל"מ - לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

זיהוי עבר חרדי: גדלה/במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה חרדי: חרדי/ת לפי הגדרה עצמית.

(*) עוד על השיטות ראו בקיצור בפרק א ובהרחבה בנספח המקוון.

ד-1 מבוא

פרק זה סוקר את מאפייני היוצאים בכל האמור ברמת חיים כללית, שביעות רצון מהמצב הכלכלי, ומדדי רווחה בהשוואה לשלוש קבוצות המשנה האחרות: **חרדים מבית, מצטרפים ולא-חרדים**. עוד מציג הפרק עמדות כלפי שירותי ממשל בנושאים נבחרים.

הניתוחים מבוססים על נתוני הסקר החברתי, ואלא אם מצוין אחרת מתייחסים לנשים ולגברים.

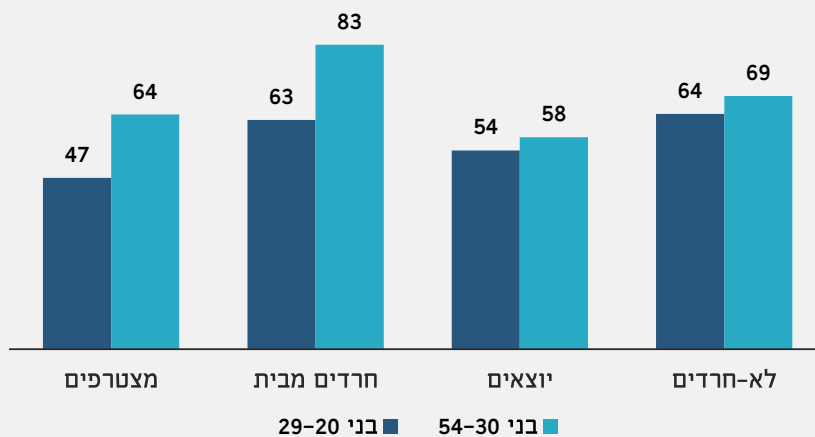
חלק ד-2 מציג ניתוח של מדדי רמת חיים כגון שיעור בעלי דירות ובעלי רישיון נהיגה, וכן השוואה של שביעות רצון מאזור המגורים; חלק ד-3 מציג נתונים על שביעות רצון מהחיים ושביעות רצון כלכלית, כולל ניתוח אופטימיות לעתיד ורמות תפיסות עוני; וחלק ד-4 מציג מדדי רווחה עבור מצבים רגשיים כמו בדידות ודיכאון והרגשות לחץ. בתיבה המובאת בפרק זה (תיבה ד-1) מובא תקציר מחקר על הקשר של יוצאות ויוצאי החברה החרדית עם משפחותיהם. החלק האחרון מנתח עמדות כלפי מערכות שלטון.

ד-2 רמת חיים כללית

שיעור בעלות ובעלי הדירות בקרב היוצאים נמוך מהשיעורים המקבילים בקרב לא-חרדים ובקרב חרדים מבית

בחינת שיעור המדווחים שהם בעלי דירות בחלוקה לגיל - צעירים (20-29) ומבוגרים (30-54) (תרשים ד1) - מעלה כי יותר ממחצית מהיוצאים הצעירים (54%) הם בעלי דירות, נמוך במקצת מלא-חרדים (64%) ומחרדים מבית (63%). בקרב המבוגרים יותר (30-54) ההפרש בין שיעור בעלי הדירה בקרב היוצאים (58%) ובקרב הלא-חרדים (69%) הוא ללא שינוי, אך בהשוואה לחרדים מבית (83%) הוא גדול יותר.¹

תרשים ד-1 | שיעור בעלי דירה - בחלוקה לקבוצות גיל

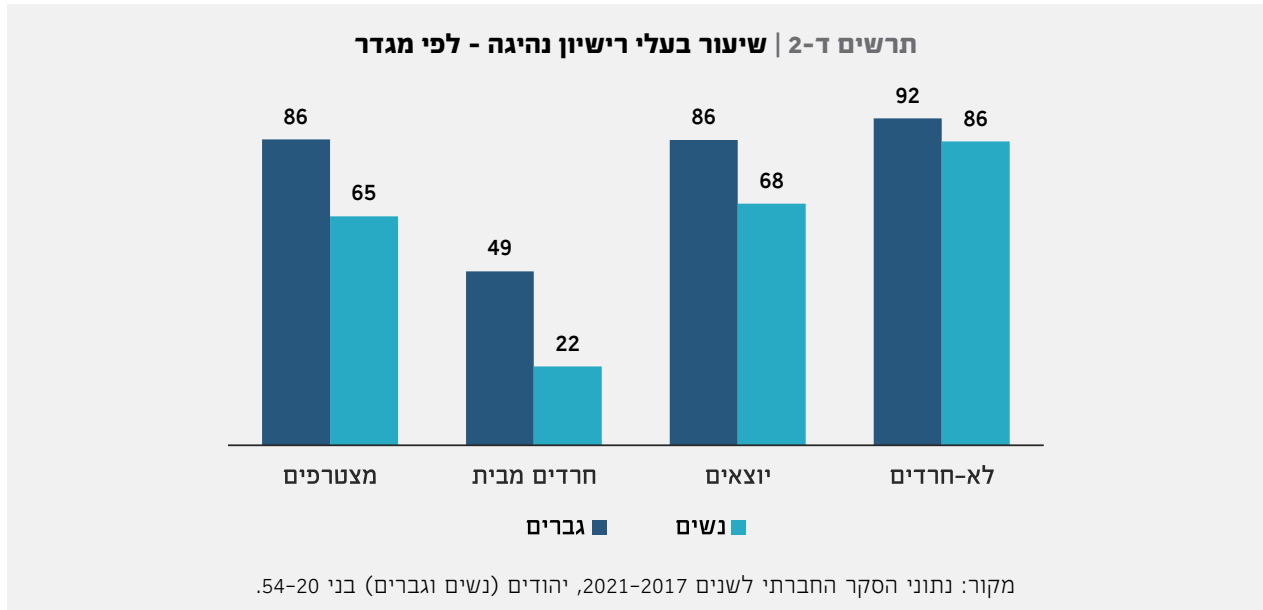

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. דירה בבעלות - ראו לוח ד-1. שאלה ברמת משק הבית.

1. נתון זה יש לסייג במקצת. ראשית, "דירה בבעלות" כוללת בעלות של אחד מבני משק הבית, כך שצעיר המתגורר עם הוריו בדירה שבבעלותם ייחשב בעל דירה. בנוסף, בשתי קבוצות הגיל בקרב היוצאים שיעור הצעירים גבוה בהשוואה ללא-חרדים ולחרדים מבית. סביר שתקנון מלא לגיל יקטין במקצת את ההפרש בין היוצאים ובין הקבוצות האחרות (לדיון נוסף ראו בנספח המקוון, "הסקר החברתי").

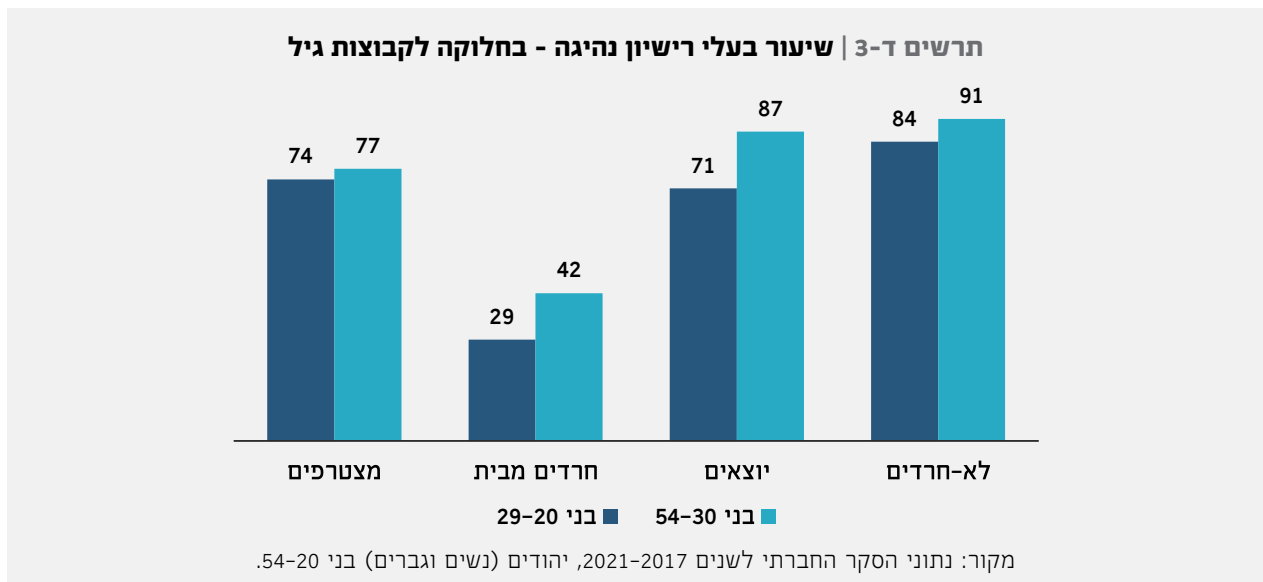
ככלל שיעורם של בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים נמוך מעט מבקרב לא-חרדים וגבוה במידה ניכרת מבקרב חרדים מבית, שרבים מהם נמנעים מלימודי נהיגה מסיבות אידאולוגיות (לנתונים שלא בפילוח לפי גיל או מגדר ראו לוח ד-1 בסעיף לוחות). מניתוח בחלוקה לפי מגדר (תרשים ד-2) עולה כי ל-86% מהיוצאים הגברים יש רישיון נהיגה - שיעור הקטן אך במעט מזה שבקרב לא-חרדים (92%), ואולם בקרב היוצאות השיעור עומד על 68% בלבד, נמוך במידה ניכרת מזה שבקרב לא-חרדיות (86%). בקרב חרדים מבית השיעורים נמוכים במידה ניכרת, כאשר רק ל-49% מהגברים ול-22% מהנשים יש רישיון נהיגה.

ל-68% מהיוצאות רישיון נהיגה, בהשוואה ל-22% מהחרדיות מבית ול-86% מהלא-חרדיות

השיעור הנמוך של בעלי רישיון נהיגה בקרב היוצאים בכלל ובקרב היוצאות בפרט מושפע כנראה מהשכיחות הנמוכה של בעלי רישיון נהיגה בקרב החרדים, וממשך הזמן הדרוש להוצאת רישיון נהיגה. מצב זה משתקף בתרשים ד-3, המשווה את שיעור בעלי רישיון נהיגה לפי גיל - צעירים (20-29) ומבוגרים (30-54) ללא פילוח מגדרי. בגילים הצעירים לפחות משליש מהחרדים מבית (29%) וליותר משני שלישים מהיוצאים (71%) יש רישיון נהיגה בהשוואה ל-84% מהלא-חרדים. בגילים המבוגרים הפערים מצטמצמים כאשר ל-87% מהיוצאים יש רישיון נהיגה, שיעור שנמוך רק במקצת מהשיעור בקרב לא-חרדים (91%) וגבוה במידה ניכרת מהשיעור בקרב חרדים מבית (42%).

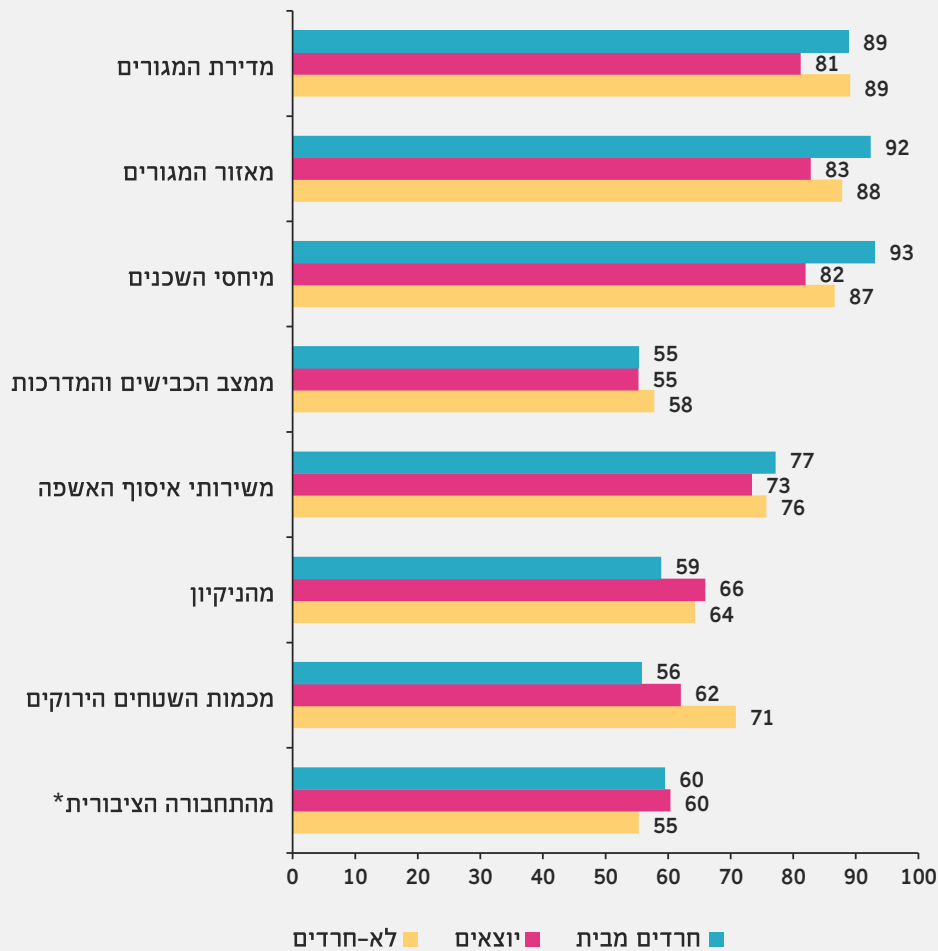
נראה שיוצאים מוציאים רישיון נהיגה בגיל מבוגר יותר

שביעות הרצון של היוצאים ממאפייני המגורים שלהם נמוכה מזו של לא-חרדים

בכל האמור בשביעות הרצון ממאפייני המגורים (תרשים ד-4 | שיעור שבעי הרצון מהדירה וממאפיינים באזור המגורים), היוצאים מרוצים ממאפייני המגורים שלהם מעט פחות מהלא-חרדים. כך למשל 81% מהיוצאים הביעו שביעות רצון מהדירה ו-83% מאזור מגוריהם בהשוואה ל-89% ו-88% בהתאמה בקרב לא-חרדים. יש לציין כי שביעות רצון נמוכה יחסית בהיבטים אלה מאפיינת אוכלוסיות בעלות הכנסה נמוכה (למ"ס, 2022). סביר להניח שמצב כלכלי מאלץ מגורים בדירות ובאזורים עם תנאים ירודים יותר, מה שפוגע במידת שביעות הרצון.

תרשים ד-4 | שיעור שבעי הרצון מהדירה וממאפיינים באזור המגורים

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. *השאלה נשאלה בקרב משתמשי תחבורה ציבורית באזור המגורים (90% מחרדים מבית, 17% מהיוצאים, ו-76% מהלא-חרדים). מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

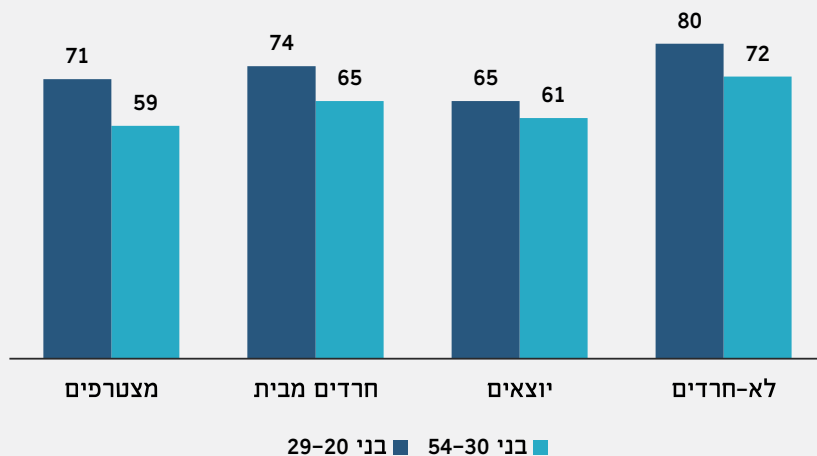
ד-3 שביעות רצון כללית ומהמזב הכלכלי

ככלל היוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים, שבאים לידי ביטוי בכמה היבטים: שיעור נמוך יותר מדווחים כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות, שביעות הרצון שלהם ממצבם הכלכלי נמוכה יותר, ודיווחיהם על עוני גבוהים יותר. עם זאת, על אף קשיים כלכליים אלה, נראה כי היוצאים אופטימיים בנוגע למצבם בעתיד, אולי כי מצבם העכשווי מתפרש כחלק מהשינוי שהם עושים בחיים, לצורך שיפור העתיד.

היוצאות והיוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על קשיים כלכליים וקושי לכסות את ההוצאות החודשיות

בכל האמור בהכנסות והוצאות (תרשים ד-5), בקרב היוצאים רק 65% מהצעירים (בני 20-29) ו-61% מהמבוגרים יותר (בני 30-54) דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק הבית שלהם, שיעורים נמוכים בהשוואה ללא-חרדים, שבקרבם 80% מהצעירים ו-72% מהמבוגרים יותר דיווחו על הצלחה דומה. בהשוואה לחרדים מבית, בגילים הצעירים שיעורם של היוצאים שמצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות נמוך מזה של החרדים (74%) ואילו בגילים המבוגרים הוא דומה (65%).

תרשים ד-5 | שיעור המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות - בחלוקה לקבוצות גיל

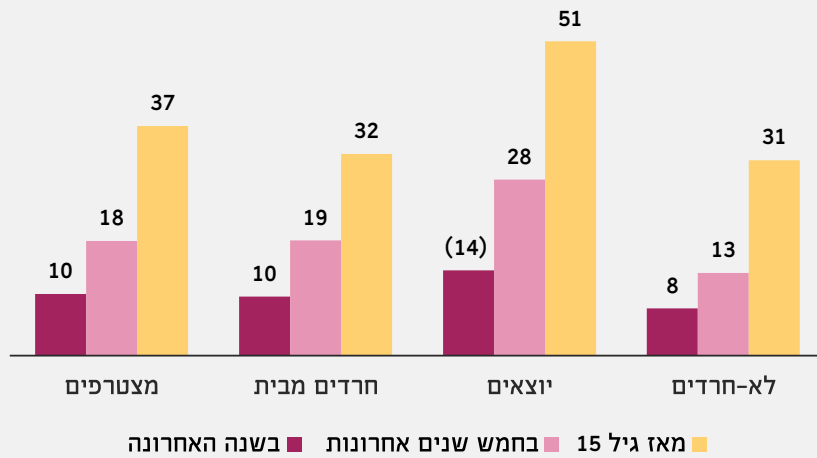

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. השיבו "מצליח/ה ללא כל קושי" או "מצליח/ה". ראו לוח ד-2. שאלה ברמת משק הבית.

נוסף על השיעור הנמוך של היוצאים המצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות, גם תפיסת העוני העצמית שלהם גבוהה יותר (תרשים ד-6) - ממצא שתומך בטענה כי היוצאים מתמודדים עם קשיים כלכליים. כמחצית מהיוצאים (51%) תפסו את עצמם כעניים בחייהם הבוגרים (מגיל 15 ואילך), בהשוואה לכשליש מהלא-חרדים (31%), כשליש מהחרדים מבית (32%) ומעט יותר משליש מהמצטרפים (37%). ייתכן שעוני במשפחה מגדיל את הסיכוי ליציאה, או שעזיבת החברה החרדית משפיעה על תפיסת העוני בעבר. עם זאת, סביר שחלק מהפער נובע מתפיסת המצב הכלכלי של היוצאים בהווה, שכן הפער נשמר ביחס לתפיסת העוני בשנה האחרונה (אם כי הוא מצומצם יותר).

היוצאים מדווחים בשיעורים גבוהים יותר על תפיסת עוני בהשוואה לחרדים וללא-חרדים

תרשים ד-6 | שיעור התופסים עצמם עניים - בכמה נקודות זמן

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.²

לנתוני חוויית העוני והקושי לכסות את ההוצאות החודשיות מצטרף הנתון כי רק כמחצית מהיוצאים (51%) שבעי רצון ממצבם הכלכלי בהשוואה לשיעורים גבוהים יותר בקרב לא-חרדים (65%) ובקרב החרדים (72%) (תרשים ד7).³

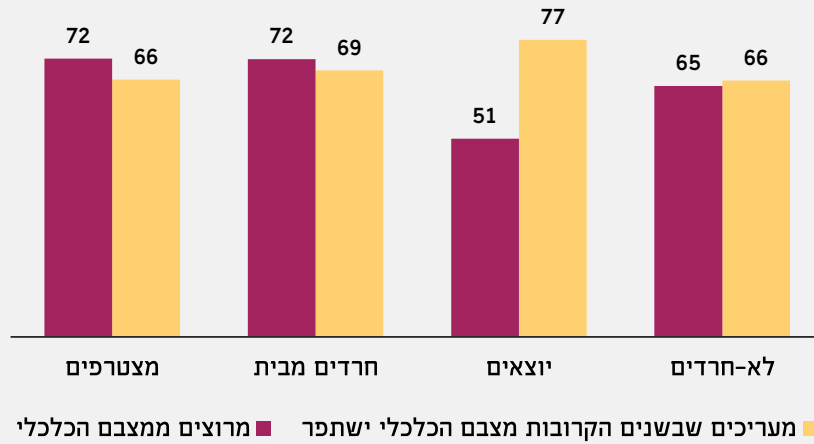
ואולם למרות הקשיים הכלכליים, השכיחות הגבוהה יותר של תחושות עוני ואי-שביעות רצון מהמצב הכלכלי בקרב היוצאים, רמת האופטימיות לשיפור במצב הכלכלי בשנים הקרובות (תרשים ד7) גבוהה בקרבם (77%) בהשוואה ללא-חרדים (66%) ולחרדים מבית (69%). חלק מהפער נוצר משום שבקרב היוצאים שכיחותם של צעירים גבוהה יותר - ובגילים הצעירים האופטימיות עשויה להיות גבוהה יותר שכן גם הסיכוי הריאלי לשנות את המצב גבוה יותר.

למרות אי-שביעות הרצון מהמצב הכלכלי, היוצאות והיוצאים אופטימיים ומעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר בשנים הקרובות

2. כל מרוויין (ומרוויינת) נשאל האם מאז גיל 15 היו תקופות שבהן חשב שהוא עני (לעיתים קרובות עד אך פעם). להוציא את אלו שהשיבו "אף פעם", כל מרוויין נשאל מתי בפעם האחרונה חשב שהוא עני. התרשים מציג את השיעורים המצטברים: הקבוצה שדיווחה על תפיסת עוני מאז גיל 15 כוללת את הקבוצה שדיווחה על תפיסת עוני בחמש השנים האחרונות, הקבוצה שדיווחה על תפיסת עוני בחמש השנים האחרונות כוללת את הקבוצה שדיווחה על תפיסה כזאת בשנה האחרונה.

3. בקרב חרדים רווחת התופעה של שביעות רצון מדווחת (Rier et al., 2008), כנראה בשל מאפיינים תרבותיים של רצייה חברתית. הטיה זו הוזכרה כבר במחקרים קלאסיים בתחום (Crowne & Marlowe, 1960; Edwards, 1953), ולפיה ככל שהתנהגות מסוימת נחשבת רצויה מבחינה חברתית, מרוויינים ייטו לייחס אותה לעצמם.

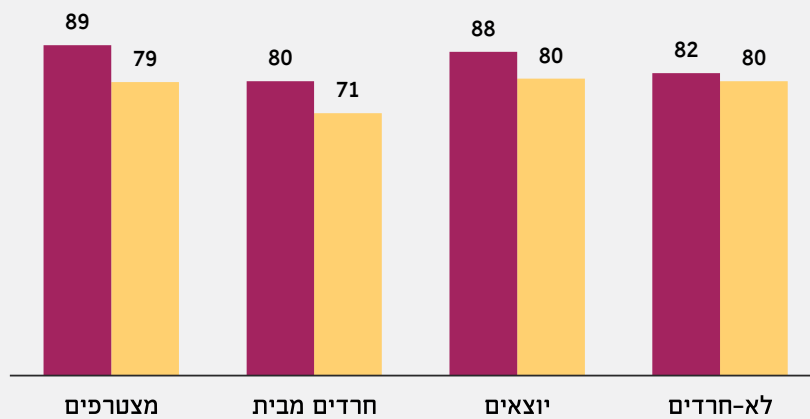
תרשים ד-7 | שיעור שבעי הרצון ממצבם הכלכלי והאופטימיים בנוגע לעתיד

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. מעריכים שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי ישתפר - המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור. מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

ואכן מניתוח שיעורי האופטימיות בכל האמור בשיפור המצב הכלכלי בקרב הצעירים בלבד (תרשים ד-8) עולה דמיון בין היוצאים (80%) לבין לא-חרדים (80%), ואופטימיות זו בקרב שתי הקבוצות גבוהה מזו של חרדים מבית (71%)

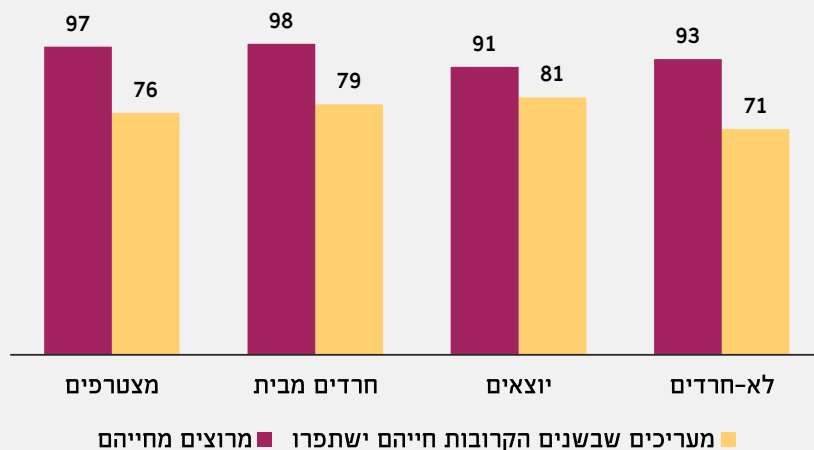
תרשים ד-8 | שיעור הסבורים שבעתיד מצבם ישתפר מבחינה כלכלית וכללית - בקרב צעירים

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-29. המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור.

בקרב היוצאים אי-שביעות הרצון הכלכלית גם אינה פוגעת בשביעות הרצון הכללית מהחיים (91%) (תרשים ד-9), היבט שבו הם דומים ללא-חרדים (93%). גם בהיבט של אופטימיות כללית נרשם בקרב היוצאים שיעור גבוה (81%) - הדומה לזה של חרדים מבית (79%) וגבוה מזה של לא-חרדים (71%). במדד זה, של אופטימיות כללית, גם בגילים הצעירים (תרשים ד-8 | שיעור הסבורים שבעתיד מצבם ישתפר מבחינה כלכלית וכללית - בקרב צעירים) רמות האופטימיות של היוצאים (88%) גבוהות במקצת הן משל לא-חרדים (82%) והן משל חרדים מבית (80%).

תרשים ד-9 | שיעור שבעי הרצון מחייהם והסבורים שבעתיד מצבם ישתפר

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם ישתפרו - המשיבים "לא יודע/ת" הוגדרו כמי שאינם מעריכים שיפור. מרוצים - השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".

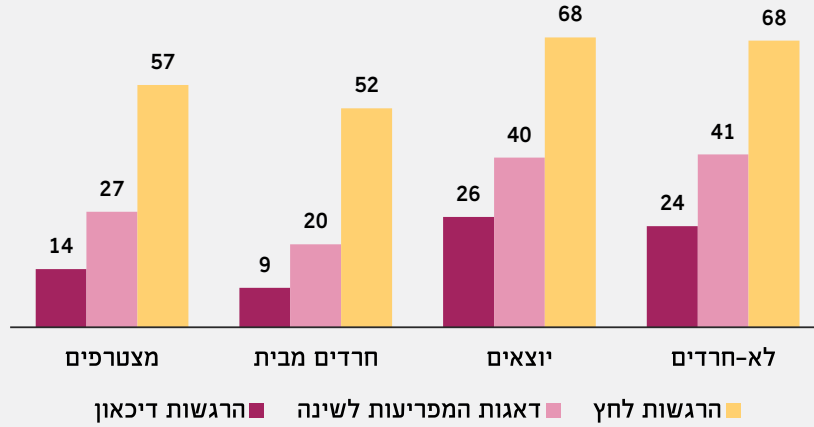
ד-4 מדדי רווחה

מחקרים קודמים דיווחו על שכיחות גבוהה של מצבים רגשיים כמו דיכאון בקרב יוצאים (למשל לסרי, 2020; קיסר-שוגרמן ואח', 2022; דוד וטרקטנברג, 2022). נתוני המחקרים הללו התבססו על מדגמים לא מייצגים שהושגו בעזרת שאלונים שהופצו בקרב הפונים לעמותות שמסייעות ליוצאי החברה החרדית או שהסתייעו בכלי ההפצה של אותן עמותות. דרך הגעה זו אל המרואיינים הביאה לידי ייצוג יתר של יוצאים שקשורים לקבוצות יוצאים כגון עמותות הסיוע או קבוצות ברשתות החברתיות. מכיוון שסביר להניח שמי שמצוי בשלבים הראשוניים של היציאה או מתמודד עם קשר משפחתי מופחת יחפש יותר קשרים אלה, סביר גם להניח ששיעורם של בעלי הקשיים הרגשיים בקרב אותם מרואיינים יהיה גבוה במידה ניכרת מהממוצע בקרב כלל היוצאים. בנוסף, שאלות ביחס לחוויות רגשיות עלולות להיות מוטות בשל רצייה חברתית (הטיה שמביאה בחשבון כי חלק מהמשיבים עונים כפי שהם חושבים שמצופה מהם לענות). כך למשל המשתתפים בתוכניות של יוצאים עשויים לחשוב שמצופה מהם לבטא חוויות של מסכנות, ולכן מדווחים יותר על קשיים רגשיים.

ואולם כאשר בוחנים את שכיחות הדיווח על קשיים רגשיים של יוצאים מול לא-חרדים בנתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, עולה תמונה שונה מהתפיסה הרווחת כלפי היוצאים. כך למשל נמצא כי שיעורם של היוצאים שחוו בשנה האחרונה תחושות דיכאון (26%) דומה לזה של לא-חרדים (24%) (תרשים ד-10). דמיון נמצא גם בשיעור המדווחים על הרגשת לחץ בשנה שחלפה (68%) ועל דאגות שהפריעו לשינה (כ-40%).

היוצאות והיוצאים מדווחים על בדידות ודיכאון בשכיחות דומה לזו של לא-חרדים, בניגוד לתפיסה הרווחת המציגה את היוצאים כבעלי קשיים רגשיים

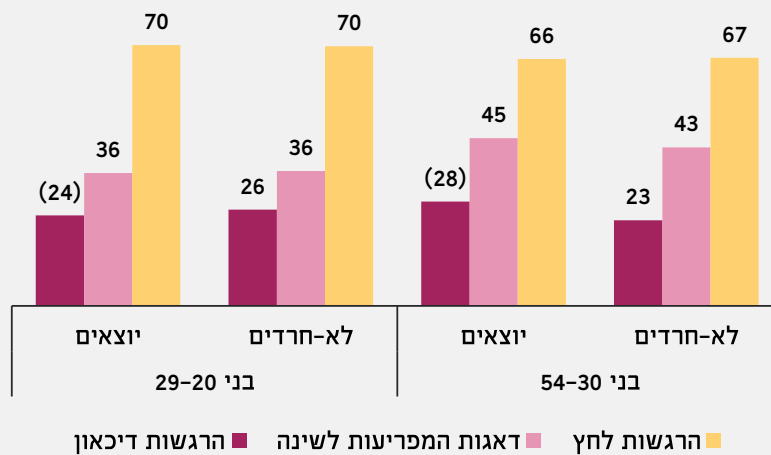
תרשים ד-10 | שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. הרגישו לחץ, דאגות או דיכאון תמיד או מדי פעם בשנה האחרונה. להגדרה ראו לוח ד-3.

יש מקום לשער שחויית הקושי הרגשי בקרב היוצאים מועצמת בשנים הסמוכות לזמן היציאה, ולכן נבדקה שכיחותן של תחושות אלו בקרב צעירים בני 20-29 לעומת בני 30-54 (תרשים ד-11). הנתונים מלמדים כי גם בגילים הצעירים היוצאים דומים ללא-חרדים.

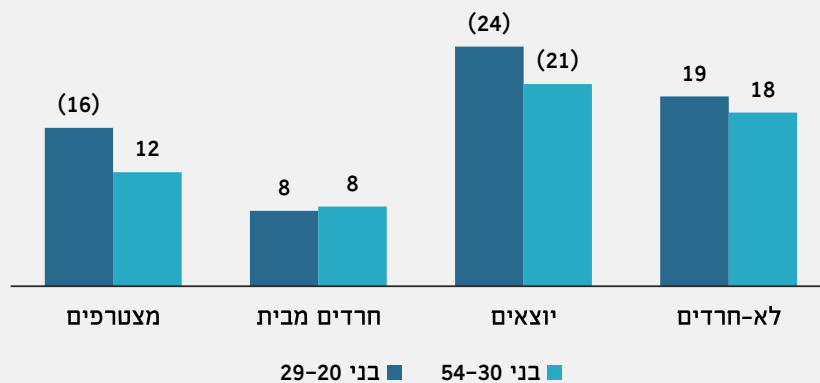
תרשים ד-11 | שיעור החשים לחץ, דאגות ודיכאון בקרב יוצאים ולא-חרדים - בחלוקה לקבוצות גיל

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. הרגישו לחץ דאגות או דיכאון - ראו תרשים ד-10.

ההיבט היחיד שבו ניכר הבדל בין יוצאים ללא-חרדים, אך שניתן היה לצפות להבדל גדול יותר, הוא תחושת הבדידות. היציאה היא פעולה של התנתקות חברתית, וניתן היה לצפות לשיעורים גבוהים של תחושות בדידות בקרב היוצאים. עם זאת גם בהיבט זה הפערים קטנים (תרשים ד-12), שכן שיעור היוצאים שדיווחו שלעיתים הם חווים מצבי בדידות עמד על 21%-24%, שיעור הגבוה רק במקצת מהשיעור בקרב לא-חרדים, שעמד על 18%-19%. כך או כך, לא ניתן לשלול אפקט חזק בשנים הראשונות ליציאה, שאינו בא לידי ביטוי בגילים הצעירים. מכיוון שהסקר החברתי כולל רק בני 20 ומעלה, בדיקת השערה זו מוגבלת.

תרשים ד-12 | שיעור החשים בדידות - בחלוקה לקבוצות גיל

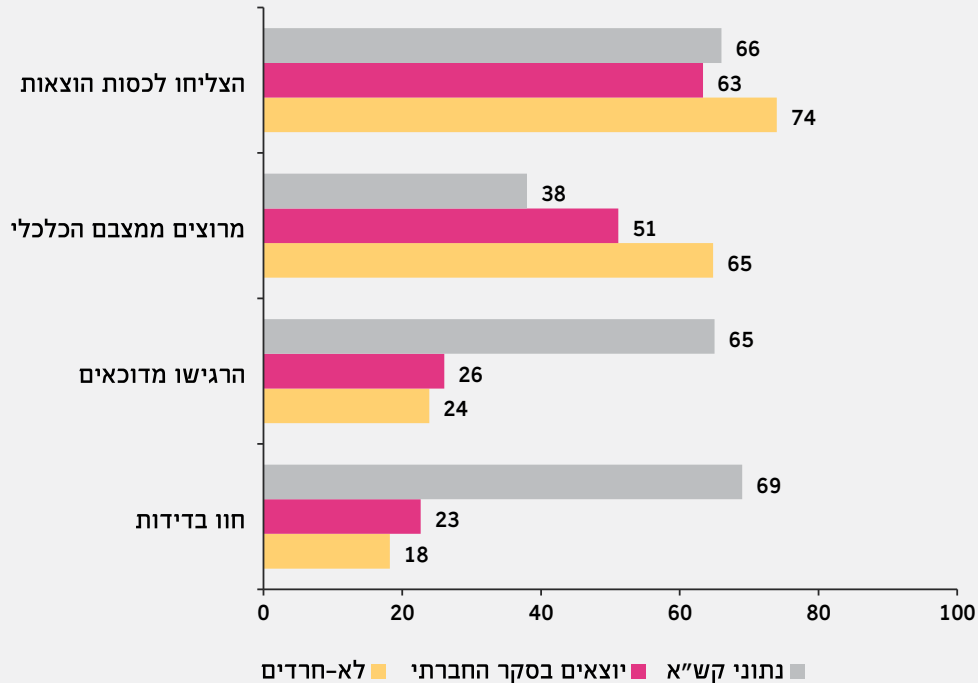

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.
 נתקלו במצבים שבהם חשו בדידות לעיתים קרובות או מדי פעם.

נתונים אלה עומדים כאמור בניגוד לממצאי מחקרים רבים שהראו כי אוכלוסיית היוצאים נוטה לחוות דיכאון. כדי לבחון טענה זו הושוו נתוני הסקר החברתי לממצאי שאלון שהופץ בקרב נרשמים לתוכניות יוצאים לשינוי (קיסר-שוגרמן ואח', 2022, להלן: קש"א) וכלל ארבע שאלות שמופיעות בסקר החברתי: השאלות בדבר תחושת בדידות ותחושת דיכאון המוזכרות בסעיף זה, השאלה על שביעות רצון מהמצב הכלכלי שהוזכרה בסעיף הקודם, והשאלה על היכולת לכסות את ההוצאות החודשיות שנזכרה למעלה.

מהשוואת הנתונים עלו פערים ניכרים בשכיחות המדווחת של תחושת דיכאון ובדידות בין שני המקורות (תרשים ד-13). יותר משני שלישים מהמשיבים שנרשמו לעמותת יוצאים לשינוי (69%) דיווחו על מצבים של תחושות בדידות מול פחות מרבע מקרב היוצאים בסקר החברתי (23%), ושיעורים דומים דיווחו על תחושת דיכאון (65% בקרב הפונים לעמותה לעומת 26% בסקר החברתי). פער משמעותי אך קטן יותר נמצא גם בנושא המצב הכלכלי: מעט יותר משליש מהפונים לעמותה (38%) דיווחו כי הם שבעי רצון ממצבם הכלכלי בהשוואה לחצי מהמשיבים בקרב היוצאים בסקר החברתי (51%). מנתונים אלו לא ניתן להכריע מהו הגורם לפער - האם קבוצה שונה של משיבים, או השפעות של רצייה חברתית

תרשים ד-13 | השוואה בין מדדי הסקר החברתי לסקר בקרב נרשמי יוצאים לשינוי (קיסר-שוגרמן ואח', 2022)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. נתוני קש"א: קיסר-שוגרמן ואח' (2022), עמ' 38, 43.

מהממצאים שהובאו למעלה ניתן להעריך בזהירות כי המחקרים שאיתרו שכיחות גבוהה של מצבי דיכאון בקרב יוצאים אינם מייצגים את הממוצע של כלל אוכלוסייה זו. עם זאת סביר להעריך שקיימת תת-קבוצה של יוצאים ששונה מיתר היוצאים בתחומים האלה, וזו נעלמת בממוצעים של היוצאים בסקר החברתי. תת-קבוצה זו עשויה להתאפיין ברקע משפחתי שונה וכן בתנאים חברתיים ונפשיים אחרים בשלב המיידני שלאחר היציאה. לצורך אפיון וזיהוי התופעה, חשוב לבצע מחקר עומק שיזהה בנתוני הלמ"ס קבוצות שמקושרות לשכיחות גבוהה של תחושות בדידות ודיכאון. בנוסף, יש לחקור היתכנות להטיית רצייה חברתית בשאלונים המופצים במסגרת ארגונית סיוע ליוצאי החברה החרדית - כלומר לבחון האם האווירה הכללית ושאלות מקדימות מגבירות את הסיכוי לדיווח על תחושות מסוג זה.

ניתן להעריך בזהירות שהמחקרים שאיתרו שכיחות גבוהה של מצבי דיכאון בקרב יוצאות ויוצאים אינם מייצגים את הממוצע של היוצאים בכללם

קרוב רחוק: הקשר של יוצאות ויוצאי החברה החרדית עם משפחותיהם צביקה דויטש ושני קפלן (דויטש וקפלן, 2023)

רקע

סוגיית הקשר של יוצאים עם משפחתם עולה לעיתים תכופות לדיון הציבורי, כשלעיתים היא מוצגת בדגש על המקרים שבהם הנתק מוחלט, ורק לעיתים היא דנה באיכות הקשר של יוצאים שאינם בנתק ממשפחתם: האם מדובר בקשר רגיל של הורים וילדים, או קשר מרוחק? מהם מאפייני הקשר? מחקרים מעטים, רובם בשיטות איכותניות, עסקו בקשרים אלה, ומהם עולה תמונה לא אחידה באשר להיקף תופעת הנתק המשפחתי. המחקרים נשענו בעיקר על מרואיינים שבאו במגע עם קבוצות חברתיות של יוצאים או עם עמותות סיוע ליוצאים, שסביר להניח שבהן תהיה שכיחות גבוהה יותר של יוצאים עם קשר משפחתי מופחת. בהתאם סביר לצפות שמחקרים אלה ידווחו על שכיחות גבוהה של תופעה זו משכיחותה בפועל.

בניגוד לגישה המסורתית, הרואה בנתק תוצר של לחץ חברתי (למשל דורון, 2013), מחקר זה הציג עדויות אמפיריות שתומכות בגישה הרואה בנתק תוצר של קונפליקט אישי בין הורים וילדים, ולא הענשה חברתית (ראו למשל הורוביץ, 2018). על פי תפיסה זו הקבוצה החברתית משפיעה על הקשר בעיקר בעקיפין, דרך השפעתה על רמת הדיאלוג וההווי המשפחתי וכן על תחושות של אכזבה עצמית, כישלון ובושה חברתית. יש לסייג כי ייתכן שבעבר נתק בשל לחץ חברתי היה נפוץ יותר, וכך גם נתק מוחלט בין יוצאים להוריהם. לכן את הדיון על גורם הנתק יש להבין רק כמתאר מציאות עכשווית.

שיטה

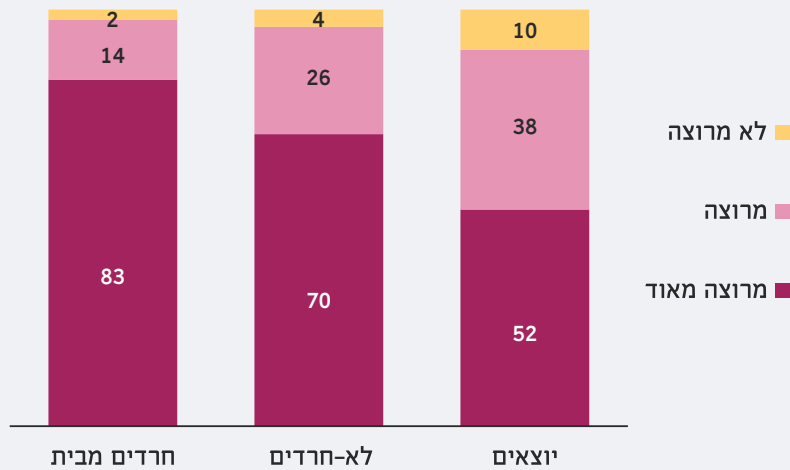
המחקר התבסס על נתוני הסקר החברתי של הלמ"ס לשנים 2018-2021, שבדק את מידת שביעות הרצון של יוצאים רווקים מהקשר עם משפחתם וכן את תחושתם באשר למידת ההערכה של משפחתם אליהם בהשוואה לחרדים מבית וללא-חרדים. כהשלמה לניתוח זה, נותחו גם נתוני סקר ייחודי של עמותת יוצאים לשינוי שהופץ בשנים 2016-2019 (להלן סקר "הקשר המשפחתי"), שחקר את מידת הקשר של יוצאים עם משפחתם. הניתוח נעשה בקרב יוצאים שלהם ותק של שלוש שנים ומעלה מהיציאה, במטרה לאפשר בדיקה של שינוי מידת הקשר המשפחתי לאחר השנה הראשונה.

יש לציין כי בדומה לסקרים שנעשו בקבוצות יוצאים, גם סקר "הקשר המשפחתי" אינו מייצג את כלל היוצאים. להמחשה: בסקר זה 82% מהיוצאים דיווחו על עצמם כחילונים, ועוד 9% סיווגו עצמם כמסורתיים, בהשוואה לסקר החברתי, המייצג, שבו 21% מהיוצאים שנכללו בניתוח סיווגו עצמם מסורתיים-לא כל כך דתיים, ו-21% נוספים כחילונים (להלן: אינם דתיים). השאר דיווחו שהם מסורתיים או דתיים. מכל מקום, ניתוח הסקר תורם להבנת מאפייני הקשר ב"קבוצות יוצאים", קבוצות שכאמור מייצגות במידה רבה יותר יוצאים שמתמודדים עם קשר משפחתי מופחת.

ממצאים

מנתוני הסקר החברתי (תרשים ת-ד-1) עולה כי ככלל רוב היוצאים (90%) שבעי רצון מהקשר המשפחתי וחשים שמשפחתם מעריכה אותם, ואולם מידת שביעות הרצון ומידת ההערכה נמוכות בהשוואה לחרדים מבית (97%) וללא-חרדים (96%).

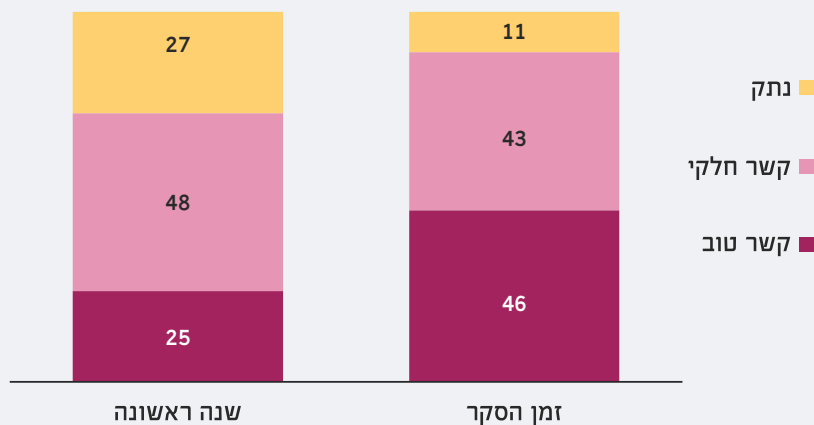
תרשים ת-ד-1 | שביעות רצון מהקשר עם בני המשפחה (%)

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2018-2021, רווקות ורווקים יהודים בני 20-44. הנתונים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול המספרים.

מנתוני סקר "הקשר המשפחתי" (תרשים ת-ד-1) עולה כי כרבע (27%) דיווחו שהיו בנתק מלא מהוריהם בשנה הראשונה ליציאה, לעומת כמחצית (48%) שהיו בקשר חלקי עם הוריהם ורבע (25%) שדיווחו כי היו בקשר טוב. עם הזמן הלך הקשר של היוצאים עם הוריהם והשתפר, כך ששיעור המשיבים שדיווחו על נתק מוחלט מהוריהם בעת המענה על הסקר - כשלוש שנים לפחות לאחר היציאה - ירד לעשירית (11%), ואילו שיעור המדווחים על קשר טוב קפץ לכמעט מחצית (46%).

תרשים ת-ד-2 | מידת הקשר של היוצאים עם הוריהם - בשנה הראשונה ליציאה ובזמן הסקר

מקור: סקר משפחות של עמותת יוצאים לשינוי בשנים 2016-2019 בקרב יוצאים (נשים וגברים) עם ותק של שלוש שנים ויותר.

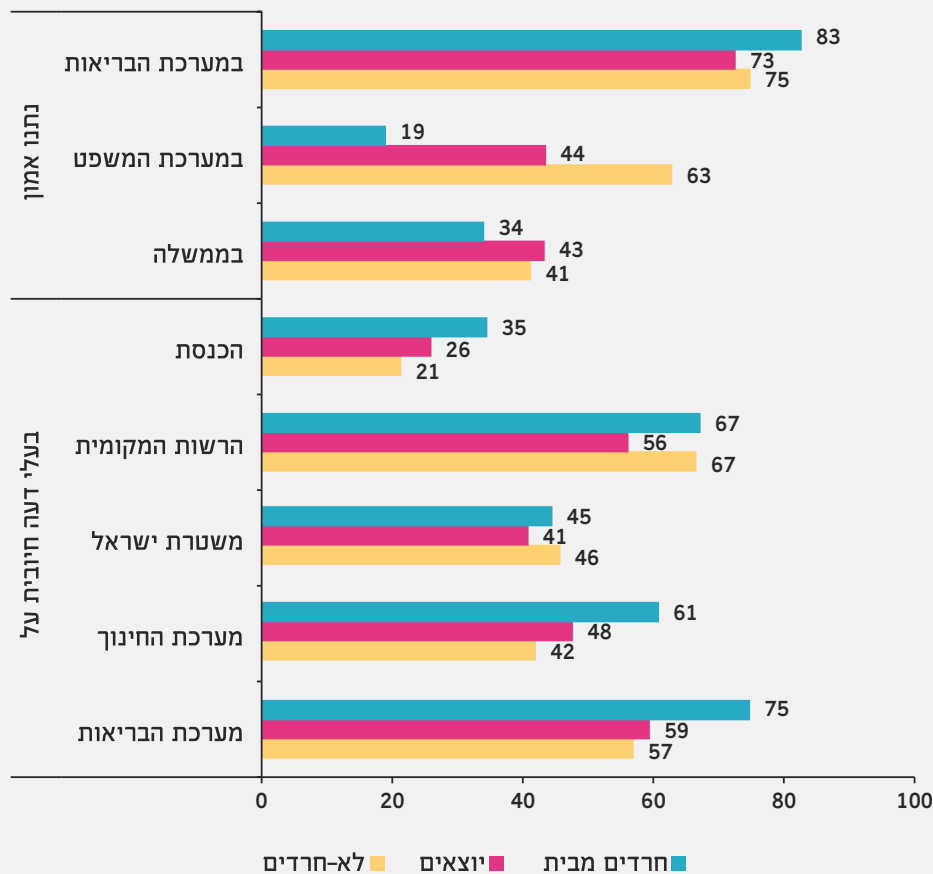
באשר לאיכות הקשר, רוב המרואיינים דיווחו כי הם מוזמנים לאירועים משפחתיים וכן לארוחות שבת וחג, אבל בתנאי שישמרו שבת. עוד דיווחו רובם כי המשפחה איננה תומכת בהם כלכלית, כאשר כמעט 40% מהם ייחסו זאת ליציאה. מכיוון שהקשר המשפחתי נשמר בנקודות שחשופות לחברה (אירועים משפחתיים) יותר מאשר בנקודות שבחיק המשפחה פנימה (תמיכה כלכלית), ממצאים אלה תומכים יותר בגישה המתארת את הנתק כקונפליקט אישי של הורים וילדים, ופחות בגישה המתארת את הנתק כחלק מהענשה חברתית ולחץ חברתי הדוחף לנתק.

ד-5 אמון בשירותי ממשל

האמון של היוצאים במערכת המשפט גבוה מזה של חרדים מבית ומחוץ מזה של לא-חרדים

בכל האמור בתפיסות של מעורבות חברתית, היוצאים דומים ללא-חרדים בתפיסת היכולת שלהם להשפיע על מדיניות הממשלה ובמידת המעורבות שלהם בחיים הציבוריים (לוח ד-5 בסעיף לוחות). גם בעמדותיהם כלפי מערכות השלטון ובמידת האמון שלהם במערכות אלה, עמדותיהם של היוצאים דומות לאלה של לא-חרדים, למעט עמדותיהם כלפי מערכת המשפט, שהאמון שהם חשים כלפיה נמוך מזה שמפגינים לא-חרדים אך גבוה משל חרדים מבית (תרשים ד-14). חשוב להבהיר כי שאלות אלו מתייחסות במוצע לשנים 2017-2021 - תקופה שבחלקה התאפיינה בחוסר יציבות שלטונית ובכמה סבבי בחירות.

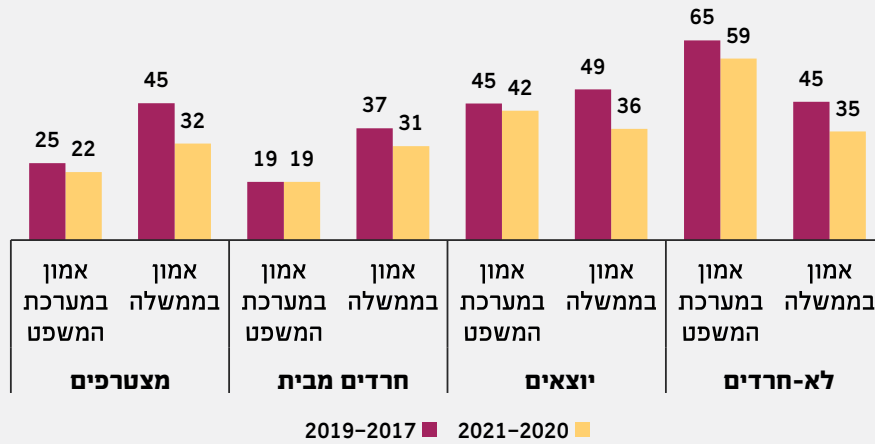
תרשים ד-14 | שיעור הנתונים אמון במערכות השלטון ובעלי דעה חיובית עליהן

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. נתנו אמון - השיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "מה דעתך על תפקוד הגופים הבאים:...". בעלי דעה חיובית - השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "האם את/ה נותנת אמון ב...".

בהשוואה בין שתי תקופות - השנים 2019-2017 ו-2021-2020 (תרשים ד-15) - נראתה ירידה קלה באמון במערכת המשפט בקרב לא-חרדים (מ-65% ל-59%), כאשר בעמדותיהם של היוצאים לא היה שינוי ניכר (42%-45%). האמון בממשלה ירד בתקופה זו בחדות, בקרב יוצאים ושאנים יוצאים כאחד, כנראה בשל חוסר היציבות השלטונית שאפיינה את התקופה.

תרשים ד-15 | שיעור הנותנים אמון בממשלה ובבית המשפט - בחלוקה לשתי תקופות

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54. נותנים אמון - השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "האם את/ה נותן/נת אמון בממשלה / במערכת המשפט?"

ד-לוחות מדדי רווחה ועמדות

בלוחות מוצגים נתונים מורחבים בנוגע לארבע קבוצות המשנה שהוצגו בפרק: **יוצאים** (חרדים בעבר ולא בהווה), **חרדים מבית** (חרדים בעבר ובהווה), **מצטרפים** (לא היו חרדים בעבר אבל חרדים בהווה) ו**לא-חרדים** (לא-חרדים בעבר ובהווה). בנוסף מוצגים נתונים לשתי קבוצות רחבות שלא הוצגו להן נתונים בפרק:

- **בעלי רקע חרדי** - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)
- **כלל החרדים כיום** - כל מי שחרדי בהווה (חרדים מבית + מצטרפים)

הערכים של קבוצת כלל הלא-חרדים כיום (לא-חרדים + יוצאים) אינם מובאים בלוחות, ואולם בערכיהם הם דומים לערכים של לא-חרדים, בעיקר בשל שיעורם הקטן של היוצאים בקרב הלא-חרדים כיום.

לוח ד-1 | רמת חיים - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
71	72	61	74	56	68	בעלי/ות דירה ¹
43	39	70	35	74	87	בעלי/ות מכונית ²
14	16	12	14	34	45	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
45	40	76	36	78	89	בעלי רישיון נהיגה
גברים						
71	73	59	75	57	68	בעלי דירה ¹
44	39	71	35	74	87	בעלי מכונית
15	17	14	15	33	45	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
58	53	86	49	86	92	בעלי רישיון נהיגה
נשים						
71	71	64	73	55	67	בעלות דירה
43	39	68	36	73	86	בעלות מכונית
13	15	(10)	13	36	45	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
32	26	65	22	68	86	בעלות רישיון נהיגה
צעירים בני 20-29						
61	62	47	63	54	64	בעלי דירה ¹
33	33	70	29	66	83	בעלי מכונית
15	17	14	15	33	46	בשנה האחרונה נפשו בחו"ל
33	34	74	29	71	84	בעלי רישיון נהיגה

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון). מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

1. מי שמתגורר בדירה בבעלות אחד מבני משק הבית או שהשיב שבבעלותם דירה אחרת (שאלה ברמת משק הבית).
2. עומדת לרשותם מכונית פרטית או מסחרית, לא כולל משאיות מעל 4 טון או כלי רכב דו-גלגלי (שאלה ברמת משק הבית).

לוח ד-2 | שביעות רצון כללית וכלכלית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
98	97	97	98	91	93	מרוצים מחייהם ¹
78	79	76	79	81	71	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
72	70	72	72	51	65	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
68	70	66	69	77	66	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
67	69	61	69	63	74	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴
גברים						
97	96	97	97	89	93	מרוצים מחייהם ¹
78	79	75	79	78	70	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
76	73	77	76	52	67	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
68	69	65	68	74	68	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
69	69	64	70	63	76	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴
נשים						
98	98	97	98	93	94	מרוצות מחייהן ¹
78	79	78	78	86	72	מעריכות שחיהן ישתפרו ²
67	66	66	68	51	62	מרוצות ממצבן הכלכלי ¹
69	70	68	69	80	65	מעריכות שמצבן הכלכלי ישתפר ³
66	68	58	69	64	72	מצליחות לכסות את הוצאותיהן החודשיות ⁴
צעירים בני 20-29						
98	97	98	98	92	94	מרוצים מחייהם ¹
81	81	89	80	88	82	מעריכים שחייהם ישתפרו ²
73	70	81	72	53	64	מרוצים ממצבם הכלכלי ¹
72	72	79	71	80	80	מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר ³
74	73	71	74	65	80	מצליחים לכסות את הוצאותיהם החודשיות ⁴

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

1. השיבו "מרוצה מאוד" או "מרוצה".
2. מעריכים שבשנים הקרובות חייהם יהיו טובים יותר.
3. מעריכים שבשנים הקרובות מצבם הכלכלי יהיה טוב יותר.
4. השיבו "מצליחה ללא כל קושי" או "מצליחה" לכסות את כל הוצאות החודשיות של משק הבית (כולל הוצאות למזון, לחשמל, לטלפון וכדומה).

לוח ד-3 | רווחה נפשית - בחלוקה לפי מגדר ולפי קבוצות גיל (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
גברים ונשים						
9	9	12	8	23	18	בדידות ¹
53	53	57	52	68	68	הרגישו לחוצים ²
10	11	14	9	26	24	הרגישו מדוכאים ²
21	22	27	20	40	41	חווים דאגות המפריעות לשינה ²
96	96	96	97	95	96	מתמודדים עם בעיות ²
91	92	86	93	85	86	הרגישו מלאי מרץ ²
גברים						
8	10	(10)	8	(25)	16	הרגישו בדידות ¹
45	46	48	44	63	62	הרגישו לחץ ²
10	11	13	9	(24)	20	הרגישו דיכאון ²
17	18	20	15	33	35	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
95	95	94	95	93	95	מתמודדים עם בעיות ²
91	91	86	92	82	86	הרגישו מלאי מרץ ²
נשים						
10	9	16	8	(20)	20	הרגישו בדידות ¹
62	61	68	60	77	74	הרגישו לחץ ²
11	12	(14)	10	(29)	28	הרגישו דיכאון ²
26	26	35	24	49	46	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
98	98	98	98	97	96	מתמודדות עם בעיות ²
92	93	87	94	87	85	הרגישו מלאות מרץ ²
צעירים בני 20-29						
9	10	(16)	8	(24)	19	הרגישו בדידות ¹
49	51	59	48	70	70	הרגישו לחץ ²
10	11	(11)	9	(24)	26	הרגישו דיכאון ²
18	20	(23)	17	36	36	חוו דאגות שהפריעו לשינה ²
97	96	98	96	97	96	מתמודדים עם בעיות ²
95	95	91	95	93	88	הרגישו מלאי מרץ ²

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3 (להרחבה ראו בנספח המקוון).
מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

1. השיבו "לעיתים קרובות" או "מדי פעם" לשאלה "האם יש מצבים שבהם אתה/מרגיש/ה בדידות".
2. חשים לחץ, דיכאון, דאגות שהפריעו לישון, התמודדו עם בעיות, או הרגישו מלאי מרץ - השיבו "תמיד או לעיתים קרובות" או "לפעמים, מדי פעם" לשאלות "האם ב-12 החודשים האחרונים הרגשת לחוצה / הרגשת מדוכאת / דאגות הפריעו לך לישון / התמודדת עם בעיות / היית מלא מרץ".

לוח ד-4 | שביעות רצון מהקשר המשפחתי - בחלוקה לפי מצב משפחתי (%)

כלל החרדים כיום	כלל בעלי רקע חרדי	מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
שביעות רצון מהקשר המשפחתי						
סך הכול						
17	17	26	14	35	28	מרוצים
81	81	69	84	56	68	מרוצים מאוד
98	98	95	99	91	96	סך הכול מרוצים
רווקים/ות						
(15)	21		(15)	39	26	מרוצים
83	75		83	51	70	מרוצים מאוד
97	96		98	90	96	סך הכול מרוצים
נשואים/ות או גרושים/ות						
17	16	27	14	32	29	מרוצים
81	83	69	85	60	67	מרוצים מאוד
98	98	95	99	92	96	סך הכול מרוצים
המידה שבני משפחה מעריכים						
סך הכול						
91	90	85	92	73	87	במידה מסוימת
9	9	14	7	23	11	במידה גבוהה
99	99	99	99	96	98	סך הכול מעריכים
רווקים/ות						
87	85		90	71	85	במידה מסוימת
(13)	15		(11)	(26)	13	במידה גבוהה
100	99		100	98	98	סך הכול מעריכים
נשואים/ות או גרושים/ות						
8	8	13	7	(20)	11	במידה מסוימת
91	91	86	93	75	88	במידה גבוהה
99	99	99	99	95	99	סך הכול מעריכים

בסוגריים - ערך בקטגוריה שטעות הדגימה היחסית בה היא בין 0.15 ל-0.3. הערכים של מצטרפים רווקים הושמטו בשל המדגם הקטן (להרחבה ראו בנספח המקוון).
 מקור: נתוני הסקר החברתי ל'שנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

לוח ד-5 | מעורבות בחיים הציבוריים ועמדות כלפי מערכות השלטון (%)

מצטרפים	חרדים מבית	יוצאים	לא-חרדים	
12	14	18	18	מעורבים בחיים הציבוריים או הפוליטיים ¹
19	12	18	17	מעריכים שביכולתם להשפיע על מדיניות הממשלה ²
בעלי דעה חיובית על³				
68	75	59	57	מערכת הבריאות
42	61	48	42	מערכת החינוך
45	45	41	46	משטרת ישראל
68	67	56	67	הרשות המקומית
28	35	26	21	הכנסת
נתנו אמון⁴				
40	34	43	41	בממשלה
24	19	44	63	במערכת המשפט
71	83	73	75	במערכת הבריאות

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, יהודים (נשים וגברים) בני 20-54.

1. השיבו כן לשאלה "ב-12 החודשים האחרונים, האם היית מעורב/ת בחיים הציבוריים או הפוליטיים, ברמה המקומית או הארצית".
2. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "להערכתך האם את/ה יכול/ה להשפיע על מדיניות הממשלה".
3. השיבו "טוב מאוד" או "טוב" לשאלה "מה דעתך על תפקוד הגופים הבאים...:"
4. השיבו "כן, במידה רבה" או "כן, במידה מסוימת" לשאלה "האם את/ה נותנת אמון ב...".

ד-מקורות

- דוד, י', וטרקטנברג, א' (2022). ממצאים ראשוניים מסקר יוצאים 2022: רווחה נפשית בקרב יוצאי החברה החרדית. בתוך: צ' דויטש (עורך), **יוצאים עם נתונים 2022** (עמ' 41-42). יוצאים לשינוי.
- דויטש, צ', וקפלן, ש' (2023). **קרוב רחוק: הקשר של יוצאי החברה החרדית עם משפחותיהם**. יוצאים לשינוי.
- דורון, ש' (2013). עזיבת העולם החרדי כמפגש בין מודלים חברתיים-דתיים. **סוציולוגיה ישראלית**, יד (2), 373-390.
- הורוביץ, נ' (2018). **יציאה בשאלה: סיכון, סיכוי ומדיניות חברתית**. יוצאים לשינוי.
- למ"ס (2022). הסקר החברתי 2020 - לוח 3 (פרסום מס' 1864). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- לסרי, ש' (2020). "זהות האני" כגורם מתווך בקשר שבין חשיבה דיכוטומית והסתגלות חברתית-תרבותית למצוקה נפשית בקרב צעירים "יוצאים בשאלה" מהמגזר החרדי בישראל, עבודת מוסמך. אוניברסיטת אריאל בשומרון.
- קיסר-שוגרמן, א', קנת, ר', רם, א', קנת, ל', ציפרפל, ס', רווה, א', וגל, ר' (2022). **מרכזי קהילה והכוון ליוצאי המגזר החרדי מיסודה של עמותת 'יוצאים לשינוי'**. מוסד שמואל נאמן.
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349-354.
- Edwards, A. L. (1953). The relationship between the judged desirability of a trait and the probability that the trait will be endorsed. *Journal of Applied Psychology*, 37(2), 90-93.
- Rier, D. A., Schwartzbaum, A., & Heller, C. (2008). Methodological issues in studying an insular, traditional population: a women's health survey among Israeli haredi (ultra-Orthodox) Jews. *Women & Health*, 48(4), 363-381.

ה. גיוס בקרב גברים מרקע חרדי: חרדים מבית ויוצאים

צביקה דויטש ומשה שנפלד

תקציר

פרק זה מציג ניתוח ייחודי של מגמות בשיעורי השירות הצבאי של גברים מרקע חרדי בחלוקה בין חרדים בהווה (חרדים מבית) ולא-חרדים בהווה (יוצאים). בניגוד לדיווחי הצבא, שאינם מספקים נתונים עקביים ואינם מבחינים בין המתגייסים מרקע חרדי על בסיס חרדיות בהווה, ניתוח זה מתבסס על הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, המאפשר לזהות לפי הגדרה עצמית את רמת הדתיות של משפחת המרואיין בעבר (כשהיה בן 15) ואת רמת הדתיות בהווה, ולפי דיווח עצמי האם שירת המרואיין בצבא. מהממצאים עולה כי בניגוד למגמות העולות מדיווחי צה"ל, בעשור האחרון לא חל שינוי גדול בשיעור המשרתים מרקע חרדי. עם זאת נמצא כי במקביל לירידה ניכרת ומתמשכת בשיעור המשרתים בקרב חרדים מבית, ישנה עלייה בשיעורם של היוצאים המשרתים. עלייה זו, יחד עם שיעורי יציאה גבוהים יותר בגיל הצעיר, היא שמיתנה את הירידה בשיעור המשרתים בקרב גברים מרקע חרדי. עוד עולה מהניתוח כי בהתבסס על הנתונים העדכניים לגילים הצעירים, היוצאים הם כ-60%-70% מכלל המתגייסים מרקע חרדי.

הגדרות ומקורות נתונים

קבוצות

יוצאים - חרדים בעבר ולא בהווה (קיצור ליוצאי החברה החרדית)
חרדים מבית - חרדים בעבר ובהווה
בעלי רקע חרדי - כל מי שהיה חרדי בעבר (חרדים מבית + יוצאים)

מונחי שירות צבאי

מתגייס - מי שהתגייס לשירות צבאי בשנה מסוימת
משרת - מי שאי פעם שירת בשירות צבאי

מקורות הנתונים ושיטות הזיהוי (*)

הסקר החברתי של הלמ"ס - לשנים 2007-2012 וכן 2017-2021, גברים בני 20-54. זיהוי עבר חרדי: גדל במשפחה חרדית לפי הגדרה עצמית (בגיל 15); זיהוי הווה חרדי: לפי הגדרה עצמית. המידע על שירות צבאי מבוסס על דיווח עצמי.

דיווחי צה"ל - מספר המתגייסים "מקרב תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדיים" לשנים 2010-2021 על פי דיווחי צה"ל.

נתונים מנהליים - נתונים בדבר בוגרי החינוך החרדי (למד בכיתה י"א בתיכון בפיקוח חרדי) על פי רשומות משרד החינוך לשנים 2003-2019.

(*) להרחבה ראו נספח ה-2 בפרק זה.

ה-1 מבוא

שיעור הגיוס הנמוך לצה"ל בקרב חרדים מעורר פולמוס ציבורי נרחב כחלק מהדיון בנושא השוויון בנטל. אך שצה"ל השקיע משאבים רבים בעידוד גיוס חרדים וביצירת מסלולים מותאמים להם, עד כה הייתה ההיענות נמוכה. לאחר שנים של טענות לגידול מהיר במספר המתגייסים, משנת 2018 המגמה התהפכה, וניכרת ירידה מתמדת במספרם. לפי נתוני צה"ל העדכניים עד סוף 2022, מקרב בוגרי החינוך החרדי ילידי 2001 (כלומר עד גיל 21) רק 9% התגייסו (צה"ל, 2022).

את העלייה ואת הירידה אפשר לייחס לכמה גורמים, בין היתר מיצוי פוטנציאל הגיוס או שינויים שחלו בדרך הספירה בעקבות מסקנותיה של ועדת נומה בדבר ליקויים בספירה (צה"ל, 2020).¹ עם זאת לא ברור באיזו מידה השיפורים שעליהם המליצה הוועדה אכן הוטמעו. כך או כך, כיום לא ברור באיזו מידה הנתונים אכן מבטאים ירידה אמיתית בגיוס של בעלי רקע חרדי, או שמא רק שינוי בדרך הספירה שלא בא לידי ביטוי בנתונים מהשנים המוקדמות יותר.

כיום אין לצה"ל מידע על חרדיותם בהווה של המתגייסים המסווגים כחרדים

זאת ועוד, אך כי ידוע כי חלק מבוגרי החינוך החרדי המתגייסים לצה"ל הם יוצאי החברה החרדית (יוצאים) – ולפי כמה הערכות מדובר ברובם – שיעורם המדויק אינו ידוע.² כיום אין לצה"ל מידע על חרדיותם בהווה של המתגייסים, אלא רק בעבר, וגם המידע על העבר לא מדויק; כמו שהדגיש צה"ל בדיווחיו האחרונים לממשלה לשנים 2021–2022, אין ביכולתו לערוך לדיוק הנתונים שכן המידע הזמין היחיד לו הוא זה שמעבירים מוסדות הלימוד שהחיילים למדו בהם לפני השירות, ומידע זה לוקה בחסר (אלמסי, 2023). במילים אחרות, המידע שמסר צה"ל ולעיתים מכונה בציבור הרחב "גיוס חרדים", מתייחס למעשה לבעלי רקע חרדי גם אם אינם חרדים כיום, וכן ייתכן שהוא מבוסס על נתונים חסרים.

פרק זה, המחקרי יותר באופיו, בא להשלים פער זה באמצעות שימוש בנתוני הסקר החברתי של הלמ"ס, המאפשרים לזהות על בסיס דיווח עצמי את השירות הצבאי, ועל בסיס הגדרה עצמית חרדיות בעבר ובהווה.³ בדומה למונחים בשנתון כולו, בעלי רקע חרדי הם הכינוי לכל מי שהיה חרדי בעבר, כאשר מתוכם מי שאינם חרדים בהווה (כולל דתיים ומסורתיים) הם יוצאים, ומי שחרדים גם בהווה מכונים חרדים מבית.⁴ נתונים אלה יאפשרו לשרטט תמונה עדכנית של המגמות בשיעורי המשרתים מרקע חרדי וכן לספק אומדן לשיעור היוצאים מתוכם.

המחקר מציג תמונה עדכנית של גיוס בעלי רקע חרדי בחלוקה לפי חרדיותם בהווה באמצעות נתוני הסקר החברתי

כדי לקשר נתונים אלה לנתונים הקיימים על גיוס חרדים, תוקדם לניתוח הצגה של הנתונים העולים מהדיווחים הרשמיים של צה"ל (להלן: דיווחי צה"ל), שבדיווחיו על מתגייסים "תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדיים" מציג את הנתונים בשתי רמות: הגדרה צרה, הכוללת בוגרי מוסדות חינוך חרדיים על פי החוק,⁵ והגדרה מורחבת, הכוללת גם בעלי זיקה חרדית שלא למדו במוסדות אלה.

חלק ה-2 סוקר את חוק שוויון בנטל, מציג את מורכבות ההגדרות וכן את הרקע להקמתה של ועדת נומה. כמו כן מובאות בו מגמות במספר המתגייסים מרקע חרדי לפי דיווחי צה"ל ואת שיעורם מקרב בעלי רקע חרדי (על בסיס נתוני חינוך מנהליים). נטען כי אך שמנתונים אלה לכאורה עולה כי חלה עלייה ובעקבותיה ירידה בשיעור המתגייסים מרקע חרדי, נראה כי אלה נגרמו בעיקר משינויים בספירה. חלק ה-3, בהתבסס על נתוני הסקר החברתי, מציג ניתוח של שיעורי המשרתים מרקע חרדי. על בסיס הניתוח נראה כי למעשה בכל התקופה היה שיעור המשרתים מרקע חרדי קבוע למדי, בדומה לנטען בסעיף ה-2. עוד יובא בסעיף זה ניתוח בהפרדה בין יוצאים ובין חרדים מבית, וכן הערכה של שיעור היוצאים מקרב כלל המשרתים מרקע חרדי. חלק ה-4 ממחיש באמצעות סימולציה כי עלייה בשיעור היוצאים מהחברה החרדית מעלה את שיעור הגיוס של גברים מרקע חרדי.

1. על ועדת נומה ראו להלן.

2. בדיון בוועדת הכנסת שהתקיים במאי 2023 העריך נציג צה"ל כי מאות מתוך כ-1,200 בוגרי החינוך החרדי שהתגייסו הם "יוצאים בשאלה", בהבירו כי אי-אפשר לתת הערכות מדויקות (הכנסת ה-25, 2023). נושא זה אף עלה מדי פעם בפעם גם בדיון הציבורי (ראו למשל זיתון ושוחט, 2018; ארלוזורוב, 2019; גבאי, 2023; שליזינגר, 2023).

3. להבדל בין דיווח עצמי להגדרה עצמית ראו סעיף 1.2 בנספח המקוון.

4. הנתונים מתייחסים לרמות הדתיות בעת הסקר ולא בעת השירות. מכל מקום, עבור בעלי רקע חרדי סביר שרמות הדת בעת הסקר דומות לאלה בעת השירות, שכן קיימות עדויות שעיקר היציאה מתרחשת בגיל צעיר (רגב וגורדון, 2021). לכך יש להוסיף כי הממצאים העיקריים מתבססים על ניתוח צעירים בני 20–29, שלא חלף זמן רב משירותם הצבאי וחלקם עדיין משרת.

5. על הגדרות החוק ראו להלן.

ה-2 חרדים בצה"ל: חוק שוויון בנטל ומגמות גיוס

סעיף זה עוסק בדיווחי צה"ל על מתגייסים מרקע חרדי בהתאם להוראות "חוק שוויון בנטל" – חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 19), התשע"ד–2014. החוק קבע כי על הממשלה לקבוע יעדי גיוס מקרב "תלמידי הישיבות ובוגרי מוסדות החינוך החרדים"⁶, וכי כדי לעקוב אחר העמידה ביעדים אלו, על שר הביטחון לדווח מדי שנה בשנה לממשלה על מספר המתגייסים מקרבם.⁷ עם זאת, על אף החוק, הפעם האחרונה שבו קבעה הממשלה יעדי גיוס הייתה בשנת 2013, טרם חקיקת החוק, ואלה נקבעו עד שנת 2016 בלבד.⁸

בכל האמור בדיווחי צה"ל, על אף ההתייחסות בחוק, הקריטריון שלפיו סווגו "חרדים" בדיווחים השתנה עם השנים, ובין היתר נדרש לכך גם בג"ץ (2017). בעקבות הפסיקה, לעניין דרישות החוק הוגדר כי "בוגרי מוסדות החינוך החרדיים" הם מי שלמדו בגילים 14–18 שנתיים לפחות במוסד חינוך שמסווג מבחינה מנהלתית כחרדי,⁹ וכן בוגרי ישיבות חרדיות לאחר שקיבלו דחיית שירות, גם אם אינם בוגרי החינוך החרדי בהגדרת החוק (צה"ל, 2020).¹⁰

הקריטריון שלפיו סווגו "חרדים" בדיווחי צה"ל השתנה במשך השנים

לצד דיווחיו של צה"ל על מספר המתגייסים על פי הגדרת החוק (בפרשנות המשתנה), במשך השנים כללו הדיווחים גם הגדרה מורחבת, הכוללת נוסף על מתגייסים אלה, גם מתגייסים בעלי זיקה חרדית שאינם בוגרי חינוך חרדי לפי החוק, כגון עולים חרדים ונוער חרדי ממסגרות קידום לנוער נושר כדוגמת תוכנית היל"ה. בדצמבר 2019, בעקבות תהליך בדיקה פנימי בצה"ל ובמקביל לכתבות בעיתונים שבהן נטען לזיוף נתונים הנוגעים לגיוס חרדים,¹¹ מינה הרמטכ"ל ועדה בראשותו של אלוף (מיל') רוני נומה במטרה להבהיר מיהם חרדים לעניין חוק הגיוס, אופן מימוש החוק על ידי צה"ל, והדרך שבה חישב צה"ל את מספרם בשנים 2011–2018 ("ועדת נומה"). הוועדה פרסמה את מסקנותיה בפברואר 2020 ובין היתר הצביעה על כשלים בנוהלי הספירה (צה"ל, 2020).

את הנתונים שעליהם דיווח צה"ל בהזדמנויות שונות ניתן לחלק אפוא לשלוש תקופות (תרשים ה-1):

התקופה טרום החוק (2010–2013). דיווחים בהתאם ליעדים שנקבעו בהחלטת הממשלה משנת 2011, ולפיהם כללה ההגדרה "חרדי" תלמידי ישיבות גדולות חרדיות הזכאים לדחיית גיוס לפי חוק טל.¹² בשנים אלה היה אופן הספירה שונה מהותית מהספירה לאחר החלת החוק, ועל אף ההגדרה המצומצמת של "חרדי", נכללו במספר המתגייסים גם כאלה ללא זיקה חרדית ששירתו במסלולים המיועדים לחרדים. מסיבה זו לא בדקה ועדת נומה את הנתונים הללו, והם נתפסים מהימנים פחות (צה"ל, 2020).

על בסיס דוח נומה ניתן לחלק את דיווחי צה"ל השנתיים לשלוש תקופות דיווח

התקופה הראשונה לאחר החלת החוק (2014–2018). דיווחי צה"ל לאחר "חוק שוויון בנטל" אך לפני פרסום דוח נומה. בתקופה זו נרשמה יציבות יחסית במספרי המתגייסים הן לפי ההגדרה המורחבת והן לפי הגדרת החוק, למעט שנת 2017, אז נרשמה ירידה חד-פעמית לפי הגדרת החוק ועלייה לפי ההגדרה המורחבת. סביר ששינויים אלו מקורם באיכות הנתונים, בהתאם לממצאי ועדת נומה על כשלים חמורים בשנים 2016–2017. נציין כי המספרים המצוינים בתרשים הם לאחר תיקונים שנעשו בעקבות עבודת הוועדה (לדיווחי צה"ל לפני פרסום הדוח ולתיקונים שנעשו בעקבותיו ראו תרשים ה-נ-1 בנספח).

התקופה השנייה לאחר החלת החוק (2019–2021). דיווחי צה"ל לאחר פרסום דוח נומה, בכלל זה הדיווחים על שנת 2019. המספרים המתייחסים לשנים אלה נמוכים יותר, ומלמדים על יציבות של כ-1,190–1,220 מתגייסים לשנה לפי הגדרת החוק, וכ-1,710–1,770 לפי ההגדרה המורחבת. מספר זה נמוך במידה ניכרת מהמספר שדווח עד 2018, וסביר שהירידה מבטאת תיקונים שהוחלו בעקבות עבודת הוועדה.

6. סעיף 26טו לחוק שירות ביטחון (תיקון מס' 19), התשע"ד–2014. ספר החוקים 2441, עמ' 358. 7. שם.

8. בשנת 2013, בהחלטה 638, קבעה הממשלה את יעדי הגיוס האלה: 2,000 מתגייסים בשנת 2013, 2,300 ב-2014, 2,700 ב-2015 ו-3,200 ב-2016 (הממשלה ה-33, 2013). לא נקבעו יעדי גיוס לשנים הבאות (מלאך וכהנר, 2022: 76).

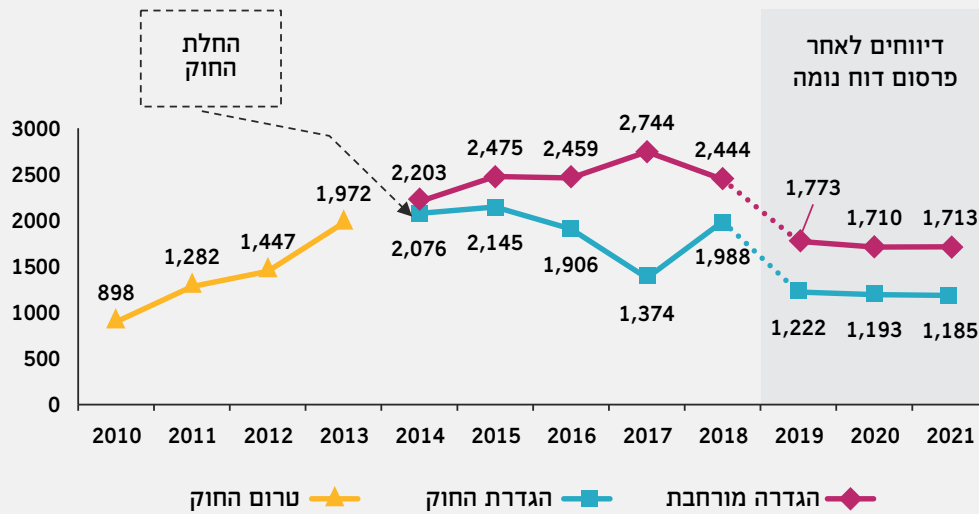
9. לעניין חוק זה מוסד חינוך חרדי הוא מוסד חינוך "תרבותי ייחודי" כהגדרת החוק (ישיבות ללימודי קודש) או מוסד חרדי שקבע בצו שר הביטחון (צה"ל, 2020).

10. עוד על השינויים שחלו בהגדרות המתגייסים מרקע חרדי, בכלל זה בעקבות פסיקת בג"ץ, ראו בפרק הראשון בדוח נומה (צה"ל, 2020).

11. ראו למשל בלומנטל, 2019; דבנדר ולב רם, 2019.

12. החלטה 2698 (הממשלה ה-32, 2011). להרחבה על חוק טל ראו דויטש, 2017.

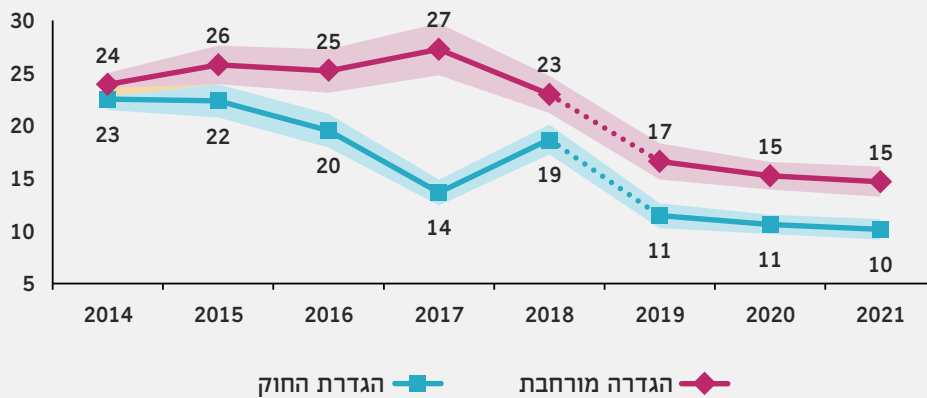
תרשים ה-1 | מגמות במספר המתגייסים השנתי של גברים מרקע חרדי על פי דיווחי צה"ל

מקורות: דיווחי צה"ל. לפרטים ראו הערות בלוח ה-נ-2 בנספח. השנים מתייחסות לשנות גיוס, שמתחילות ב-1 ביולי.

אך שבתרשים ה-1 ניכרת ירידה קלה בלבד במספר המתגייסים בשנים 2019-2021, בהינתן קצב הגידול השנתי של החברה החרדית (העומד על 3%-4.5%), כשמדובר בשיעור המתגייסים למעשה מדובר בירידה חדה יותר. כדי להעריך שינוי זה במצב שבו הנתונים של כלל בעלי רקע חרדי לפי הגדרות החוק אינם זמינים לנו, התבססנו על נתונים מנהליים של מספר הגברים שבכיתה י"א למדו במוסד של משרד החינוך בפיקוח חרדי. מכיוון שמתגייסים חרדים יכולים להתגייס בגיל 19-20 אבל רשאים לדחות את הגיוס לגיל 24-25, נלקח טווח זה בחשבון.¹³ שיעור המתגייסים מרקע חרדי חושב אפוא לשני טווחים: סף עליון, כשמסקללים לבני 19-20, וסף תחתון, כשמסקללים לבני 24-25 (לשיטת הנרמול ראו נספח ה-2). הממוצע לשני הטווחים והטווח שלהם מוצגים בתרשים ה-2. נציין כי התרשים מציג נתונים משנת 2014 ואילך בלבד, שכן הנתונים לפני שנה זו כאמור מהימנים פחות.

תרשים ה-2 | מגמות בשיעור (מקורב) של המתגייסים מרקע חרדי (נתונים מנהליים)

מקורות: מספר המתגייסים - לפי דיווחי צה"ל. גודל השנתון - גברים שבכיתה י"א למדו במוסד של משרד החינוך בפיקוח חרדי. לפרטים ראו הערות בלוח ה-נ-2 בנספח.

הסף התחתון מנורמל לבוגרי החינוך החרדי בני 19-20 בשנת הגיוס הרלוונטית, והסף העליון לבני 24-25 באותה שנה. הקו מציג את הממוצע לשני הספים, והרקע את הטווח ביניהם. להסבר ראו נספח ה-2.

13. ניתוח זה מספק קירוב של המגמות בשיעור המתגייסים מרקע חרדי ולא שיעור מדויק, שכן לעניין חוק הגיוס שנתון חרדי אינו חופף לגודל השנתון שעליו התבצע החישוב.

הניתוח מלמד כי למעט שנת 2017, שיעור המתגייסים היה יציב יחסית בכל אחת משתי התקופות לאחר החלת החוק. בתקופה הראשונה (2014-2018) הוא עמד על 23%-26% לפי ההגדרה המורחבת ועל 19%-23% לפי הגדרת החוק; ובתקופה השנייה (2019-2021), לאחר המלצות ועדת נומה, ירד השיעור ועמד על 15%-17% לפי ההגדרה המורחבת, ועל 10%-11% לפי הגדרת החוק.

נתוני שיעור המתגייסים בשנים שלאחר פרסום דוח נומה העולים מהתרשים, דומים לנתוני שיעור המתגייסים של גברים מרקע חרדי שפרסם צה"ל: 9% מתוך שנתון 2021 התגייסו עד סוף שנת 2022 (צה"ל, 2022).¹⁴ נתונים אלו דומים לנתונים שיוצגו בסעיף הבא. אלו יחד תומכים בהנחה כי דיווחי האחרונים של צה"ל בדבר מספר המתגייסים לפי הגדרת החוק מייצגים בקירוב את מספר המתגייסים של גברים מרקע חרדי. מכיוון שהירידה העיקרית במספרים היא בנתונים שפורסמו לאחר דוח נומה, סביר להניח שהפער נגרם במידה רבה בשל תיקונים שנעשו בספירה, וכחות בשל שינויים ממשיים במספר המתגייסים.

בכל אחת משתי התקופות לאחר החלת החוק היו שיעורי המתגייסים יציבים יחסית

שיעור המתגייסים מרקע חרדי על בסיס דיווחי צה"ל שפורסמו לאחר דוח נומה, דומה לאומדנים על בסיס מקורות אחרים

ה-3 מגמות בשיעורי המשרתים

כדי לספק אומדן מהימן של מגמות ברמות הגיוס של בעלי רקע חרדי וכן אומדן של שיעור היוצאים בקרבם, התבססנו על נתוני הסקר החברתי, המאפשר לזהות על בסיס הגדרה עצמית את החרדיות בעבר ובהווה וכן האם שירת הנסקר אי פעם בצבא על בסיס דיווח עצמי.¹⁵ נדגיש כי בשל מגבלת הנתונים הזמינים, הניתוח בסעיף זה מתייחס ל"משרתים" - מי שאי פעם שירתו בצבא, ולא למתגייסים שנתיים. מכל מקום, כפי שיוצג, בקרב צעירים שיעור המשרתים קרוב יחסית לשיעור המתגייסים.

הניתוח נעשה בשלושה שלבים: בשלב הראשון (סעיף ה-3.1) חושב אומדן של שיעורי המשרתים בשנים 2017-2021 בהתבסס על נתוני הסקר החברתי ובחלוקה לקבוצות גיל, וכן בחלוקה על פי חרדיות בהווה: יוצאים וחרדים מבית. בשלב הבא (סעיף ה-3.2) נותחו מגמות בשיעורי המשרתים בחלוקה לכלל המשרתים מרקע חרדי ולחרדים מבית, ובסעיף ה-3.3 ניתן אומדן לשיעורם של יוצאי החברה החרדית מקרב כלל המשרתים מרקע חרדי. ההנחה היא כי שיעור המשרתים מרקע חרדי מושפע מכמה גורמים, הבולטים שבהם: שיעור המשרתים מקרב החרדים מבית, שיעור המשרתים מקרב היוצאים, וכן שיעורם של היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי.

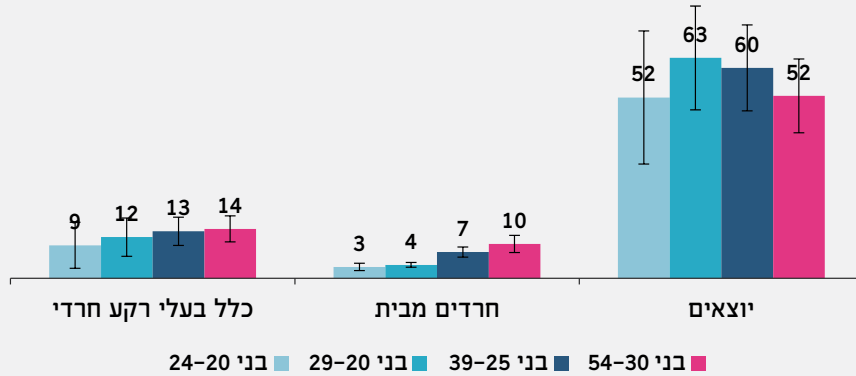
ה-3.1 שיעורי המשרתים בקרב גברים מרקע חרדי

כדי לאתר מגמות בשיעור המשרתים הן בקרב כלל הגברים מרקע חרדי והן בקרב היוצאים והחרדים מבית, נעשתה חלוקה לארבע קבוצות גיל שאינן מוציאות זו את זו: בני 20-24; בני 20-29; בני 25-39; ובני 30-54. החפיפה בין קבוצות הגיל נעשתה משום שהמדגם קטן עם הגיל, בייחוד בכלל האמור ביוצאים. הנתונים מוצגים בממוצע לשנים 2017-2021.

14. הנתון שדיווח צה"ל מחשב את שיעור המתגייסים מתוך מסיימי כיתה י"ב בתיכון בפיקוח חרדי במשרד החינוך.

15. על ההבדל בין דיווח עצמי להגדרה עצמית ראו הערה 3 בפרק א וכן בנספח המקוון, סעיף 1.2.

תרשים ה-3 | שיעור המשרתים - בקרב בעלי רקע חרדי
בחלוקה לפי חרדיות בהווה וקבוצות גיל
 (ממוצע לשנים 2017-2021)

מקור: נתוני סקר החברתי לשנים 2017-2021, גברים מרקע חרדי בני 20-54. את הנתונים לבני 24-20 יש לקחת בהסתייגות בשל מספר התצפיות הקטן יחסית. הקווים האנכיים מציגים רווח בר-סמך ברמת ביטחון של 95%. לנתונים המלאים כולל מספר התצפיות ראו ה-נ-1 בנספח.

מהנתונים עולה כי בקרב כלל בעלי רקע חרדי שיעור המשרתים יורד עם הגיל - כשבקרב בני 54-30 הוא עומד על 14%, ואלו בקרב צעירים בני 24-20 הוא עומד על 9% בלבד. נתון זה דומה לנתוני צה"ל, שלפיהם עד סוף 2022 התגייסו 9% מבוגרי החינוך החרדי עד גיל 21 (צה"ל, 2022; וכן תרשים ה-2 למעלה).¹⁶

את הירידה עם הגיל בשיעור המשרתים, ניתן היה אולי להסביר בנטייתם של חרדים להתגייס בגיל מבוגר יותר, ואולם הסבר זה סביר פחות שכן מנתוני צה"ל עולה שמקרב בוגרי מוסדות חרדיים שהתגייסו בשנים 2019-2021, יותר מ-80% היו בני 18-21 ו-97% היו בני פחות מ-25 (צה"ל, 2023).¹⁷

כ-9% מהצעירים מרקע חרדי שירתו בצבא, נתון הדומה לשיעור המתגייסים לפי דיווחי צה"ל האחרונים

מהנתונים עולה גם הבדל גדול בשיעור המשרתים בין חרדים מבית ליוצאים. בקבוצת הגיל 24-20 שיעור המשרתים עומד על 52% מקרב היוצאים ורק על 3% מקרב חרדים מבית, ואילו בקבוצת הגיל המורחבת 29-20 השיעור עולה ל-63% מקרב היוצאים ול-4% מקרב חרדים מבית. בבגילים המבוגרים יותר נמצאו מגמות מנוגדות - בקרב היוצאים שיעור המשרתים בגילאי 39-25 עומד על 60% לעומת 52% בקרב בני 54-30; ואילו בקרב חרדים מבית הוא עומד על 7% ו-10% בהתאמה.

בקבוצות גיל צעירות כ-60%-63% מהיוצאים שירתו בצה"ל לעומת כ-4%-7% מקרב חרדים מבית

את שיעור המשרתים הנמוך בקרב גברים מרקע חרדי בני 24-20 (9%) בהשוואה לקבוצת המורחבת של בני 29-20 (12%) אפשר להסביר בשכיחות המתגייסים מעל גיל 20. עם זאת חשוב לסייג ולומר כי את הנתונים בדבר בני 24-20 הנוגעים לחרדים מבית וליוצאים יש לקחת בזהירות בשל שיעור הטעות היחסית הגבוה בקבוצות אלה.

נתונים אלו רומזים כי עלייה בשיעור המשרתים בקרב היוצאים יחד עם עלייה בשיעור היציאה מסייעים בבלימת הירידה הגבוהה בשיעור המשרתים בקרב כלל בעלי רקע חרדי, למרות הירידה החדה בשיעורי המשרתים בקרב חרדים מבית. הסעיף הבא מספק ניתוח מעמיק יותר של מגמות אלה.

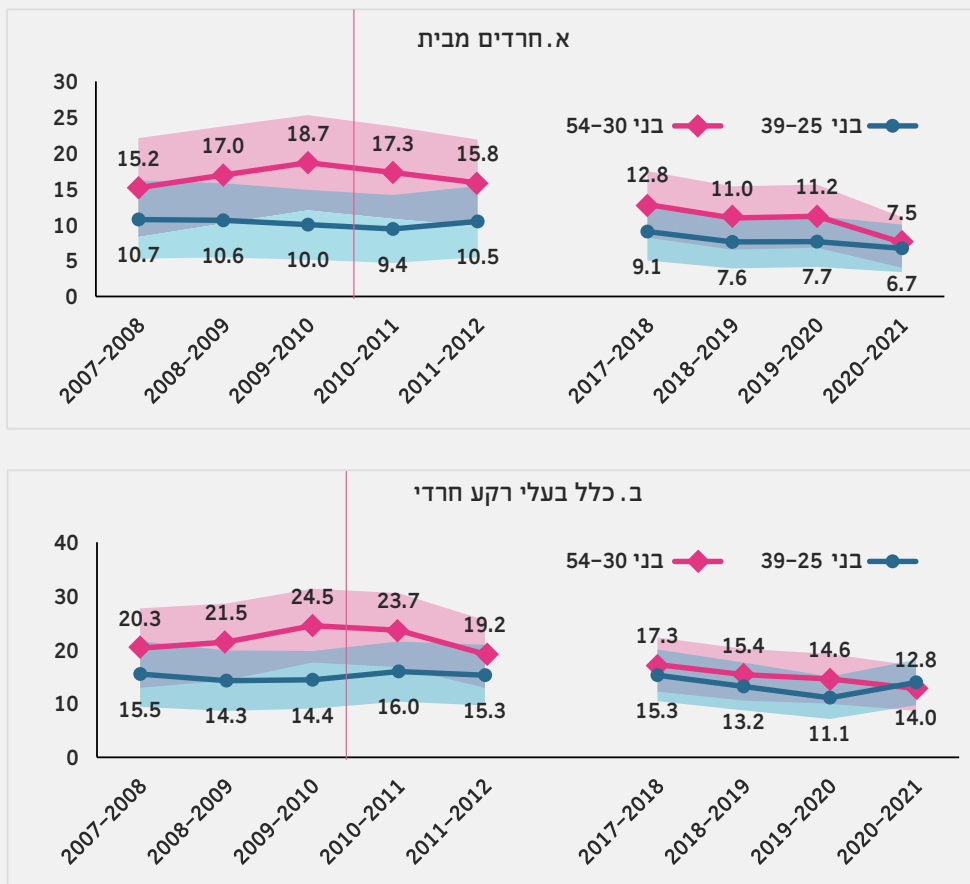
16. נתוני צה"ל הם עבור ילידי 2001 שהתגייסו עד סוף 2022 (צה"ל, 2022).

17. נתונים אלו מתייחסים להתפלגות הגיל של המתגייסים לפי שנתון שירות עבור השנים 2019-2021. חשוב להבהיר כי נתונים אלו צפויים להיות שונים מהתפלגות גיל המתגייסים בכל שנתון לידה.

ה-3.2 מגמות בשיעורי המשרתים מרקע חרדי

תרשים ה-4 מציג מגמות בשיעור המשרתים מקרב כלל הגברים מרקע חרדי ומקרב חרדים מבית. הניתוח נעשה לשתי תקופות זמן - 2012-2007 ו-2021-2017¹⁸ - והנתונים מוצגים כממוצע נע של חלונות זמן של שנתיים. יש לציין כי בשנת 2011 נעשה שינוי מתודולוגי בסקר החברתי שעשוי להשפיע רבות על הנתונים הנוגעים לקבוצות בעלות זיקה לחרדים, ועל כן יש להתייחס בזהירות להשוואה בין נתונים שנאספו לפני שנת 2010 ובין נתונים שנאספו אחריה.¹⁹

תרשים ה-4 | מגמות בשיעור המשרתים - בקרב בעלי רקע חרדי וחרדים מבית
בחלוקה לקבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי, גברים מרקע חרדי בני 25-54. המשטנה "רמת דתיות הבית בגיל 15" אינו זמין לפני שנת 2007 ובשנים 2013-2016. בשנת 2011 נעשה שינוי מתודי בסקר החברתי: לשכבות הדגימה והניפוח נוסף המשטנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007). צבעי הרקע מציגים רווח בר-סמך ברמת ביטחון של 95%.

18. המשטנה "רמת דתיות הבית בגיל 15", המאפשר לזהות בעלי רקע חרדי, לא היה זמין לפני שנת 2007 וכן בשנים 2013-2016.
19. בשנת 2011 נוסף לשכבות הדגימה והניפוח של הסקר החברתי המשטנה חרדי לפי הגדרה מנהלית (פורטנוי, 2007).

מהנתונים עולה כי מהשנים 2010-2011 ואילך נרשמה בקרב החרדים מבית (תרשים ה-4א) מגמה שלילית מתמשכת בשיעור המשרתים בשתי קבוצות הגיל, ואילו בקרב כלל בעלי רקע חרדי (תרשים ה-4ב) המגמה השלילית המתמשכת נמצאה רק אצל המבוגרים יותר, כשבקרב הצעירים יותר, בני 25-39, נרשמה בשנים 2020-2021 אפילו עלייה. מכל מקום, כדי להסיק אם אכן מדובר בשינוי מגמה ולא בשינוי זמני קצר, יש להמתין לנתוני השנים הבאות.

בקרב חרדים מבית קיימת מגמה שלילית מתמשכת בשיעור המשרתים בשתי קבוצות הגיל

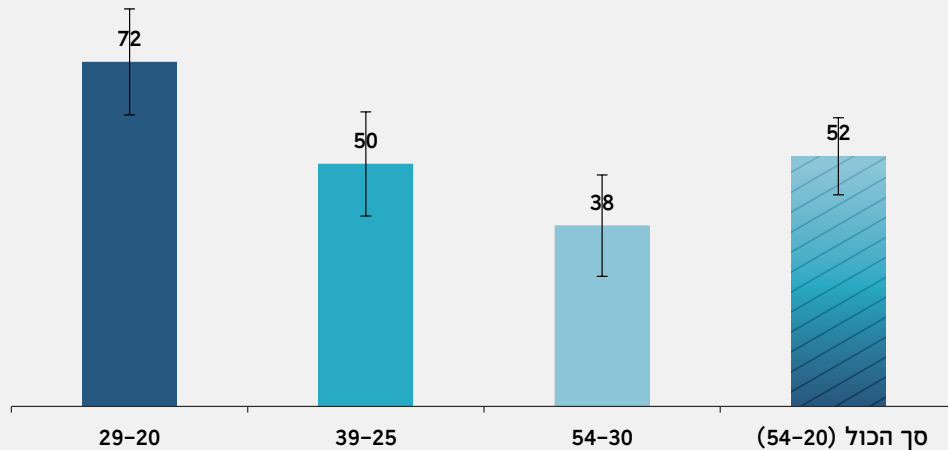
כשמדובר בכלל המשרתים מרקע חרדי, בשנים 2020-2021 עמד שיעורם על 12.8% בקרב בני 30-54 ועל 14% בקרב בני 25-39 בהשוואה לשיעור השיא שעמד על 24.5% ו-16% בהתאמה. בקרב חרדים מבית עמד שיעור המשרתים בשנים 2020-2021 על 7.5% בקרב בני 30-54, ועל 6.7% בקרב בני 25-39, בהשוואה לשיעור השיא שעמד על 18.7% ועל 10.7% בהתאמה. את הירידה אפשר לשייך בחלקה לשינוי המתודולוגי, ואולם גם כשבוחנים את המגמות השליליות לאחר השינוי המתודולוגי, התמונה העולה היא עדיין של מגמה שלילית מתמשכת.

ה-3.3 שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי

ניתוח שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי (תרשים ה-5) מעלה כי עד גיל 29 כ-70% מהמשרתים הם יוצאים, וכי שיעור זה פוחת במקצת עם הגיל: בקרב בני 25-39 היוצאים הם כ-50% מהמשרתים, ובקרב בני 30-54 - כ-38%. ירידה זו עשויה להיות מושפעת מנטייתם של חרדים להתגייס בגיל מבוגר יותר, מהמגמות השליליות בגיוס החרדים שהוצגו בסעיף הקודם, וכן משינוי בשיעור היוצאים (כמו שיומחש בסעיף ה-4.2).

כ-70% מהמשרתים הצעירים מרקע חרדי הם יוצאים

תרשים ה-5 | שיעור היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי לפי קבוצות גיל

מקור: נתוני הסקר החברתי לשנים 2017-2021, משרתים מרקע חרדי בני 20-54. הקווים האנכיים מציגים רווח בר-סמך ברמת ביטחון של 95%. לנתונים המלאים כולל מספר התצפיות ראו ה-נ-1 בנספח ה-1.

בשיעור 72% אפשר לראות כזה שמייצג את שיעור היוצאים בני 20-29 מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי (שנתון שירות) - כלומר מתוך אלו שהתגייסו. שיעור זה אינו כולל במניין המשרתים את אלו שלא התגייסו אך צפויים להתגייס בעתיד, ולכן הוא מייצג את אלו שכבר התגייסו ולא את שיעור הגיוס הכולל - המכליל הן את המשרתים והן את הצפויים להתגייס בעתיד (להלן "שיעור גיוס צפוי"). מתקיים אפוא פער הנובע מכך שחרדים נוטים להתגייס בגיל מאוחר יותר, כך שבקרב הצעירים שיעור המשרתים אינו כולל את אלו שעדיין לא התגייסו. כשמדובר בחרדים - שבשל הגידול הטבעי הגדול המאפיין אותם משקל הצעירים שעדיין יכולים להתגייס גבוה יחסית - פער זה משמעותי.²⁰

20. דוגמה להמחשה. נניח ששיעור היציאה עומד על 14%, וקצב הגידול הטבעי החרדי השנתי עומד על 4%. עוד נניח שבכל שנתון לידה שיעור הגיוס הצפוי עומד על 63% בקרב היוצאים ו-6% בקרב חרדים מבית, כאשר גיל הגיוס מתפלג כך: בקרב חרדים מבית 2% מתגייסים בגיל 21 ועוד 4% בגיל 25, ואילו בקרב היוצאים 50% מתגייסים בגיל 18 ועוד 13% בגיל 21. בהנחות אלה נקבל כי היוצאים מהווים 63% מכלל הגיוס הצפוי, אבל כ-70% מכל המתגייסים.

השיעור בקרב מבוגרים, לאחר גיל הגיוס, יכול לייצג את שיעור הגיוס הצפוי, אך רק לאותם שנתונים. לא ניתן ללמוד ממנו על שיעורי הגיוס בשנתונים הצעירים, בשל הירידה בשיעורי הגיוס בקרב חרדים מבית והעלייה בשיעור הגיוס בקרב יוצאים.

ה-4 שיעור הגיוס הצפוי

כאמור, בשל השינויים האפשריים בשיעורם של היוצאים, בשיעור המשרתים בקרבם ובשיעור המשרתים מקרב חרדים מבית, קשה להעריך את שיעור היוצאים מכלל הגיוס הצפוי (מי ששירתו עד כה והצפויים להתגייס בעתיד) בשנתון צעירים שעדיין מתגייסים. בפרק זה נספק הערכה לנתון בכפוף לכמה הנחות שמרניות. הממצאים ימחישו כי היוצאים הם גורם דומיננטי בשיעור הגיוס הצפוי של כלל הגברים מרקע חרדי.

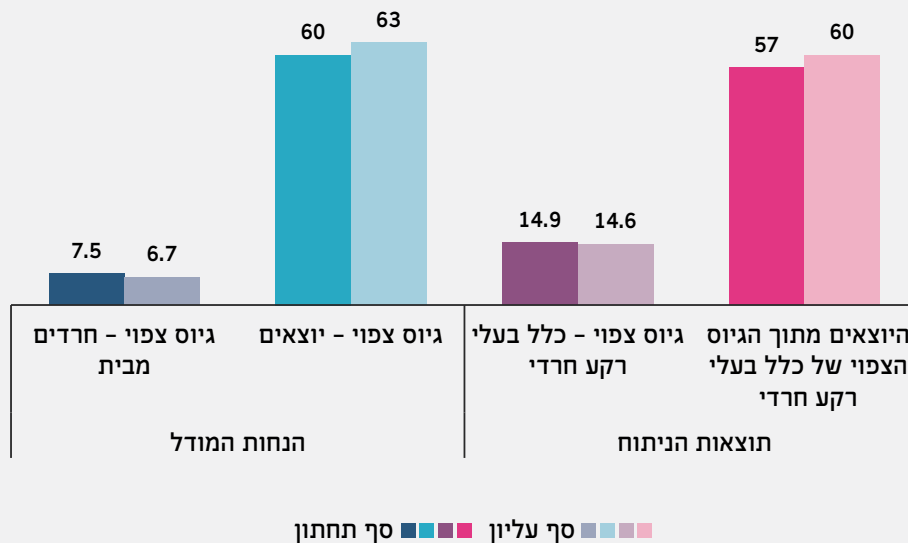
ה-4.1 שיעור הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי ושיעור היוצאים מתוכם

לצורך חישוב שיעור הגיוס הצפוי נעשה שימוש בנתונים מהסעיף הקודם בנוגע לשיעור המשרתים בקרב היוצאים ובקרב חרדים מבית בשילוב הנחה בדבר שיעור היציאה (לתיאור פורמלי ראו נספח ה-3). בכל האמור ביוצאים, בהנחה ששיעור המשרתים בטווח הגילים 20-39 מייצג את שיעורי הגיוס הצפוי העדכניים (תרשים ה-3 למעלה), ההנחה היא כי שיעור הגיוס הצפוי עומד על 60%-63%. בכל האמור בחרדים מבית נעשתה הנחה שמרנית ולפיה שיעור הגיוס הצפוי הוא 6.7%-7.5%, בדומה לשיעורי המשרתים של בני 30-54 בשנים 2020-2021 (ראו לעיל תרשים ה-4א). ההנחה באשר לשיעורי היציאה בקרב גברים מרקע חרדי היא כי אלה עומדים על 14%, בדומה לממצא המעודכן בסקר החברתי (ראו פרק א).

תרשים ה-6 מציג את ממצאי הניתוח לצד ההנחות בדבר שיעורי הגיוס הצפוי. מהניתוח עולה כי שיעור הגיוס הצפוי לשנתון של גברים מרקע חרדי עומד על 15% כשמתוכם 57%-60% הם יוצאים. כלומר, שקלול המתגייסים הצפויים בעתיד מקטין את שיעורם של היוצאים בקרב כלל המשרתים מרקע חרדי מכ-70% לכ-60%.

אם משקללים גיוס עתידי, שיעור היוצאים מכלל המתגייסים מרקע חרדי עומד על 60%

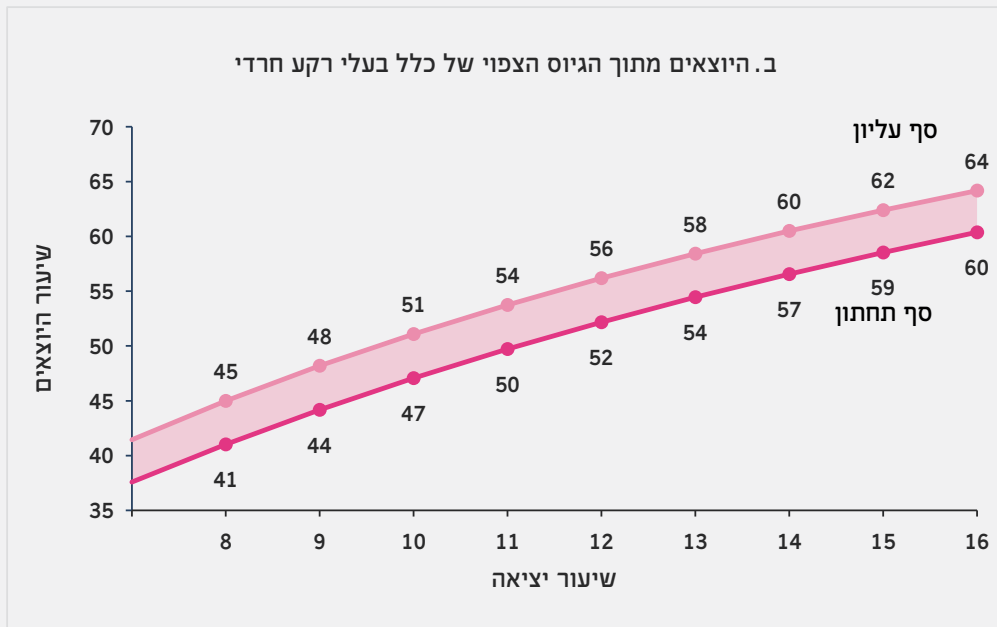
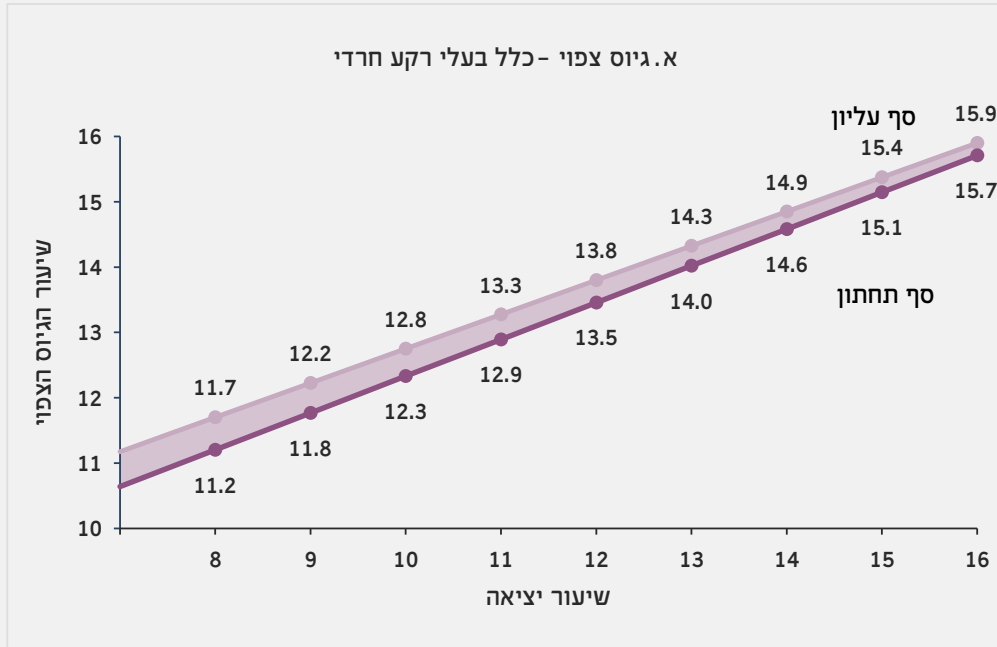
תרשים ה-6 | שיעור הגיוס הצפוי בקרב בעלי רקע חרדי ושיעור היוצאים מתוכם

בסך העליון ההנחה היא כי שיעור הגיוס הצפוי עומד על 63% בקרב היוצאים ועל 6.7% בקרב חרדים מבית. בסך תחתון ההנחות הן כי השיעורים עומדים על 60.1%-7.5% בהתאמה.

ה-4.2 סימולציה - השפעת שינויים בשיעור היציאה על הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי

תרשים ה-7 | סימולציה - שיעור הגיוס הצפוי בקרב בעלי רקע חרדי ושיעור היוצאים מתוכו כתלות בשיעורי היציאה

בסך העליון ההנחה היא כי שיעור הגיוס הצפוי עומד על 63% בקרב היוצאים ועל 6.7% בקרב חרדים מבית. בסך תחתון ההנחות הן כי השיעורים עומדים על 60.1%-ו 7.5% בהתאמה.

עלייה בשיעור היציאה מעלה את שיעור הגיוס בקרב בעלי רקע חרדי

ניתוח זה מחדד את התרומה של שיעור היציאה לבדו לבלימת הירידה בשיעור הגיוס הצפוי בקרב גברים מרקע חרדי. לו היה שיעור היציאה מהחברה החרדית נותר 8%, היה שיעור הגיוס הצפוי עומד על 11%-12%, בהשוואה לשיעורים של 14%-15% לפי שיעור היציאה העדכני (14%), שהוצגו בסעיף הקודם. העלייה בשיעור היציאה הגדילה אפוא את חלקם של היוצאים בקרב כלל המתגייסים הצפויים מרקע חרדי מ-41%-45%, לו עמד שיעור היציאה על 8%; ל-57%-60% בעקבות עליית שיעור היציאה ל-14%. במבט קדימה, אם יעלה שיעור היציאה ל-16% ובהנחה ששיעור הגיוס הצפוי בכל קבוצה יישאר קבוע, יעלה שיעור הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי ל-16%, וחלקם של היוצאים בו יעלה ל-60%-64%.

ה-5 סיכום ודיון

מהנתונים שהוצגו עולה כי עם השנים חלה ירידה ניכרת בשיעור המשרתים בצבא בקרב חרדים מבית, ונראה ששיעורי שירות גבוהים בקרב היוצאים מהחברה החרדית בשילוב עלייה בשיעורי היציאה הם שמנעו את הירידה בשיעור המשרתים בקרב כלל הגברים מרקע חרדי. מתוך כלל המשרתים הצעירים מרקע חרדי נמצא שכ-70% מהם הם יוצאים. כשמסקללים גיוס בגיל מאוחר יותר של חרדים מבית, כלומר בוחנים את שיעור הגיוס הצפוי, עומד שיעורם של היוצאים מתוך כלל הגיוס הצפוי על 57%-60%.

כדי לעודד גיוס חרדים, צה"ל משקיע משאבים רבים, בין היתר ביצירת מסלולים מותאמים והקלות בתנאי השירות לבעלי רקע חרדי בכלל ולחרדים כיום בפרט. ואולם מהנתונים עולה כי ההיענות נמוכה, וחלק ניכר מבלימת הירידה בגיוס יש לשייך לגיוס של יוצאי החברה החרדית. מכאן עולה כי בבואו להציע התאמות למתגייסים מרקע חרדי, טוב יעשה צה"ל אם יתאים את המענים גם ליוצאים - שהם רוב המתגייסים מקבוצה זו. בשביל היוצאים לא רק שלא דרושה השקעה יתרה בהתאמות תרבותיות ובהפרדה מגדרית ומגזרית, אלא אדרבה, נדרשת השקעה בשילוב ובאינטגרציה בתוך המסלולים הכלליים, שכן הפיקוח הדתי וההפרדה בסופו של דבר פוגעים בהם.

ה-מקורות

- אלמסי א' (2023). **גיוס חרדים לצה"ל: נתונים מדווחים והאתגרים באיסופם**. מרכז המחקר והמידע של הכנסת. ארלוזורוב, מ' (2019, 3 בדצמבר). בניכוי היוצאים בשאלה, מצבנו גרוע: הכישלון המהדהד של גיוס החרדים. **דה מרקר**. בלומנטל, א' (2019, 4 בדצמבר). צה"ל מינה אלוף במיל' לבדיקת נתוני גיוס חרדים: "לא זיוף, היו פערים". **וויינט**. בנדר, א', ולב רם, ט' (2019, 4 בדצמבר). ראש אכ"א על פרשת זיוף נתוני הגיוס: "ייתכן שנעשו טעויות, לא הייתה כוונת זדון". **מעריב**.
- בג"ץ (2017). בג"ץ 1877/14, בג"ץ 1937/14, ובג"ץ 2260/14 ו8017/15 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' הכנסת**. גבאי, י' (2023, 10 במאי). צה"ל חשף: כ-1,200 חרדים מתגייסים מדי שנה; מאות מתוכם יוצאים בשאלה. **כיכר השבת**. דויטש, צ' (2017). השפעת "חוק טל" על היצע העבודה של גברים חרדים. **סקר בנק ישראל 89, 89-124**.
- הכנסת ה-25 (2023, 10 במאי). סטאטוס גיוס חרדים לצה"ל - תמונת מצב ותוכניות להמשך (דיון בישיבת ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון למשאבי אנוש בצה"ל, פרוטקול 4), אתר הכנסת.
- הממשלה ה-32 (2011, 9 בינואר). החלטה 2698: קידום השירות הצבאי והאזרחי במגזר החרדי. אתר משרד ראש הממשלה.
- הממשלה ה-33 (2013, 28 ביולי). החלטה 638: שילוב חרדים ובני מיעוטים בשירות צבאי ואזרחי לצורך שילובם בשוק העבודה וליצירת שוויון בנטל הביטחוני והכלכלי. אתר משרד ראש הממשלה.
- זיתון, י', ושוחט, י' (2018, 2 בדצמבר). בלעדי: נתוני גיוס החרדים נחשפים. **וויינט**.
- למ"ס (2022). לוח 4.27: תלמידים בכיתות ז-יב שנשרו ממערכת החינוך של משרד החינוך בתשפ"א. **שנתון סטטיסטי לישראל 2022 (שנתון 73)**. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- מלאך, ג', וכהנר, ל' (2022). **שנתון החברה החרדית בישראל לשנת 2022**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- משרד החינוך (ללא תאריך). במבט רחב - מספרים על החינוך. נדלה ב-10 באוגוסט 2022 מתוך <http://tinyurl.com/5ajrrezd>
- משרד המשפטים (2021). הודעה בדבר מספר המתגייסים. ילקוט הפרסומים 9357, עמ' 2878.
- משרד המשפטים (2022). הודעה בדבר מספר המתגייסים. ילקוט הפרסומים 10443, עמ' 7104.
- פורטנוי, ח' (2007). **אפיון רמת הדתיות באוכלוסייה היהודית על פי זיקה למוסדות חינוך** (נייר טכני מס' 19). הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- צה"ל (2020). **צוות הבדיקה בנושא נתוני גיוס חרדים לצה"ל, דו"ח מסכם** ("דוח נומה").
- צה"ל (2022). הערכת מצב כוח אדם - צבא העם (מצגת אכ"א). דצמבר.

צה"ל (2023). שירות החרדים בצה"ל (מצגת אכ"א - חטיבת התכנות ומינהל כוח אדם בצה"ל), מאי.
<http://tinyurl.com/4atc5f9m>

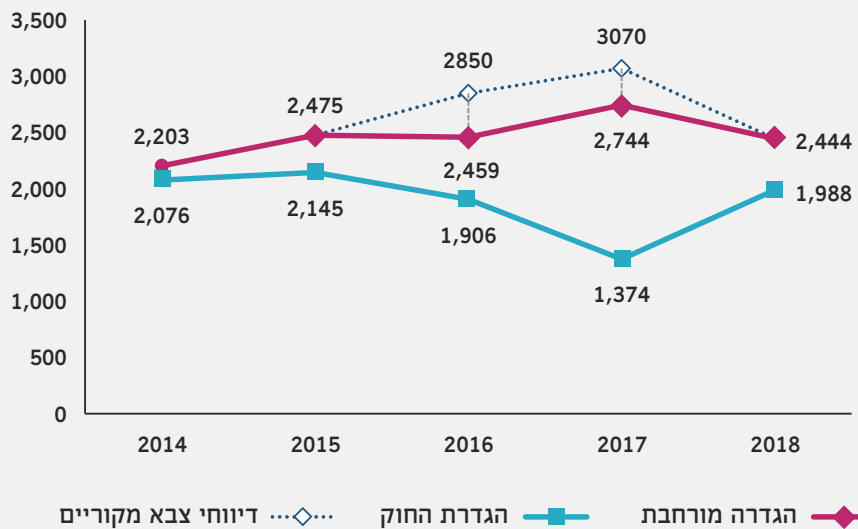
רגב, א', וגורדון, ג' (2021). **מגמות ההצטרפות והעזיבה במגזר החרדי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

שליזנגר, י' (2023, 10 במאי). מתגייסים על באמת? מאות מהחרדים שרשומים בלשכה - בכלל חזרו בשאלה.
ישראל היום.

ה-נספחים

נספח ה-1: השלמת נתונים

תרשים ה-נ-1 | השוואת הנתונים בדיווחי צה"ל לפני התיקונים בעקבות דוח נומה ואחריהם

מקור: צה"ל, 2020.

**לוח ה-נ-1 | שיעור המשרתים ושיעור היוצאים
מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי בחלוקה לקבוצות גיל**

היוצאים מתוך כלל המשרתים מרקע חרדי (נתוני תרשים ה-5)	המשרתים (נתוני תרשים ה-3)				
	כלל בעלי רקע חרדי	חרדים מבית	יוצאים	סטטיסטי	קבוצות גיל
52.0	13.0	7.1	57.9	%	54-20
8.0	2.0	1.6	8.4	±	
151	1,096	960	136	N	
	9.4	3.3	51.7	%	24-20
	3.5	2.3	16.6	±	
	277	239	38	N	
71.7	11.8	3.8	63.0	%	29-20
11.0	2.8	1.8	11.2	±	
67	521	445	76	N	
50.4	13.4	7.5	60.1	%	39-25
10.8	2.7	2.3	11.6	±	
85	600	528	72	N	
37.6	14.1	9.8	52.1	%	54-30
10.5	2.9	2.6	13.0	±	
84	575	515	60	N	

נספח ה-2: חישוב שיעור המתגייסים השנתי לפי נתוני צה"ל

לוח ה-נ-2 מציג את מספר המתגייסים מרקע חרדי לפי דיווח צה"ל בחלוקה לפי הגדרת החוק ובהגדרה המורחבת. נתונים אלו נורמלו למספר הגברים שבכיתה י"א למדו במוסד חינוך בפיקוח חרדי. הנרמול נעשה לבוגרי כיתה י"א, שכן אצל בנים במעבר לכיתה י"ב יש נשירה גבוהה ממוסדות המסווגים כמוסדות בפיקוח חרדי - שבחלקה הגדול אינה אלא מעבר מישיבה קטנה לישיבה גדולה (למ"ס, 2022).²¹ ההערכה של שיעור המתגייסים נעשתה על בסיס שתי הנחות (טווחי הגיל הם בהנחה שבנים חרדים בסוף כיתה י"א הם בני 16-17).

- סף תחתון: מספר המתגייסים מנורמל למספר הגברים בוגרי חינוך חרדי בני 19-20.
- סף עליון: מספר המתגייסים מנורמל למספר הגברים בני 24-25.

לדוגמה, בשנת השירות 2021 מספרם של בוגרי החינוך החרדי בני 19-20 הוא מספר הבנים שבשנת הלימודים 2019 היו בכיתה י"א בבתי ספר שבפיקוח חרדי, ואילו מספרם של בני 24-25 הוא מספרם של התלמידים שהיו בכיתה י"א בשנת הלימודים 2014. בחישוב נעשתה התאמה לכך ששנת הלימודים גבוהה בשנה משנת הגיוס. השנה בשנת הלימודים תואמת את השנה הקלנדרית של סוף השנה, ואילו שנת הגיוס היא השנה הקלנדרית של תחילת השנה (למשל שנת הלימודים 2022 הסתיימה ביוני 2022 ואילו שנת הגיוס 2022 החלה ביולי 2022).

לוח ה-נ-2 | מספר המתגייסים השנתי מרקע חרדי לפי נתוני צה"ל ושיעורם מתוך בעלי רקע חרדי (מקורב)

מספר בוגרי החינוך החרדי ⁴		שיעור המתגייסים סף עליון ³		שיעור המתגייסים סף תחתון ²		מספר המתגייסים ¹		
בני 25-24	בני 20-19	הגדרה מורחבת ⁵	הגדרת החוק	הגדרה מורחבת ⁵	הגדרת החוק	הגדרה מורחבת ⁵	הגדרת החוק	
7,489	8,961	12.0		10.0		898		2010
7,728	9,017	16.6		14.2		1,282		2011
8,557	9,228	16.9		15.7		1,447		2012
8,519	9,879	23.1		20.0		1,972		2013
8,807	9,664	25.0	23.6	22.8	21.5	2,203	2,076	2014
8,961	10,334	27.6	23.9	24.0	20.8	2,475	2,145	2015
9,017	10,638	27.3	21.1	23.1	17.9	2,459	1,906	2016
9,228	11,070	29.7	14.9	24.8	12.4	2,744	1,374	2017
9,879	11,517	24.7	20.1	21.2	17.3	2,444	1,988	2018
9,664	11,917	18.3	12.6	14.9	10.3	1,773	1,222	2019
10,334	12,291	16.5	11.5	13.9	9.7	1,710	1,193	2020
10,638	12,941	16.1	11.1	13.2	9.2	1,713	1,185	2021

1. מספר המתגייסים: עד שנת 2018 - דוח נומה (צה"ל 2020). לשנים 2019-2021 - הצגת אכ"א בדיווח לכנסת (צה"ל 2023). יש לציין שדיווח אכ"א בכנסת על פי הגדרת החוק, זהה לזה המופיע בילקוט הפרסומים (משרד המשפטים 2021, 2022).

2. שיעור המתגייסים סף תחתון: מספר המתגייסים מנורמל למספר הגברים בוגרי החינוך החרדי בני 19-20.

3. שיעור המתגייסים סף עליון: מספר המתגייסים מנורמל למספר הגברים בוגרי החינוך החרדי בני 24-25.

4. מספר בוגרי החינוך החרדי: רשומות משרד החינוך לשנים 2003-2019 מתוך במבט רחב (משרד החינוך, ללא תאריך).

5. הנתונים לשנים 2010-2013 מתייחסים לתקופת טרום החוק שדווחו בהתאם ליעדים שנקבעו בהחלטת הממשלה משנת 2011, ולפיהם כללה ההגדרה "חרדי" תלמידי ישיבות גדולות חרדיות הזכאים לדחיית גיוס לפי חוק טל. בשנים אלה היה אופן הספירה שונה מהותית מהספירה לאחר החלת החוק, ונכללו בה גם המתגייסים ללא זיקה חרדית ששירתו במסלולים המיועדים לחרדים. נתונים אלה נתפסים מהימנים פחות (צה"ל, 2020).

21. ישיבה קטנה היא כינוי לישיבה חרדית לנערים בכיתות ט'-י"א שאינה משלבת לימודי חול. ישיבה גדולה היא כינוי חרדי לישיבה גבוהה חרדית, שאליה עוברים בסיום הלימודים בישיבה קטנה. קיימות כמה ישיבות תיכוניות חרדיות שבהן הלימודים מתקיימים עד כיתה י"ב.

נספח ה-3 חישוב שיעור הגיוס הצפוי

שיעור גיוס צפוי הוא שיעור גיוס כולל - המכליל הן את המשרתים (שירתו אי פעם) והן את הצפויים להתגייס בעתיד מתוך קבוצת הגיל הרלוונטית או קבוצת שנתון לידה. לגבי מבוגרים לאחר גיל הגיוס, שיעור המשרתים שווה לשיעור הגיוס הצפוי, ואילו בכל האמור בצעירים, הנתונים אינם זמינים לנו, ולכן על בסיס נתוני שיעור המשרתים נעשו הנחות על שיעורי הגיוס הצפוי בקרב חרדים מבית D_h , בקרב היוצאים D_y , וכן הנחות על שיעור היוצאים מתוך כלל בעלי רקע חרדי p (להרחבה על ההנחות ראו בסעיף ה-4.1 למעלה).

על בסיס הנחות אלה חושב שיעור הגיוס הצפוי של גברים מרקע חרדי:

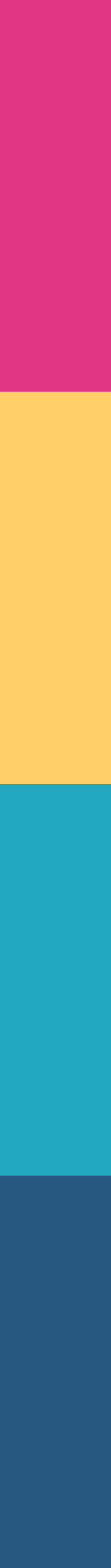
$$D_{hb} = (1 - p)D_h + pD_y$$

ושיעור היוצאים מתוך כלל הגיוס הצפוי של בעלי רקע חרדי (חרדים מבית ויוצאים).

$$\hat{D}_y = \frac{pD_y}{D_{hb}}$$

כל הזכויות שמורות לעמותת 'יוצאים לשינוי'
רח' הרברט סמואל 2, ירושלים

אתר דוא"ל לתמיכה

www.leshinuy.org